

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies nonus et decimus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1925

De Sancto Benigno Episcopo Ardmachano Commentarius Praevius

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72556](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72556)

Proverbum 3. *Inter dictoria cymrica, quorum silva carmine est collecta, hoc de S. Cynon est:*

A glywaist ti chwedl Cynon
Yn ymochel rhag meddwon?
«Cwrw da yw allwed calon.» (1)

Latine: Audistine dictum Cynon, cum ebrios fugeret? «Bona cerevisia clavis est cordis.» Ceterum Cambrensibus hominibus hoc est in proverbio: Allwedd calon cwrw da (2), «clavis cordis cerevisia bona».

Ecclesiae dicatae in Cambria, 4. Nemine auctore, sed ideo tantum quod nulli alii sancto commode ascribi posse videbantur, existimatum est hunc S. Cynon patronum esse ecclesiae Treggynon (in comitatu qui Cambrensis est Trejaldwyn, Anglis Montgomery), et ecclesiae Capel Cynon, quae subiecta est parochiae Llandyssilio Gogo (in comitatu Aberteifi, seu Cardigan). Ceterum, haud procul a vico Llanbister (in comitatu Maesyfed, seu Radnor) sila est antiqua domus nuncupata Croes Cynon (id est Crux Cynon); sancti Cynon crucem vel ora-

torium ibi esse erectum, illi potui fuisse aquas de Nant Cynon (id est Vallis Cynon), illius nomine esse insignitam cellam ibidem in rupe excisam, annotat scriptor rerum Radnorensum (3): quae tamen vocabula quid re vera significant, utrum ibi vixerit S. Cynon an tantum incolarum pietate cultus sit, non decrevit. Nobis quidem illa potius, quam haec sententia veri similis esse videtur; at eundem illum esse Cynon eremitam ac socium sancti Cadfan, quod minime dubium iudicavit Rev. Jonathan Williams, nobis non constat.

5. Tandem forsitan alius non est a nostro sancto cuius nomen laetel in his locorum vocabulis: Saint-Conan, trève de Saint-Gilles-Pligeaux (Côtes-du-Nord); Loconan en Trebrivan (Côtes-du-Nord); Saint-Conan haud procul a Plésidy (Côtes-du-Nord); Saint-Gonnant en Caro (Morbihan) (4). Tandem et in Cornubia sacellum est cuiusdam S. Conan, prope Pencarrow (5). Haec tamen cur huic potissimum sancto tribuenda essent, a nemine unquam satis perspicue evictum fuisse meminimus.

David, J. W. Willis BUND, *The Celtic Church of Wales* (London, 1897), p. 396, voluit et sancto Cadfan fuisse cancellarium. — (1) *Iolo Manuscripts*, p. 654, n. 33. Quae lectio anteposenda videtur illi, quam exhibet *The Mygyrian Archaeology*, p. 129, col. 1-2: A glyweisti a gant Kynon | Yn ymoelut rac meduon? | «Curw yw alluyd Calon.» Latine: Audistine quod cantat

Kynon, dum ebrios fugit? «Sicera clavis est cordis.» — (2) *The Mygyrian Archaeology*, p. 839, col. 2. — (3) Jonathan WILLIAMS, *History of Radnorshire*, in *Archaeologia Cambrensis*, Third Series, Suppl. to vol. IV, December 1858, p. 502. — (4) J. LORH, *Les noms des saints bretons*, in *Revue Celtique*, t. XXIX (1908), p. 246. — (5) *Id.*, *ibid.*

DE SANCTO BENIGNO

EPISCOPO ARDMACHANO

ANNO 467

COMMENTARIUS PRAEVIUS

§ I. De fontibus historiae S. Benigni.

Vitae Benigni recentiores ambae.

1. S. Benigni, quem puerum sibi carissimum habuit prae ceteris discipulis S. Patricius et, postquam gubernacula Ardmachanae ecclesiae dimiserat, in suum locum ipse sibi subrogavit, una tantum Vita servata est, gadelice concepta, eaque posterioris aetatis. Accedit narratio dubiae, seu potius nullius omnino fidei, quae in Anglia ficta et conscripta est latine (BHL. 1151). At non pauca invenire est, cum alibi, tum maxime in-

ter res gestas apostoli Hibernorum passim dispersa, quae nemo adhuc, quem quidem sciamus, collegit perpenditque (1). Nam neque Iohanni Colgano, neque ante aliquot annos Iohanni canonico O'Hanlon contigit ad mensem novembrem sua scripta perducere. Crebro tamen Colganus in Triade illa Thaumaturga egit de hoc Benigno, idemque confecit indicem locorum omnium ubi, in Vitis S. Patricii quas vulgaverat ipse, mentio erat S. Benigni (2); idem etiam grandem partem Vitae (quam nunc primum gadelice edimus) latinam fecit typisque mandavit (3). Et qui martyrologium Dungallense congresserunt, summarium

(1) Excipe quae breviter attigerunt, praeter eos quorum sententias modo relaturi sumus, viri eruditissimi James STUART, *Historical Memoirs of the City of Armagh* (Newry, 1819), p. 90; A. P. F[ORBES] in Wm. SMITH and H. WAGE, *Dictionary of Christian Biography*, t. I (London, 1877), p. 392; D. P. CONYNGHAM, *Lives of the Irish Saints and Martyrs* (New York, 1885), p. 112-114; John HEALY, *The Life and Writings of St. Patrick* (Dublin, 1905), p. 576-78; N. J. D. WHITE, *St. Patrick. His Writings and Life* (London, 1920), Novembris Tomus IV.

p. 129. Omni utilitate caret W. H. GRATTAN-FLOOD in *The Catholic Encyclopedia*, t. II (New York, s. a. [1907]), p. 479, col. 2, qui in auctoribus recensendis adeo incautus fuit ut afferret «O'HANLON, *Lives of Irish Saints* (9 November) XI,» cum tamen plium scriptorem mense octobri nondum absoluto obisse constet. — (2) *Triadis Thaumaturgae...* Acta... studio R. P. F. Ioannis COLGANI (Lovanii, 1647), p. 265, col. 2 et p. 680, col. 1. 2. — (3) *Id.*, *ibid.*, p. 203-205.

A eiusdem Vitae gadelice tradiderunt ad d. 9 nov. (1). At scriptores qui nostris temporibus de primordiis Hibernicae ecclesiae adeo fuse eruditeque disputarunt, sic in unum Patricium oculos arrexerunt, ut eius decessorem vix unquam et quasi per transennam memorarent. Ideo ex antiquis documentis scriptisque recentiorum eruenda nobis erunt acta S. Benigni. Si quid diligentiam nostram fugerit, id excusare liceat quod ante trecentos annos advertebat vir simplex et comis Galfridus Keating: « Scire oportere qui legerent, se ex praecipuis quibusdam antiquissimisque historiis comperisse, sexaginta quattuor Vitas Patricii fuisse conscriptas (2); quarum singulae a ceteris essent dissimiles, singulis nempe scriptoribus nova quaedam afferentibus quae apud reliquos desiderarentur (3). »

Eius historia e Patriciana documentis eruenda.

Benignus Ardmachanus distinguendus a cognominibus.

2. Sed priusquam de S. Benigno Ardmachano dicemus, advertendum est fuisse plures in utraque Scotia tempore eodem eiusdem nominis viros virtute illustres.

Lesmahago Benigni Presbyteri festum diem observari V Idus Augustas scribit Dempsterus (4), antestatus Gilberti Bruni Collectanea, quae iam pridem interiere (5), scripta Henrici Sinclari, cet. Hic Benignus presbyter quis fuisset, doceri cupiebant decessores nostri (6).

Binean (alias latina forma Bineanus) filius Lugni (7) filius filiae Lugaith Maic Nétach scriba, sacerdos, anchorita, legitur in Libro Ardmachano, fol. 17 a 2, inter ea quae Tirechani Collectaneis sunt addita (BHL. 6499), ecclesiam condidisse Deo consecratam Patricioque immolatam; et sanctus Patricius signavit locum sibi suo baculo, et ipse primus corpus et sanguinem Christi obtulit post quam fratrum accepit Bineanus ab eo; et benedixit eum et reliquit eum post se in suo loco.

Benignus frater Cethiaci de genere Aillelo, alius profecto a Benigno Ardmachano. Uterque enim in comitatu divi Patricii ascendit ad culmina Selcae, utriusque nomen Patricii manu lapidi est inscriptum, quem se suis oculis conspexisse testatur Tirechanus in Libro Ardmachano, fol.

12 b 2. De hoc Benigno non semel agemus, cum D pro viribus discernemus quid ille egerit, quid Benignus Ardmachanus.

Benignus quidam sanctus (alias Beona) in Glastoniensi monasterio quiescere fertur. Num idem ille fuerit Ardmachanus, videndum erit (8).

3. S. Benigni cuius festum d. 9 novembris indictum est in Festiologio Mariani O'Gorman (9) et in martyrologio Dungalensi (10), Vitae fontes qui essent iam iam obiter indicavimus. De Glastoniensibus figmentis alius erit aptior dicendi locus. Res nobis nunc fuisse explicanda est.

4. Vitam Gadelicam, seu potius Homiliam de S. Benigno, hactenus ineditam descripsit Michael O'Clery O. S. F. Hoc est unicum apographon quod cum aliis scriptis indefessi librarii nunc asservatur in Regia bibliotheca Bruxellensi, cod. signato 4190-4200, fol. 210^r-219^r (olim fol. 203^r-212^r), chartaceo, lineis plenius exarato (11). Ipsa Vita S. Benigni quo tempore et ex quo codice sit descripta, significat hic colophon fol. 223^r (olim 216^r), ipsius manu Michaelis O'Clery: As leabh-ar meammruim fuarus on tsaccart Nioclas ó Cathasaigh ar isacht do scriobhus Betha Fhindeín 7 Beineoin 7 gach a bfuil ina ndiaigh¹ i nAth Cliath .i. i ttiigh na mbráthar² an céid fhecht 7 ro scriobhus in ath uair anso na neithe célna i ttiigh na mbráthar ag Drobhaois .7. marta 1629. Aois Criost an trath ro scriobh Giolla Glas ua Huiginn an seinleabar. m.cccc. lxxi. Latine: E codice membraneo quem mutuatus sum a Nicolao ó Cathasaigh sacerdote descripsi Vitam Finnianis et Benigni, et cetera quae Vitas proxime sequuntur ad hunc usque locum, Dublini primum in conventu fratrum; eadem in hunc codicem transcripsi in conventu fratrum de Drobhaois, die 7 martii 1629. Antiquum autem codicem (membraneum videlicet quo usus sum) descripsit Giolla Glas úa Huiginn anno 1471.

Vitae Gadelicae apographon unicum;

¹ diaidh corr. — ² .i.-bráthar sup. lin.

5. Adverte tantae diligentiae in describendo

(1) Vid. infra, p. 149, annot. 7.— (2) Aliter Tripartita Vita apud COLGANUM, op. c., p. 167, cap. 99: « Scripti enim sunt de actis huius Thaumaturgi Occidentis Apostoli libri sexaginta sex, iique omnes ab authoribus gravissimis et pervetustis. » Huic consentit Vita Tertia, n. 87, apud J. B. BURY, A Life of St. Patrick, in Transactions of the Royal Irish Academy, t. XXXII, C, p. 258. — (3) Seathrún CÉTTINN (Geoffrey KEATING), Foras Feasa ar Éirinn. The History of Ireland, lib. II, cap. III, ed. P. S. DINNEEN, t. III (London, 1908), p. 30 (= Irish Texts Society, vol. IX). — (4) THOMAS DEMPSTERUS, Menologium Scotorum (Bononiae, 1622), in calendario ad diem. Quod opus recudit A. P. FORBES, Kalendars of Scottish Saints (Edinburgh, 1872), p. 175-229. Lesmahago parochia est in comitatu Lanark, in Scotia minore. — (5) On the authority of the long-lost Collectanea of Gilbert Brown, abbot of Sweetheart. » A. P. FORBES, op. c., p. 278, col. 2. Verum, unde hauserit idem vir eruditus, in Dictionary of Christian Biography, l. c., col. 1, n. 1, annum emortualem huius Benigni fuisse 436, nondum sumus assecuti; nisi forte id sibi legere visus est in Dempstero. Neminem enim alium praetendit auctorem. — (6) Act. SS., Aug. t. II, p. 399, inter Praetermissos. — (7) Vid. infra, num. 65.— (8) Infra, num. 83-86. Tandem ne quid

omittere videamur, in recenti Vita hispanica S. Patricii legimus Benignum quemdam praefuisse monachis quos S. Patricius ex itinere invenit, postquam ruptis vinculis ex Hibernia auferat: « D'après Montalvan, le supérieur de cette communauté de moines était un certain Benigno qui portait le même nom que le successeur de Patrice à Armagh. » JOSEPH DUNN, La Vie de Saint Patrice. Mystère breton en trois actes (Paris, 1909), p. xviii. Titulus operi hispanico hic praescriptus est: Vida y Purgatorio del glorioso S. Patricio... por el Doctor Juan PEREZ DE MONTALVAN. Hic vero Benignus quis fuerit, immo vero num usquam fuerit nisi in feraci Hispani cuiusdam ingenio, prorsus incertum est. — (9) WH. STOKES, Féire húi Gormáin. The Martyrology of Gorman (London, 1895), p. 214 (= Henry Bradshaw Society, vol. IX). — (10) [MICHEL O'CLERY], The Martyrology of Donegal, ed. J. O'DONOVAN, J. H. TODD and W. REEVES (Dublin, 1864), p. 300 (Irish Archaeological and Celtic Society). — (11) De hoc codice vid. V. TOURNEUR, ap. J. VAN DEN GHEYN, Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque Royale de Belgique, t. V (Bruxelles, 1905), p. 381-84; C. PLUMMER, Bethada Nám nÉrenn. Lives of Irish Saints (Oxford, 1922), t. I, p. xi-xii.

fuisse

A fuisse praeclarum antiquarium (1) ut ne in compendiis quidem scripturae ab exemplari defleceret; nobis igitur apographon perinde utendum est ac si codex esset anno 1471 exaratus. Postea tamen non paucis in locis est emendatum alio atramento aliaque manu. Correctorem fuisse putamus hibernum hagiographum Johannem Colganum, eiusdem Franciscani ordinis alumnus. Constat enim codicem fuisse in collegio Lovaniensi Sancti Antonii, ubi Colganus cum suis aliquamdiu laboravit; idem etiam codex esse videtur quo usus est vir eruditus ut latinam interpretationem conficeret, quam typis mandavit (2).

6. Gadelicam Vitam nunc primum edimus, summa qua per typographicam artem licuit diligentia; scripturae compendia quae resolvimus italicis litteris expressimus semper, quod in edendis antiquis gadelicis scriptis est solitum; quaecumque a correctore adiecta sunt, ne apicibus quidem neglectis, in infima paginae ora sedulo notavimus. Singulis capitibus codicis respondet nova interpretatio latina (3). In quibus parandis plurimum nos iuvat perhumana benevolentia praeclearaque eruditio dd. vv. Caroli Plummer, hagiographicorum Hiberniae fastorum peritissimi, et Iohannis Fraser, in collegio Iesu Oxoniensi linguarum litterarumque celticarum professoris: quos hic et honoris causa et grati animi ergo nominamus.

eius fontes:

7. Iam veniendum est ad fontes Vitae Gadelicae breviter indicandos. Primum ultimumque capitulum locis communibus fere constant; quibus tamen scriptor ignoratus nec tamen indiligens pauca de S. Benigno hic illic admiscuit, de festo die, de monasteriis ecclesiisque ab eodem conditis, de prosapia S. Iarlaithe (4). Alterum capitulum exhibet originem familiae S. Benigni et paternae et maternae, non sine gravibus mendis (5); hoc ab aliquo genealogo scriptor videtur esse mutuatus. Cetera plurima duxerunt originem ex antiquis scriptis Patricianis, praesertim e Tripartita Vita (BHL. 6509). Usus esse videtur scriptor apographo a codice Egerton 93 non absimili (6). Tandem, capitula 10 et 11 deprompta sunt ex aliqua Vita latina, S. Patricii an S. Benigni incertum. Propensius tamen crediderim S. Patricii Vitam expilatam esse; nam et S. Patricius primas partes agit et, si antiquam Vitam latinam S. Benigni habuisset scriptor prae manibus, profecto interpretis munere contentus abstinuisset a farragine illa quam legimus. Utcumque se res habet, mirae plane est diligentiae huius latini fragmenti scrip-

tor in nominibus locorum suo ordine recensendis, D quae in ceteris Patricianis documentis omnino desiderantur; adeo ut hic fausta fortuna videatur esse servata particula operis cuiusdam deperditi de rebus a S. Patricio gestis in partibus occidentaliibus Connaciae, vel saltem hic esse litteris mandata quae in iis regionibus vulgo tradebantur et credebantur. Carmina aliquot interspersa sunt, quod in hibernicis scriptis pedestri oratione conceptis fieri solet. Horum auctoritas quae fuerit, satis inane videtur inquirere: adeo parum sententiae inest futilibus istis versibus. Forsitan tamen aliquot saltem ex illis carminibus non ab eo composita sunt qui Vitam Gadelicam litteris mandavit, nam plerumque pro testimonio ab illo adducuntur.

8. Vitam latinam (BHL. 1151) ante medium saeculi XIV composuit Iohannes Tinmuthensis e Glastoniensibus monumentis, de quibus infra dicendi sumus (7). Adiecta sunt miracula duo. Vitam servarunt codices quattuor.

Vitae latinae

1 = Codex Musei Britannici Cotton. Tiberius E. I, membraneus, binis columnis saec. XIV med. exaratus. Complectitur opus Tinmuthense, in quo legitur De sancto Benigno episcopo et confessore, fol. olim signato 131 (8); quod volumen, post exitiale incendium anni 1731, in quo non nihil corruptum et pessumdatum est, in duos tomos est dispersitum et diligenter religatum; nunc legitur Vita S. Benigni fol. 98-98^a alterius tomi. Testem hunc optimum secuti sumus, codicis 2 et libri a Winando de Worde editi varia lectione ad oram paginae reiecta.

codices

2 = Codex Oxoniensis bibliothecae Bodleianae Tanner 15, membraneus, binis columnis anno 1499 exaratus (9), complectens Novam Legendam Angliae, in qua legitur Vita S. Benigni, fol. 61. Contulit v. d. T. R. Gambier Parry, e bibliothecariis Bodleianis.

3 = Codex Musei Britannici Cotton. Otho D. IX, ante saec. XV med. exaratus; incendio adeo laesus et a ceteris tam parum diversus, ut omnino noluerimus in tantulum opus operam tantam impendere.

4 = Codex Eboracensis bibliothecae ecclesiae cathedralis XVI. G. 23 (10), binis columnis saec. XV ineunte exaratus (11). Quem ut in nostram gratiam cum ceteris conferret frustra conatus est idem v. d. T. R. Gambier Parry.

F

9. Legitur eadem Vita S. Benigni (BHL. 1151) in Nova Legenda Anglie typis impressa a Winando

et editiones.

(1) Summam illam curam Michaelis O'Clery nuper perspicuo argumento evicit C. PLUMMER, t. c., p. XIII-XIV. — (2) *Trias Thaumaturga* (Lovanii, 1647), p. 203-205. Hi sunt loci quos et Vita Gadelica S. Benigni adductos esse a Colgano repperimus: cap. 2, 3, 7-18, *Trias Thaumaturga*, p. 203-205; pars cap. 20, *Acta Sanctorum Hiberniae*, p. 307, col. 2; cap. 12 et 13, *ibid.*, p. 308; initium cap. 10, *ibid.*, p. 788, col. 1. — (3) In nominibus propriis, tum in hoc commentario, tum in latina interpretatione, non unam scribendi rationem adhibuimus: adeo varie sunt expressa in ipsis gadelicae linguae monumentis, maxime vero in scriptis quae tanto inter se temporum intervallo sunt disiuncta. Curabimus ut index nominum varietates, quantum poterit fieri, omnes complectatur. Quod in hac re peccavimus, is tantum nobis vitio dabit, qui huius modi negotiis manum numquam admovent. Ubi latinam termina-

tionem gadelicis nominibus addidimus, pro re nata hanc lineola interducta distinximus, hoc modo: Brendán-i, Brendán-o. — (4) Vid. annot. ad cap. 20. — (5) Vid. infra, num. 14-15. — (6) Vid. infra, num. 28-29. — (7) Vid. infra num. 83-86. — (8) Typothetae, ut videtur, errore habet T. D. HARDY, *Descriptive Catalogue of Materials relating to the History of Great Britain*, t. I, part I (London, 1862), p. 89 (= *Rolls Series*, No. 26): «f. 271»; legendum esse arbitramur: fol. vel pag. 261. — (9) A. HACKMAN, *Catalogi codicum manuscriptorum bibliothecae Bodleianae Pars quarta* (Oxonii, 1860), col. 18. — (10) Perperam, ut videtur, habet C. HORSTMAN, *Nova Legenda Anglie* (Oxford, 1901), t. I, p. xv, hunc codicem esse signatum XVI. C. 1. — (11) AIB. PONCELET, *Le Légendier de Pierre Calo*, in *Anal. Boll.*, t. XXIX, p. 47-48.

A *de Worde Londinii anno 1516, fol. 36; in nova editione C. Horstman, t. I, p. 112-14, collato codice I. Denique anglica interpretatio Vitae latinae nonnihil contracta prodiit eodem anno 1516 in opere qui incipit Here begynneth the Kalendre of the newe Legende of Englande, typis mandato ab R. Pynson, London, 1516 (1).*

Vitae
anglicae

10. *Vitam latinam S. Benigni etiam in usus suos convertit Nicolaus Roscarrock Anglus; huius opus legitur in codice charlaceo ipsius manu scripto inter annos 1608-1617, qui non ita pridem repertus in loco dicto Brent Eleigh, nunc asservatur in bibliotheca Universitatis Cantabrigiensis, Addit. 3041 (2), pag. 89 (num fol. 89^r?). Haec nobis veniat nomine Vitae Anglicae. Inscripta est: Of Sainct Benignus Bishopp and Confessor and Triumphe ouer Deuill. 3 Nouemb. anno 460: anno 500. Incipit: Sainct Benignus¹ having <bene> manie yeres a Bishopp in Ireland² and governing well there, was advised by his owne good Angell or some other to leave his countrie and to live in some Desert.*

B

¹ was baptized by St Patrick, saith Joceline ch: 41 and *add. sup. lin.* — ² and St Patricks scoller and successor in his sea (*sic add. sup. lin.*; vox and prior postea del.

fontes
multi,

11. *In extremis paginae versibus ipse Nicolaus auctores quos in scribendo seculis sit legentibus commendat his verbis: whose (Benignus) Bodie being translated in the yere of our lord .1091. to Glastenbury, manye Miracles were then wrought, as ye maie reede in Capgraue, out of whom I haue collected this Sanctilogi Britania fol: 262. cap: 1 (3). William Malmesbury abut the year 1140 wrote his life. And lib: 2. pontif: maketh him amongst others to be buried at Glastenburie fol: 148 and Molanus in Vsuard Nouembris 3. The Tables of the Church of Glastenbury doe make mention that Saint Benignus, the schollar of Saint Patrick and third successor of his Bishoprick came vnto him being at Glastenbury, anno 460. and of his¹ procuring the water of fferamere by his prayer, and that² his Staff turned to a Tree, and of his*

C

(1) HORSTMAN, t. c., p. XXI. — (2) HORSTMAN, p. IX-X, annot. 1. — (3) Inde concipi potest Nicolaum Roscarrock usum esse codice qui nunc est Cotton. Tiberius E. I (vid. supra num. 8); in hoc enim legitur Vita latina S. Benigni folio qui tunc erat 131; paginas igitur si computas, fit folium 131^v pagina 262. — (4) HORSTMAN, l. c. Cf. W. C. BORLASE, *The Age of the Saints* (Truro, 1893), p. 186, annot. 1. — (5) Cf. Vitae Gadelicae cap. 2 et *Seathrún Céitinn* (Geoffrey KEATING), *Foras Feasa ar Éirinn. The History of Ireland*, ed. cit., t. IV, p. 17. — (6) Eoin MACNEILL, *Celtic Ireland* (Dublin, 1921), p. 43-63. — (7) *Patriciana*, in *Anal. Boll.*, t. XLIII. — (8) *The Book of Leinster*, (facsimile) published by the Royal Irish Academy, with Introduction... by R. ATKINSON (Dublin, 1880), p. 351, col. 2. — (9) *Leabhar Breac. The Speckled Book*, (facsimile) published from the original manuscript in the Library of the Royal Irish Academy [Preface by Samuel FERGUSON] (Dublin, 1872-1876), p. 19, col. 1: Beneoin .i. salmcedlaid Patraic (i. Patraic sup. lin.) mac Sescenén do shil Taidg meic Cein a Cianachtu Glinde Geimin do. Latine: Benignus, psalmista Patricii, filius Sesceneni, e semine Taidgi filii

Translation anno 1091. being famous for Miracles in the time of William Rufus.

¹ and that his *cod.* — ² of *cod. postea del.*

12. *In margine autem testes nominantur et Ioelinus et Iohannes Tinmuthensis in Vita S. Patricii; amandantur etiam qui plura voluerint ad Acta quae scripturus erat Nicolaus cum ad S. Patricium perveniret. Haec legentes comperimus, quod minime suspicabamur, in codice Cantabrigiensi non latere praeclarum documentum quod imprudenti jama venditabatur (4), sed anglicam epitomen Vitae latinae, indignam prorsus quae typis mandaretur. Hanc memorasse sufficiat.*

De aliis fontibus historiae S. Benigni progrediente hoc commentario singillatim dicetur.

§ II. De S. Benigni prosapia et aetate.

13. *Prosapiam S. Benigni alii aliunde deduxerunt auctores; quibus tam candide credit Galfridus Keating ut, inita ratione, Benignum octogesima septima ab Adamo generatione creatum pronuntiare (5). Non tanta nobis fides; at collectis quotquot potuimus testimoniis, non infittimur multa in iis monumentis sincere tradita videri (6). Quod ad S. Benignum pertinet, non facile in dubium revocandum est paternam eius stirpem duxisse originem a Cian-o filio regis Ailill-i Ólom (aure mulcati); patris autem ipsius nomen scriptum fuisse Sescenanum in ipso exemplari Libri Ardmachani, nostra coniectura est (7). Sed genealogos citemus, et primo quidem antiquum illum auctorem, cuius lucubrationes in Libro Lageniensi (c. an. 1150) servatae sunt:*

Benian, salmchetlaid Patric, mac Sesceniain, do Chiannacht Glinni Gaimin do sil Taidc meic Cein dó (8). *Latine:* Benignus, psalmista Patricii, filius Sesceneni, e tribu dicta Cianachta Glinne Gaimen, de semine Taidgi filii Cian.

14. *Huic dum plerique testes satis apte consentiunt (9) una refragatur genealogia servata in*

Ciani, e tribu dicta Cianachta Glinde Geimin. *Ibid.*, p. 220, col. 2: Benen, mac Sescenén, salmchetlaid Patraic, do Chianachta Glinde Gaimen, do sil Taidg meic Cein ó Chaisil dó. J. O'DONOVAN, *Leabhar na g-Ceart or The Book of Rights* (Dublin, 1847), p. 50 (*Celtic Society*): ... tecusca Benén, meic Sescenán, sailm-cheatlaigh Pádraic; 7 do Chiandacta Gleanda Gemhin, do shil Taidhe meic Céna Mumhain máir dó. Adisis ibidem quae advertit O'Donovan de postumis fortunis praeclarae stirpis quae dicitur Cianachta Gleanna Geimhin. *Genealogiae Regum et Sanctorum Hiberniae by the Four Masters*, ed. Paul WALSH in *Archivium Hibernicum* et postea separatim (Maynooth and Dublin, 1918), p. 122: Cap. XXXVI. Do Sliocht Cen meic Oillella Oluim... Benen, sailmchetlaidh Patraig, easpacc 7 priomhaidh iaramh, mac Sescenén. Latine: Benignus, psalmista Patricii, posthac episcopus et primas, filius Sesceneni. [Michel O'CLERY], *The Martyrology of Donegal*, ed. cit., p. 300: Benen, mac Seiscenén... do shliocht Cein meic Oillella Oluim dó. Sodhelbh, inghen Cathaoir mic Feidhlimidh Fir Urglais, do Laignibh, a mha-thair.

codice

E

De paterno
stemmate
Benigni

F

auctores
inter se
disputant.

codice Oxoniensi Laudiano 610, cuius non est parva in huius modi rebus auctoritas: nulla enim mutatus esse videtur ab antiquissimo illo genuinoque Psalterio Casselensi (1). Hic traditur S. Benignus ortus esse a slicht Aengusa mic <Nadfraich>, « semine Oengus-i mac Nadfraich » (2). Quod non ita accipiendum est ac si Benigni stirps originem duxisset ex illo Oengus qui ipso tempore S. Patricii in Momoniae partibus imperitabat. Immo vero aliunde certum est et S. Benignum et Oengusum regem cum tribu dicta Eoghanachta artissime esse coniunctos. S. Benigni paternam prosapiam sic restitui posse credidit vir earum rerum peritissimus I. F. Shearman: Oilill Olum, Cian, Taidg, Cormac Galeng, Lui (alias Laoi), Sescnan, Benen (3). Itaque videtur Gadelicus noster (4), stemmate deceptus quod apud plerosque auctores invenitur, imprudens fecisse ut Benignum diceret filium filii Ciani, qui, si Hibernis historicis fidendum est, in Bregensium finibus anno 226 auspicia regni cepit et anno 241 fata obiit, ducentis fere annis antequam natus est Benignus (5). Et de paterna quidem huius stirpe haec tenent.

In stirpe
materna

15. Matris autem eius nomen fuisse Sodelbh (alias Sodelb, Soidhealb, latine « pulchra forma »), plures auctores tradiderunt. Eorum antiquissimus est genealogus ille in Libro Lageniensi quem superior attulimus (6); hunc videtur secutus esse Michael O'Clery in martyrologio Dunallensi, antequam Vitam Gadelicam ex oblivione eripuit (7). In ista quidem non semel memoratur S. Benigni mater, praesertim in capite 10, ubi pro testimonio adducitur tetrastichon, quod videtur excerptum e carmine aliquo de matribus sanctorum Hiberniae. Harum enim exstat catalogus (8), quod documentorum genus hibernicae musae versificandi semper gratissimum argumentum fuit. Adverte matrem S. Benigni inter sanctas recenseri in Libro Lageniensi et alibi; duplex etiam eius nomen traditur, alterum Dari (alias Daire), alterum Sodelb, quasi ei hoc cognomen fuisset. Huius nominis sancta culla est d. 26 octobris, nec defuere qui hanc matrem S. Benigni fuisse crederent (9). Verum in stemmate matris S. Benigni iterum crassam suam

ignorantiam patefecit scriptor Vitae Gadelicae (10). Dum Cathaor avum maternum S. Benigni tradit fuisse ipsum illum Cathaor Mór (magnum) regem qui, si domesticis Hibernorum Annalibus fides habenda est, caesus est anno a Christo nato 122 (11). Accedit quod aliud omnino traditur alius stemma a genealogis; nam Cathaori Mór stirpem sic plerique restitunt (12): Cathaor Mór mac Fedlimidh Firurglais mic Corbmaic Gealta Gaoth mic Niadha Cuirb mic Con Cuirb mic Modha Cuirb mic Concobair Abhradruaid mic Finn Filedh mic Rosa Ruaid mic Ferghosa Fairrge mic Nuadat Necht mic Sedna Siobhaic mic Luigdech Loichfinn mic Breasail Bric (13). Cathaor vero pater S. Soidhealbhac fertur mac Luighdeach mic Sedna mic Amhalgadh mic Fiachrach mic Eathach Moighmedhóin (14), id est filius Lughaidh-i filii Séadna-i filii Amhalgaidh-i filii Fiachra-i filii Eochaidh-i Moighmedhón. Et illo tetrasticho quod ipse affert scriptor Vitae Gadelicae suum errorem dedoceri debuerat; ibi enim distincte significatur cognomen Cathaori patris S. Soidhealbhac non Mór (magni), sed Cenrudrach seu Ceannrudrach (capite plano).

erravit
Vita
Gadelica.

16. Edmundus Hogan (15), dum locum perplexum Libri Ardmachani expedire vult, conicit S. Benignum filium Sescnani eundem esse ac Benignum filium Lugni; hoc enim non patris, sed matris fuisse nomen. Nos aliter sentimus (16); sed harum omnium rerum posteris esto iudicium, quos istas genealogias commode editas et plenissimis indicibus instructas aliquando habituros esse speramus. Tandem, duos SS. Benignos, Ardmachanum nempe et fratrem Celhiaci, ortos esse e semine Ciani coniectura est Colgani non improbabilis (17). Huic, uti exspectaveris, consentiunt Genealogiae a Quattuor Magistris collectae (18).

17. Auctores omnes qui S. Patricii res gestas rettulerunt pariter narrant Benignum puerum iam Patricio adfuisse cum is anno 433, die 26 martii, primum paschalia festa in Hibernia celebraret. Non tamen ad eum multo pridem se applicare potuerat, nam Hiberniae appulit Patricius anno 432 (19). Ferunt, et quidem satis probabiliter, Be-

Beni-
gnum,
natum
anno 426.

(1) Vid. J. MacNEILL, *Notes on the Laud Genealogies*, in *Zeitschrift für celtische Philologie*, t. VIII (1911), p. 411-18; etsi aliam codicis partem tractat J. MacNeill, aliam nos adducimus. — (2) Fol. 38 c. Qua de re certiores nos fecit pro sua humanitate v. cl. C. Plummer. — (3) *Loca Patriciana* (Dublin, 1879), Table facing p. 394. Paulo aliter Iohannes O'DONOVAN, *Leabhar na g-Ceart*, p. III, annot. a: « According to the Genealogies of the Saints collected by the O'Clerys, Benean, bishop and primate, was the son of Sescnean, son of Laei, son of Tadhg, son of Cian, son of Oilill Olum. » Sed haec perpetuam, ut videtur; etenim locum attulimus ex illis Genealogiis a Quattuor Magistris collectis, supra p. 148, annot. 9, qui non eadem sonat. — (4) Cap. 2. — (5) Vid. quae annotavit W. REEVES in Michel O'CLERY, *The Martyrology of Donegal*, ed. cit., p. 300-301, annot. 1 et 2. — (6) *The Book of Leinster*, p. 347, col. 5. Idem fere Quattuor Magistri in suis genealogiis, *Genealogiae Regum et Sanctorum Hiberniae*, ed. cit., p. 62. — (7) Vid. criticam editionem martyrologii Dunallensis ad hunc diem in sylloge de Sanctis qui in utraque Scotia coluntur, infra. Cf. Michel O'CLERY, *The Martyrology of Donegal*, ed. cit., p. 300. — (8) V. g. in cod. Musei Britannici

Addit. 30.512, fol. 52 b; cuius apographon est in codice Collegii Trinitatis Dublinensis H. 1. 11, fol. 165. T. K. ABBOTT and E. J. GWYNN, *Catalogue of the Irish Manuscripts in the Library of Trinity College, Dublin* (Dublin, 1921), p. 34. Etiam in *The Book of Ballymote*, p. 212-14 et *The Book of Leinster*, p. 372-73. — (9) *Genealogiae Regum et Sanctorum Hiberniae*, ed. cit., p. 62. — (10) Cap. 2 et 10. — (11) *Annals of the Four Masters*, ed. cit., t. I, p. 102. — (12) Qui stemmatis interpretationem voluerit adeat caput alterum Vitae Gadelicae in versione nostra. Hic notandum est duo nomina *δμοιοτέλευτα* (Con Cuirb et Modha Cuirb) praetermissa esse a scriptore Vitae Gadelicae, qui ut hoc apographon suum esse ostenderet, non paucis mendis aspersit. — (13) *Genealogiae Regum et Sanctorum Hiberniae*, ed. cit., pp. 25, 27. — (14) Op. c., p. 62. — (15) *Documenta de S. Patricio*, in *Anal. Boll.*, t. II, p. 218, annot. a. — (16) Vid. annot. ad caput 10 Vitae Gadelicae. — (17) *Trias Thaumaturga*, p. 177-78, annot. 109. — (18) L. c. — (19) B. MAC CARTHY, *Annals of Ulster*, t. IV (Dublin, 1901), p. cvi-cix; cui in omnibus assentit J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, p. 283. Antiquissimum omnium testimonium haberi in *Historia Brittonum*, ed. MOMMSEN, M. G., Auct. -nignum

A nignum tunc annos circiter septem natum fuisse (1).

18. S. Benigni mortualem annum 467 statuunt Annales Ultonienses (2), quos sequuntur Annales Quattuor Magistrorum (3). Annales qui Tigernachi dicuntur hoc loco mutili sunt (4). Annus 465, qui in Chronico Scotorum indicatur (5), non e fonte quodam vel traditione sumptus est. Nempe in eodem Chronico primus annus regni Aililli Molt est 461, qui apud Ultonienses est 463, et verius quidem. Tota igitur annorum series biennio anteposita videtur. Neque antiquitatis vestigium quoddam referre censendi sunt Annales Cambriae qui Benigni obitum memorant ad annum 468 (6): in his enim annorum numeros alibi aliter computatos fuisse ostendit J. B. Bury (7). Idem annus 468 legitur in Annalibus de Clonmacnoise (8); e quo demendus est annus qui passim in toto hoc loco additus videtur (9), ut fiat 467. Annales Buellanos non novimus nisi ex interpretatione Iohannis D'Alton (10); hic fultus infirma auctoritate Caroli O'Conor (11), cui nec fidere nec refragari possumus, Benignum successorem S. Patricii quiescisse refert anno 475; sed hic, ut in Chronico Scotorum, initium regni Aililli Molt postpositum est, non duobus quidem sed octo annis.

19. Mirari se scribit v. cl. I. Lanigan (12) quo pacto irreperit fabula de S. Benigno Romae mortuo in Annales Inisfallenses, qui huc adducendi non essent si reapse demonstrasset v. d. I. O'Donovan (13)

20. In Chronico hibernico Do Fhlaithesab 7 Amseraib hErenn iar creitim, quod circa an. 1160 in Libro Lageniensi insertum fuit, inter annos 463-483 (18), regnante Ailillo Molt, memoratur: Quies Benigni fi episcopi (19). . . . Quies Iarlaithe tertii episcopi (20).

21. De fallaci ratione qua in Annalibus Ultoniensibus pro anno 467 annum 468 rescribendum esse sibi non semel persuaserunt eruditi, mox aliquid dicemus (21). Hoc errore decepti sunt viri summi

eam non esse nisi farraginem anno 1760 Lutetiae Parisiorum a duobus Hibernis, e poetarum codicibus et eruditorum libris utcumque concoctam (14). Sed huius argumenta labefactavit Wareus (15) qui hunc ipsum locum attulerat nullo ante annum 1760. Non constat igitur horum Annalium scriptorem alicubi non legisse quae de S. Benigno refert. Collato enim cum editione Caroli O'Conor (16) codice Oxoniensi (17), haec sumus assecuti: An. cccc lx ix Kl. Quies Benigni Epis. in Roma moritur. Ita codex; verum in claudicanti sententia non satis perspicitur, ipse Benignus noster Romae mortuus dicatur, an alius quispiam cuius nomen post episcopi exciderit. Accedit quod in Annalium hibernicorum stilo clerici non moriuntur, sed quiescunt; solos laicos mors abripit. Tandem de anno, qui est 469, idem advertendum est quod de Chronico Scotorum diximus, biennii errorem hic irrepsisse. Sed in tanta annorum rerumque perplexitate, quam Inisfallenses cum ceteris collati exhibent, vix quicquam definire audeamus.

20. In Chronico hibernico Do Fhlaithesab 7 Amseraib hErenn iar creitim, quod circa an. 1160 in Libro Lageniensi insertum fuit, inter annos 463-483 (18), regnante Ailillo Molt, memoratur: Quies Benigni fi episcopi (19). . . . Quies Iarlaithe tertii episcopi (20).

21. De fallaci ratione qua in Annalibus Ultoniensibus pro anno 467 annum 468 rescribendum esse sibi non semel persuaserunt eruditi, mox aliquid dicemus (21). Hoc errore decepti sunt viri summi

ant., t. XIII (Berolini, 1898), p. 158, num. 16, perspicue ostendit A. ANSCOMBE, *The Exordium of the Annales Cambriae*, in *Ériu*, t. III (1907), p. 126, annot. 2. — (1) Vid. infra, p. 154, annot. 5. — (2) *Annals of Ulster*, t. I, ed. W. M. HENNESSY (Dublin, 1887), p. 22. Paulo post scriptum est « Sic in libro Cuanach inveni »; unde colligit T. O' MÁILLE, *The Language of the Annals of Ulster* (Manchester, 1910), p. 8 (= *Publications of the University of Manchester*, Celtic Series, No. II), sententiam illam de S. Benigni obitu forsitan exceptam esse ex antiquo documento dicto Libro Cuanu-i; sed, ut ipse O' Máille advertit, veri similius est haec referri, non ad S. Benigni obitum, sed ad ferias Temorienses de quibus proxime in Annalibus agitur. — (3) *Annals of the Four Masters*, ed. cit., t. I, p. 146. — (4) Cf. J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, p. 280. De illis Annalibus vide tractatum E. MACNEILL in *Ériu*, l. c. — (5) Ed. W. M. HENNESSY (London, 1866), p. 26 (= *Rolls Series* No. 46). — (6) Annales primum editi minus diligenter ab J. WILLIAMS ab Ithel (London, 1860), p. 3 (= *Rolls Series*, No. 20), dein summa cura ab E. PHILLIMORE in *Y Cymmrodor*, t. IX (1888), p. 141 sqq. Usi sumus excerptis quae affert ex hac editione J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, p. 284. — (7) *Tírechán's Memoir of St. Patrick*, in *English Historical Review*, t. XVII (1902), p. 247, annot. 49. — (8) *The Annals of Clonmacnoise... translated into English A. D. 1627...* edited by Denis MURPHY (Dublin), p. 72 (= Extra Volume of the *Royal Society of Antiquaries of Ireland* for 1893-1895). — (9) Id patebit conferenti *Annales Ultonienses* cum *Annalibus de Clonmacnoise* sub ann. 469 et 482. Quid autem sibi velit ille « Brandon Bushopp of Ardmagh », quem inserunt Annales de Clonmacnoise inter Benignum et Earlahy (Iarlaithe), minime assequimur. Nullum enim Brendanum tunc temporis ad gubernacula Ardmachanae ecclesiae sedisse usquam repperimus. — (10) *The History of Ireland from the Earliest Period to the year 1245* when the Annals of Boyle which are adopted and embodied as the running Text Authority terminate, t. II

(Dublin, 1845), p. 62. — (11) *Annales Buellani ex codice Cottoniano Titus A. XXV*, in C. O'CONOR, *Rerum Hibernicarum Scriptores Veteres*, t. II (Buckinghamiae, 1825). — (12) *An Ecclesiastical History of Ireland*, t. I, ed. 2 (Dublin, 1829), p. 377. — (13) *Leabhar na g-Ceart*, p. v, annot. d. — (14) Hisic a Lanigan citantur: « Annals of Innisfallen among Harris' Manuscripts in the Library of the Royal Dublin Society. » LANIGAN, l. c., p. 363, annot. 134. — (15) *The Whole Works of Sir James Ware concerning Ireland*. Revised and improved [by W. HARRIS], t. I (Dublin, 17..?), p. 35. — (16) *Rerum Hibernicarum Scriptores Veteres*, t. II, *Annales Inisfallenses ex codice Bodleiano*, p. 3. — (17) Rawlinson B. 503, fol. 9^r-10. Qua in re, sicut in aliis multis, usi sumus humanitate et diligentia eruditi viri T. R. Gambier Parry, e praefectis incluae bibliothecae. — (18) Reapse regnavit Ailill Molt an. 463-482, J. B. BURY, *Tírechán's Memoir of St. Patrick*, in *English Historical Review*, t. XVII (1902), p. 240. — (19) Legunt sancti J. H. TODD, l. c. et Wh. STOKES, l. c.; J. B. BURY, l. c., suggestit secundi, sed potius timide; legit secundi H. D'ARBOIS DE JUBAINVILLE, l. c. Hoc legendum esse censemus; sed fuis ubi agemus de catalogo successorum S. Patricii, infra, num. 77-82. — (20) In *The Book of Leinster*, p. 24, col. 1-2. Tractatus primum editus a J. H. TODD, *St. Patrick* (Dublin, 1864), p. 184-88; partim iterum ab H. D'ARBOIS DE JUBAINVILLE, *Saint Patrice et Sen Patrice*, in *Revue Celtique*, t. IX (1888), p. 116-17; deinde totus a Wh. STOKES, *The Tripartite Life*, t. II, p. 512-29; tandem partim ab I. B. BURY, *Supplementary Notes on Tírechán's Memoir of St. Patrick*, in *English Historical Review*, t. XVII (1902), p. 700-702. Hunc fere sumus secuti, quippe qui codicem iterum scrutatus esset, lithographica imagine non contentus. Inde S. Benignum mortem oppetiisse regnante Ailillo Molt, accepit Seathrún CÉITINN (Geoffrey KEATING), *Foras Feasa ar Éirinn. The History of Ireland*, t. III, ed. cit., p. 44. — (21) Infra, p. 151, annot. 15.

Iohannes

A Iohannes O'Donovan, J. Lanigan, A. P. Forbes, Wh. Stokes, J. H. Bernard et R. Atkinson (1).

Eius commemoratio die 9 novembris. 22. S. Benigni diem emortualem summo consensu V idus novembres indicant hibernica monumenta. Ultra igitur et sine causa Colganus, qui, ut ex aliis locis patet, vitam S. Benigni eo die edere et illustrare proposuerat, semel legentes remisit ad vitam Benigni « ad 2. martii » (2). Quod autem scripsit natalem S. Benigni secundum domestica passim festilogia coli 1 novembris, nescimus unde hauserit (3). Glastoniae autem S. Benigni festum observatum esse videtur d. 3 novembris (4).

In Patricii sedem 23. S. Benignus in sede Ardmachana ipsi S. Patricio successisse legitur in Vita S. Mochte (BHL. 5976), his verbis :

Summus¹ pontifex Patricius cepit² aliquando prope monasterium eius habitare. Coloquentibus vero die quadam ambobus, missus est ad eos angelus epistolam afferens. Qua Patricius perfecta Mocteo ait : « Hic ego non habitabo. Per te enim huius terrae incolas Deus³ visitavit. In tui fonte luminis videbunt lumen et vitam consequentur eternam. Apte namque ex eorum persona tibi loquitur David, quoniam apud te est fons vite et in lumine tuo videbimus lumen. » Mocteus ait : « Si hoc Deo placet ut ab invicem separati serviamus ei, ego discedam. » Patricius respondit : « Verbum Domini non potest mutari. » Tunc Mocteus ait : « Si ante te de hac luce emigravero, familiam meam tibi committo. » At Patricius ait : « Et ego tibi meam commendo, si te ad Dominum precessero. » Et factum est ita. Rexitque post ipsum sedem Mocteus aliquot diebus et Benignum illius discipulum pro se introtizavit (5).

¹ Sumus cod. — ² add. in marg. prima manu. — ³ add. in marg. corr.

Haec quamquam iusto mitius iudicavit Colganus (6) et eo auctore Pinius noster (7), inter hagiographorum figmenta prorsus releganda sunt.

S. Mochteus, qui in catalogo comitum S. Patricii D sacerdos eius appellatur (8), Ardmachanus episcopus numquam fuit. Non negamus tamen ei commissum fuisse a S. Patricio ut sibi mortuo successorem sufficiens curaret.

24. Vita Tripartita Colganensis : Benignus... omnium iudicio dignus habitus... ut magistro suo S. Patricio in archiepiscopatu Ardmachano et primatu Hiberniae succederet, quod munus felicissime annis multis obiit (9). Hoc testimonio nonnulli sibi persuaserunt S. Benignum in Ardmachana sede multos annos egisse. Verum si quid e parallelis locis colligendum est, haec ipsius Colgani parum vera interpretatio fuit (10); quae nihilo tamen secius inter antiquissima documenta computata fuit quibus Ardmachanae sedis primatialis auctoritas in Hiberniam universam niteretur (11).

25. Ceterum, non statim ab Ardmacha fundata, ut nonnulli voluerunt, sedem obtinuisse Benignum, perspicuum habemus indicium in narratiuncula de S. Ercnata virgine (12), ubi refertur S. Benignus etiam tum adulescens fuisse et psalmista, quicquid hoc munus fuit, cum Patricius Ardmachanam ecclesiam administraret (13). Neque videtur superfluum Patricio S. Benignus in sede Ardmachanam evectus fuisse. Etenim in praescriptione canonum qui paulo ante annum 461 a synodo episcoporum Hiberniae sciti sunt, S. Benigni nomen nondum legitur (14); norunt autem recentiores S. Patricium obiisse anno 461, die 17 martii (15). Existimant quidem nonnulli eum Patricii coadiutorem fuisse in administranda ecclesia Ardmachana (16). Neque alia sententia iis patebat qui S. Benignum multis annis ante S. Patricium obiisse credunt; postquam enim Patricii aetatis annos addiderunt in quibus alios Ardmachanos episcopos vixisse constabat, quid supererat nisi ut hos episcopos Patricii coadiutores dicerent? Alii, qui Patricium anno 461 ad caelum migrasse noverant, eodem devenerunt ut decem illos annos, qui in catalogo successorum S. Patricii inscripti sunt, S. Benigno tribuerent (17). Alii tandem copiam

Benignus successit.

C (1) J. O'DONOVAN, *Leabhar na g-Ceart*, p. v; J. LANIGAN, *An Ecclesiastical History of Ireland*, t. I, pp. 358, 362, 374; A. P. FORBES in *Dictionary of Christian Biography*, t. I, p. 312, col. 1; Wh. STOKES, *Féilire húi Gormáin*, p. 335; J. H. BERNARD and R. ATKINSON, *The Irish Liber Hymnorum*, t. II (London, 1898), p. 247 (= *Henry Bradshaw Society*, Vol. XIV). — (2) *Trias Thaumaturga*, p. 265, col. 2. — (3) *Op. c.*, p. 20, col. 2. — (4) Idem ille dies Glastoniensis festi est quo memoria S. Benigni indicitur in collectaneis de sanctis Hiberniae quae Dublinii apud Franciscanos asservantur. Haec collectanea eo consilio congesta sunt ut Colgani *Acta Sanctorum Hiberniae* aliquando possent perferri. Dies 9 nov. vacat. De his rebus perhumaniter certiores nos fecit v. cl. C. PLUMMER. Alias pluribus de Glastoniensibus illis figmentis, infra, num. 83-86. — (5) Haec e Salmanticensi codice, fol. 214^v, denuo descripta; locus iam editus opera Caroli DE SMEDT et Iosephi DE BACKER, *Acta Sanctorum Hiberniae ex codice Salmanticensi* (Edinburgi, Londinii cet., 1888), col. 907. — (6) *Acta Sanctorum Hiberniae*, p. 731, annot. 10. — (7) *Act. SS.*, Aug. t. III, p. 737-38. — (8) Cf. infra, num. 62. — (9) *Trias Thaumaturga*, p. 124, col. 1. — (10) Cf. infra, num. 82. — (11) *Jus Primatialis Armacanum in Omnes Archiepiscopos, Episcopos, et Universum Clerum totius Regni Hiberniae*. Assertum per H. A. M. T. H. P. (is est Hugo Armacanus MACMAHON Totius Hiberniae Primas), s. l. [1728], p. 120. — (12) *Infra*, num.

45-48. — (13) Cf. J. O'HANLON, *Lives of the Irish Saints*, t. III (Dublin, London, New York, s. a.), p. 747. — (14) J. LANIGAN, *An Ecclesiastical History of Ireland*, t. I, p. 332. Cf. J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, p. 234. — (15) Plurimis maximeque perspicuis argumentis id evicit I. B. BURY, quem adi. De die: *op. c.*, p. 227, annot. 1, et p. 319; de anno: *Tirechán's Memoir of St. Patrick*, in *English Historical Review*, t. XVII (1902), p. 239-48; *The Life of St. Patrick*, pp. 331-34, 382-84. Huic assenserunt, ut alios omitamus, J. GWYNN, *Liber Ardmachanus* (Dublin, 1913), p. XLVII; E. MACNEILL, *The Authorship and Structure of the Annals of Tigernach*, in *Eriu*, t. VII (1913), p. 82; Id., *Phases of Irish History* (Dublin, 1920), p. 222-24; N. J. D. WHITE, *St. Patrick. His Writings and Life*, p. 1. Adde H. J. LAWLOR and R. I. BEST, *The Ancient List of the Coarbs of Patrick*, in *Proceedings of the Royal Irish Academy*, t. XXXV, C, p. 338; isti quidem ubique scribunt 462, quod falso arbitrati sunt, ut annum Domini invenires, unum annum esse addendum numero 461 quem tradunt Annales Ultonenses. Id autem ante annum 486 fieri non debuit. Qua de re B. MAC CARTHY, *Annals of Ulster*, t. IV, p. xcvi-cxix. — (16) *An Ecclesiastical History of Ireland*, t. I, p. 318, annot. 146; pp. 323-31, 332, 357-61, 362, 374-77. — (17) N. J. D. WHITE, *St. Patrick. His Writings and Life*, p. 129.

Patricio

A *Patricio facere voluerunt Glastoniam pergendi, ubi eum obiisse credunt, et ne Hibernica ecclesia tandiu pastore careret, Benignum illi suffecerunt. Haec aliaque his similia commenti sunt auctores, quae singillatim persequi non vacat* (1).

§ III. De rebus a S. Benigno in pueritia et adolescentia gestis.

Benignum
socium
Patricio

26. *Veterum monumentorum testimonia de vocatione S. Benigni et de festis paschalibus quae Patricius episcopus in Hibernia primum celebraverit adeo confusa sunt, ut qui omnium diligentissime ea expendit v. d. I. B. Bury rem desperatam agere sibi visus sit* (2). *Nobis quidem non ita blandimur ut nos difficultatis exitum repperisse credamus qui tantum magistrum fugerit, neque, dum testimonia illa utcumque explicandi et inter se componendi viam tentamus, iusto confidentiores nostrae coniecturae videantur, quod non iterum et iterum incertas eas esse dicimus.*
B *Iam inde ab initio quando fidem Christi in Hibernia annuntiare ceperat D. Patricius cum illis sociis quos secum e partibus transmarinis adduxerat, sensit quanti interesset Hibernorum Hibernos clericos, presbyteros, episcopos habere. Quamobrem pueros qui his muneribus apti essent conquirere educareque coepit* (3). *Horum primus videtur fuisse Benignus noster, qui condiscipulos suos et virtutis merito et rerum gestarum gloria superavit. De eius vocatione antiquissimum auctorem habemus Tirechanum, BHL. 6496 (circa an. 670), haec narrantem: Venit... Patricius cum Gallis ad insulas Macuchor et insola orientali quae dicitur Insola Patricii, et secum fuit multitudo episcoporum sanctorum et presbyterorum et diaconorum ac exorcistarum, hostiariorum lectorumque, necnon filiorum quos ordinavit. Ascendit autem de mari ad campum Breg sole orto cum benedictione Dei... Primo vero venit ad vallem Sescnani (4) et aedificavit ibi aedeciam primam et portavit filium, Sesceneum nomine, episcopum secum, et reliquit ibi duos pueros peregrinos.*
C *Vespere vero venit ad hostium Ailbine ad quandam virum bonum et baptizavit illum. Et invenit cum illo filium placitum sibi, et dedit illi nomen Benignum, quia collegebat pedes Patricii inter manus suas et pectus; et noluit dormire apud patrem et matrem, sed flevit nisi cum*

Patricio dormiret. Mane autem facto, cum surgerent, completa benedictione super patrem Benigni, Patricius currum conscendit, et pedes illius diverso alter in curru et alter super terram erat, et Benignus puer pedem Patricii tenuit duobus manibus strictis et clamavit: « Sinite me apud Patricium patrem proprium mihi. » Et dixit Patricius: « Baptizate eum et elevate eum in curru, quia heres regni mei est. » Ipse est Benignus episcopus, successor Patricii in ecclesia Machae (5).

27. *Tirechanum pauculis mutatis sequitur Vita Tertia S. Patricii (BHL. 6506-6507), conscripta fortasse saeculo IX: Elevata igitur navi super mare, navigavit a finibus Uloth usque ad campum Breg, et ibi tenuerunt portum. Ascenditque de navi et venit vespere ad quandam virum bonum et baptizavit eum cet.* (6). *Vitam Tertiam contraxit Iohannes Tinmuthensis saec. XIV in Sanctilogio anglicano, BHL. 6515 (7). Iocelinus autem, BHL. 6513, saec. XII, suo more historiam auget inanibus verbis (8); neque maioris momenti sunt duae Vitae Gadelicae recentiores, quarum alteram, saeculo XI, ut videtur, conscriptam (9), servavit codex qui hibernice nuncupatur Leabhar Breac (saec. XIV ex.), alteram Liber Lismoriensis (saec. XIV). Vix discrepat hoc loco Vita Patricii Lismoriensis a Tirechano, nisi ipso initio et fine. Haec igitur rettulisse sufficiat: Focerd a luing iarsin sech Eirinn soir co hInis Patraic. Luid i tir. Aroet araill fer for aighidecht i suide 7 creitis do. Luidh Patraic cum a luingi d'acallam Laeghairi co Temhraig. Roimir assidhe co hInnber na mBarc, 7 dogni aoighidhecht a tigh fhir maith annsin, Sescnech a ainm. Pritchaid Patraic breithir nDe dho, 7 creidid do Dia 7 do Patraic. Baister he iarum. Bai mac bec aigi... Co nebert Patraic iardain: « Bidh comarba dama in mac sin. » Et dobreth Patraic ainm fair, Benignus .i. Benén (10). Latine: Postea praeternavigavit Patricius oram Hiberniae ad orientem, in Insulam Patricii. Ad quam cum appulisset, hospitio exceptus est a quodam viro qui in eum credidit. Tum navem conscendit iterum Patricius ut tenderet Temoriam ad Laegaireum. Inde profectus est ad Inbher na mBarc, ubi hospitio domoque receptus est a viro quodam bono, Sescnech nomine. Is, cum a Patricio verbum Dei audisset, in Deum Patriciumque credidit et baptizatus est. Erat eidem viro filius*

(1) COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 29, col. 2, annot. 1; p. 293, col. 1, sub ann. 467; Id., *Acta Sanctorum Hiberniae*, p. 731, annot. 10; Rodericus O'FLAHERTY in annotatione manu inscripta exemplari *Triadis Thaumaturgae*, quam typis mandavit I. LANIGAN, t. c., p. 318, annot. 146; USSERIUS, *Britannicarum Ecclesiarum Antiquitates*, ed. 2 (London, 1687), p. 454-55, p. 520 (an. 455), p. 522 (an. 468); *The Whole Works of Sir James Ware concerning Ireland*, ed. W. HARRIS, t. I, p. 34-35; J. O'DONOVAN, *Leabhar na g-Ceart*, p. v; A. P. FORBES, *Dictionary of Christian Biography*, t. I, p. 312; J. F. SHEARMAN, *Loca Patriciana*, p. 474-75; J. O'HANLON, *Lives of the Irish Saints*, t. III (Dublin, London, New York, s. a.), p. 747. — (2) *The Life of St. Patrick*, pp. 81-82, 87-90, 111. Cf. J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. xxix. — (3) J. B. BURY, op. c., p. 173-74. — (4) Coniecimur legendum esse: « venit ad vallem Sescnani patris Benigni et aedificavit » cet. Vid. *Patriciana*, in *Anal. Boll.*,

t. XLIII. — (5) *Lib. Ardm.*, fol. 9 a 2 - 9 b 1. — (6) *Vitam Tertiam* (BHL. 6506-6507) e quatuor codicibus inter se collatis edidit v. d. I. B. BURY, *A Life of St. Patrick*, in *Proceedings of the Royal Irish Academy*, t. XXXII, C, p. 225-62. A quo haec mutuati sumus. — (7) BURY, op. c., p. 223-24. Videtis locum in *Nova Legenda Anglie*, ed. C. HORSTMAN, t. II, p. 281-82. — (8) COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 73-74. — (9) Tomás Ó MÁILLE, *Contributions to the History of the Verbs of Existence in Irish*, in *Eriu*, t. VI (1912), p. 1. — (10) Whitley STOKES, *Lives of Saints from the Book of Lismore* (Oxford, 1890), p. 8 (= *Anecdota Oxoniensia, Mediaeval and Modern Series*, Part V). Advertit Stokesius hibernicam formam Binén ortam esse videri et latina Benegno pro Benigno, *Féilire húi Gormáin*, p. 335, et *Zeitschrift für celtische Philologie*, t. I (1897), p. 69. Assentit J. LOTH, *Les noms des saints bretons*, in *Revue Celtique*, t. XXX (1909), pp. 318, 403.

parvus.

A parvus... *Desinit autem*: «Erit, ait Patricius, hic puer successor meus.» Indiditque ei nomen Benignum, id est Benén. *Paulo aliter* Leabhar Breac: Celebrais *Patraic* do *Dichoin* 7 triallaid do *acallaim* Loegaire co *Témraig iar* fhairgi co Mag mBreg. 7 *fuir* failte moir isin inad sin oc aroli fir uasal. 7 ro chreit *cona* muntir dó, 7 ro baitsed, *conid* acca foracaib a churach. Mac becc boi isin tig dorat seirc do *Patraic*, 7 gebis a chois oc dul dó isin *carpat*, 7 dilsigit a múnter do *Patraic* he, 7 nosbeir *Patraic* leis, *conid* hesin Binén gilla *Patraic* (1). *Latine*: Patricius cum Dichu-o valedixisset, navigando tetendit Temoriam ad Laegaireum in campum Bregiensium, ubi hospitio liberali exceptus est a quodam viro nobili. Is cum suis creditit in Patricium; quamobrem navigium (ibi) reliquit Patricius et illius curae commisit. Erat domi puerulus qui Patricii amore pedem eius apprehendit dum is conscendit currum. Is, cum a suis Patricio permixtus esset, ab eo secum abductus est. Is est Binén gilla *Patraic* (*Benignus servus Patricii*).

B *iam accessisse* 28. A *Tirechano* eiusque *pedissequis late* recedit *Vita Gadelica S. Benigni* quam edimus, capite 3. *Hic enim fertur Benignus puer avunculo Tadhgo commissus fuisse; a quo et educatus fuit, donec annum septimum explevit. Deinde ab avunculo perductus est in Insulam quae dicitur Patricii, ut litteris se daret et a S. Patricio, qui tum illic considerat, sacro chrismate ungeretur. Ibi quondam dormienti sancto episcopo pulchellus lepidusque puer collectos a se flores attulit et in illius sinum sparsit. Quem cum astantes corripent, quod pontificis somnum turbaret, subridens Patricius ait: «Sinite illum; nempe puerulus iste, qui tanto me studio prosequitur, erit successor meus.» Unum tantum auctorem novimus qui eadem omnino referat, *Tripartiti operis scriptorem apud Stokesium. Locus in codice Rawlinson B. 512 desideratur; e codice Egerton 93 exceptus sic sonat*: Is annsin tainc Benen ina munteras. *Contuil iarom Pátraic iter a muin<tir>, ocus an fogebed in gilla di scothaib* (i. boladh-máraib¹), *dobered inulbroic in cleirich. Adubratar C múinter Pátraic fri Benen*: «Nadéna² sen, » arséat, «ar na roduiscid Pátraic.» Dixit Patricius: «Heres regni méi erit (2).»*

¹ boloadh máraib ? *cod.* — ² dadena *cod.*

Latine: Tunc venit Benignus in eius (*Patricii*) comitatum. Obdormivit Patricius in suorum comitatu, puerulus autem quidquid de floribus (nempe suavis odoris) invenire poterat, solebat ferre in sinum Patricii. Dixerunt Benigno qui cum Patricio erant: «Cave ne feceris, ne excitetur a somno Patricius.» Dixit Patricius: «Heres regni mei erit.»

29. *Operae pretium est partem Vitae Gadelicae gadelice hic proferre; adeo enim accurate respondet loco e Vita Tripartita quem attulimus*: Is ann' san inis sin tainc Benén ar tús i muinterus *Patraicc*. Ro cottail *Patraicc iarumh* eter a muin-

D tir 7 an fogheibedh an gille do scothaibh boladh-máraibh do bheiredh i mbrollach an' chlerich. Atrubhratar munter *Patraicc* fri Benén: «Na déine sin, » ar iett, «arna ro duisce in clerech.» Is ann sin atrubhart *Patraicc*: «Na tairmisgimme in ni dogní. In mac assa erbaid, » ar *Patraicc*, «bidh comharba damhsa, » amhail ro combhalladh iartain. Seacht mbliadhna immorro roptar slana do Bhenen an tan sin. *Videtur itaque Gadelicus noster usus esse recensione Tripartitae haud multum diversa a Stokesiana. Verba verbis respondent; quaedam immutata in sermone, quo minus antiquitatem redoleret* (v. g. ro cottail pro contuil; i mbrollach pro inulbroic). *Pauca tantum addidit inter verba quae Patricio in ore sunt posita, et Benigni aetatem definivit. Hoc demum: legit do scothaibh boladh-máraibh, «de floribus suavis odoris», ubi habet Tripartita di scothaib cum glossa* (i. boladh-máraib), «de floribus (nempe suavis odoris).»

E 30. *Tripartitam quoque vulgaverat Colganus latino sermone «ex tribus pervetustis MS. Hibernicis inter se collatis (3)»; in hac autem videntur ambae narrationes de vocatione Benigni pueri in unum congestae atque conflatae*: Declinavit ibi S. Patricius ad domum cuiusdam viri nobilis, cui nomen Seschnenus, qui cum uxore et familia ad S. Patricii praedicationem fidem amplexus et baptizatus est. Habuit is filium tenellum quem sanctus salutaris fonte abluit, nomenque ei ex moribus imponens Benignum vocavit. Fuit enim moribus et vita longe benignus et tanta praeditus benignitate, ut ab ipsa pueritia nihil dulcius et suavius ei esse potuerit quam caelestis sapientiae fluentia ex ore sui spiritualis patris audire et ex moribus imbibere; ita ut, relictis carnalibus parentibus, ei continuo adhaeserit et nulla arte ab eo avelli potuerit. Statim ac ab eo sacro fonte regeneratus fuit, dum vir sanctus somni quiete lassos reficeret artus, puer gratiosus et officiosus herbis odoriferis et manipulis florum nares eius et faciem perfundeabat, dormientis pedes ad pectus astringens oculis amplexibusque excipiebat. Et cum ob tam amorosa obsequia a sociis viri Dei obiurgatus amoveretur ne dormientem excitaret, meruit vigilantem Patricium audire eius officia approbantem et ore praesago dicentem: «Sinite, hic heres regni mei erit, » hoc est, erit post me supremus Ecclesiae Hibernicae moderator. Et oraculum probavit eventus, nam puer ille postea ita doctrina et miraculis claruit, ut omnium iudicio dignus habitus sit qui magistro suo S. Patricio in Archiepiscopatu Ardmachano et Primatu Hiberniae succederet; quod munus felicissime annis multis obiit (4).

F 31. *Haec Tripartita apud Colganum, mixturam exhibens nimis ficticiam. Nempe docet Vita Gadelica Benignum infantem non a parentibus educatum esse, sed nutricio patri traditum, Tadhgo filio Ciani, Benigni patroo. De huius nomine, quod hic temere additum videtur, diximus num. 14. Quidquid id est, in more horum temporum non erat ut pueruli nobilium hibernorum in domo*

(1) *Leabhar Breac*, p. 26. Ed. STOKES, *Three Middle-Irish Homilies* (Calcutta, 1877), p. 20. Id., *The Tripartite Life*, t. II, p. 452-54.— (2) STOKES, *The Novembris Tomus IV.*

Tripartite Life, t. I, p. 36.— (3) *Trias Thaumaturga*, p. 169, col. 1.— (4) *Op. c.*, p. 124, col. 1.

A *paterna alerentur. Ideo ad veri similitudinem propius accedit Vita Gadelica quam Tirechanus eiusque sequaces, qui Benignum ferunt a Patricio domi inventum. Immo vero ipsum Tirechanum, si recte eum intellegas, a Gadelico nostro hic recedere non putamus. Utique Tirechanus diserte memorat patrem et matrem Benigni; sed enim alia verba ei praesto non erant, quae cum scoticis mutaret quibus nutritii parentes designantur (1). Certum est enim Tirechanum, et plerumque et hoc loco praesertim, hibernicos fontes adhibuisse (2). Quod autem scripserit: invenit cum illo (viro bono) filium placitum sibi, non necessario ostendit puerum e bono illo viro fuisse genitum; « filium » enim latine reponere solent Hiberni pro mac, quod promiscue filium et puerum seu adolescentem significat.*

32. *Nostra quidem sententia, ea quae de vocatione Benigni pueri narrantur sic intellegenda sunt. S. Patricius aliquamdiu commoratus est in Insula Patricii. Nam praeter alias rationes quae Tripartitam legendi ultro occurrunt, parum probabile videtur hanc insulam Patricii nomen servaturam fuisse si sanctus per eam tantum pertransisset. E Tripartita docemur Patricium advenasque clericos cibarium penuria pressos per varia litoris loca frustra cursitasse. Interea rumoris certe captaverunt ex incolis eius regionis, neque forte factum est ut ad Sescnanum primum tenderent in eo itinere quo ad Laegaireum regem perrexerunt, iam iam imminenti festis Resurrectionis Domini (3). Quippe certior erat factus Patricius quam bona indole esset Sescnanus (4). Quod autem duos pueros perigrinos reliquerit Patricius in ecclesia quam in valle Sescnani condiderat, unum autem tantum filium patrisfamilias secum ab eo deduxerit, Sesceneum nomine, qui episcopus erat futurus, haud scio an inde colligendum sit, convenisse Patricium cum Sescnano de Benigno puero secum deducendo; hic enim tunc temporis apud patruum Tadhgum, ut fertur, educabatur. Sed non ex templo deducendus fuerat puer, qui id aetatis nondum erat quo ad studia esset applicandus (5). Quae si res ita se habuerint, Sesceneum conicere licet maiorem natu fuisse iamque adolescentem, quippe qui domi paternae maneret, ita ut non esset expectandum dum Patricio committeretur. Ideo, arbitramur, S. Patricius portavit filium Sesceneum nomine episcopum secum et reliquit ibi duos pueros perigrinos. Forsitan duos reliquerit e iuvenibus clericis quos secum e Gallia deduxerat, ut singulos haberet in domestica ecclesia Sescnanus pro singulis liberis quos Patricio commisisset; hoc si factum est, non ex Hiberno more videtur esse factum, sed e quadam humanitate et benignitate D. Patricii. At labimur*

longius, dum coniecturam coniecturae studemus D superimponere; ad summam enim argumenti nostri refert parum utrum se res ita habuerit ut suspicamur, an aliter. Hoc quidem e Tirechano certum est, Patricium vespere advenisse ad ostium Ailbine (nunc dicitur locus Gormanstown, in comitatu Meath) ad quendam virum bonum, quem Tadhgum Benigni patruum et campi Bregiensium regulum fuisse perperam tradunt. Cetera require e Tirechano. Igitur profectus est puer cum Patricio Temoriam (haec erat regia monarchae Hibernorum), ubi quid acciderit mox videbimus. At nusquam legitimus exinde mansisse Benignum puerum cum S. Patricio in perpetuum; immo vero expresse monet Tripartita Stokesiana, quam Gadelica Vita sequitur, tum primum venisse Benignum in comitatu Patricii cum illud accidit, quod supra rettulimus, de gratiosa puerilique diligentia qua gremium et caput magistri quiescentis odoriferis flosculis conspersit. Addit Vita Gadelica tunc ad Patricium ductum esse Benignum a patruo eodemque nutritio patre. Inde licet colligere remissum fuisse puerum ad suos post illa Paschalia festa, donec tempus adveniret quo ad studia esset applicandus; et tandem, ut promisso fieret satis, deductum fuisse a nutritio ad magistrum. Vix enim expectes res omnes tam apte inter se quadrasse, ut Benignus puer aetatem qua ad studia erat mittendus eo ipso tempore complevisset, cum Patricius ad eius domum advenit. Attamen Tirechanus (adeo saepe solet huic narrationi Benigni patrem et matrem immiscere) haud scio an putandus sit ipse intellexisse, Benignum domi paternae fuisse, minime vero apud nutritium. Et quidem potuit fieri. Quae si res ita se habuerit, erravit (quisquis ille fuerit, seu scriptor, seu glossator, seu librarius) qui in margine post voces ad vallem Sescnani adiecit patris Benigni. Verum etiam potuit Sescnanus dux itineris S. Patricio fuisse donec adveniret ad domum fratris sui, ibique noclem remansisse. Sed hoc vix nodum resolverit. Ceterum, per nos licet, sentiat quod quisque velit.

33. *Idem Tirechanus refert a Patricio puerum appellatum fuisse Benignum; unde colligitur iam aliud nomen illi fuisse idque gadelicum (6). Huius forsitan vestigium servatum est. Memorat enim Tirechanus Mathonam sororem Benigni successoris Patricii (7). Id nonnullis visum est errore esse factum; Mathona quippe Patricio occurrit per montem filiorum Aillelo iter facienti; unde veri simile est eam fuisse e genere Aililli. Sed animadvertite inter Patricii comites fuisse aliquando Benignum quendam alium ab Ardmachano, fratrem Cethiaci de genere Aillelo (8). Huius*

alii auctores

aliter narrant.

E

Quo nomine primum vocatus.

(1) Sexies in Tirechani Collectaneis reperimus vocem «nutrire» ea significatione (vid. J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. 402, col. 2, i. v. «nutrio»); at nusquam inter Patriciana scripta Libri Ardmachani verba «nutrix», «nutritius». Semel verborum inopia librarius Ardmachanus compulsus est ut scriberet «alumnus» pro «patre nutritio» (*Lib. Ardm.*, fol. 19 a 2; vid. J. GWYNN, op. c., p. 463, annot. 7). — (2) Cf. op. c., p. LI. — (3) Cf. J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, pp. 81-82, 87-90. Etsi erudito viro non est assentiendum, dum scribit, pp. 122-123, 334-36, S. Patricium adolescentem servisse in occidentali Hibernia; qua de re nuperrime vicit antiqua sententia in Academia Regia HI-

bernica, Eoin MACNEILL, *Silva Foclutii*, in *Proceedings of the Royal Irish Academy*, t. XXXVI, C, n. 14 (1923), p. 249-55. — (4) Haec omnia et reliqua de vocatione Benigni quae proponimus vix obtinent, nisi legendum est, ut coniecimus, «venit ad vallem Sescnani patris Benigni». Vid. *Patriciana*, in *Anal. Boll.*, t. XLIII. — (5) Moris erat ut post annum septimum expletum magistro traderentur pueri, PLUMMER, *Vitae Sanctorum Hiberniae*, t. I, p. cxv. — (6) Benignum vocatum esse et Stephanum, errore tradit PROBUS, *Vita Quinta*, lib. II, cap. 1. Qua de re mox agemus, n. 50. — (7) *Lib. Ardm.*, fol. 11 b 2. — (8) Memoratur eadem Mathona a Tirechano iterum, *Lib. Ardm.*, fol. 13 b 1, et in notulis hibernicis, fol. 18 b 2.

sororem

A sororem fuisse Mathonam censet I. B. Bury (1); nos totum illud negotium ideo nolimus dirimere quod uterque Benignus ex eodem sanguine ortus traditur (2). Hoc I. B. Bury videtur parvi fecisse. In alio loco Tirechani satis perplexo forsitan legendum est: et ad Mathoum et ad Patricium verba dura dixit (3); ubi pro Mathoo nonnulli legere maluerunt Malthonum, adducto exemplo, de quo iam dictum est, Mathonae sororis Benigni (4), et Mathoum suspicantes esse Benignum. Neque displicet coniectura. Reperiuntur enim in inscriptionibus nomina Matona et Matonius, in quibus latere videtur radix celtica mā-lo-, id est « bonus » (5); Benignum latine idem sonat atque celtice Matho<n>us. Fieri igitur potuit ut id hibernicum nomen Benigni esset.

Vocatio Benigni 34. Benignum a S. Patricio iam evocatum fuisse ante Pascha quod is primum in Hibernia celebravit, documenta omnia summo consensu referunt. At de tempore quo haec acta sint mirum in modum dissentiunt auctores; quos qui componere velit

B operam frustra consumat. Nostris igitur conclusionibus parum fidentes, Tirechanum praecipue secuti sumus. Haecenus de vocatione S. Benigni, quam Tirechanus fuisse persecutus est cum alia multa de gestis Patricii praetermitteret, quasi legentibus iam perspecta essent (6). Numquid igitur nota non erant quae ad Benignum pertinent? Scilicet non apud omnes pariter increbruerant atque in partibus Ardmachanis. Projecto huius sedis dignitatem augere voluit Tirechanus, cum Patricii vaticinium illud referens: Heres regni mei erit, ultro adiecit: Ipse est Benignus episcopus successor Patricii in ecclesia Machae. Tanti intererat Patricio eum successisse quem primum fere ex Hibernis pueris sacro baptismate lavisset atque in suum comitatum recepisset. Non tamen ideo non assentimur iis qui Ardmachanam sedem ab ipso S. Patricio et fundatam et primatu totius Hiberniae insignitam esse contendunt; sed sive haec narratiuncula vera est, sive ficta, ad primatum Ardmachanum vindicandum semel in iudicio producta fuit (7).

Socii S. Patricii 35. Huc etiam ex temporum ordine referenda est narratiuncula alia quam docti prudentesque viri fide vix dignam existimant (8). Fertur enim Patricius pridie Resurrectionis Domini, 25 aprilis an. 433, pyram accendisse, quod cum lege tunc vetitum esset, rex Hiberniae eiusque harioli sive druidae indigne tulerunt. Pergit Muirchu: Et post-

quam separaverunt ad (ab cod. B) invicem, paululum gradiens vocavit rex sanctum Patricium simulato verbo volens interficere eum quo modo. Sciens autem Patricius cogitationes regis pessimi, benedictis in nomine Iesu Christi sociis suis octo viris cum puero (suo add. B), venit ad regem. Enumerat eos rex venientes, statimque nusquam comparuerunt ab oculis regis (dempti add. B); sed viderunt gentiles .iiii. (octo B) tantum cervos cum hynulo euntes quasi ad disertum. Et rex Loiguire mestus, timidus et ignominiosus cum paucis evadentibus ad Temoriam <re>versus est deluculo (9).

36. Tirechanus de ea re tacet. Haec Tripartita Stokesiana: Nir bú cian iarsin ró choggair in ri leis Pátraic for leith; ocus ised ro imraid, a marbad; ocus ní forchoemnacair. Forfhoilsig Dia do Pátraic inni sin. A drubairt Láogairi fri Pátraic: « Tair am diaig si, a chleirig, do Temraig co rochreitiur duit ar bélaibh fer nEirenn. » Ocus ro suidig som calleic etarnaig cech belaig o Fherta Fer Féic co Temraig ar chiunn Pátraic dia mharbad. Acht ní rocomarleic Dia dó. Dodhechuid Patraic ochtor maccléirech ocus Benén do gillu léu, ocus rosbendach Pátraic ré dúidecht. Dodechuid dí-cheltair tairsiu conárardraig fer díb. Atchoncatar immorro na gentligi batar isna intleadaib ocht naige altaige do techt secu fón sliab, ocus iarndóe innadegaíd ocus gaile for a gualaind: Patraic a ochtar ocus Benen inandegaíd ocus a fholaire for a muin. Dochuaid iarsin Léogaire on dedoil dochum Temrach co mbrón ocus co mbebuil cosna huaitib nóernatis leis (10). Latine: Non multo post vocavit rex ad se seorsim Patricium, quem interficere volebat. Neque tamen cogitata sua perfecit, quae Deus Patricio manifestavit. Dixit Laegaire Patricio: « Veni ad me, clerice, Temoriam, ut tibi credam coram Hibernis. » In omnibus autem viis a loco dicto Ferta Fer Feicc ad Temoriam usque insidias struxerat adversus Patricium ut eum perimeret; quae tamen regis consilia Deus ad exitum perducere non sivit. Praefecturus enim Patricius cum septem clericis et Benigno puero, sociis benedixit qui tenebris quibusdam et caligine obvoluti sunt ita ut nemo eorum iam compareret. Attamen gentiles in insidiis subsistentes conspexerunt octo cervos silvestres praetereuntes sub colle, quos sequebatur hinnulus unus, sarcina quadam in umeris onustus; illi erant Patricius cum septem

Tripartita autem Stokesiana, p. 98, nominat Mathona siur Binén, « Mathonam Benigni sororem », non adiectis verbis « successoris Patricii »; idem inter fragmenta Tripartitae quae edidit E. HOGAN e cod. Egerton 97, *The Latin Lives of the Saints* (Dublin, 1894), p. 25 (= *Royal Irish Academy, Todd Lecture Series*, t. V). — (1) *The Life of St. Patrick*, p. 306; cf. COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 176, annot. 84. — (2) Vid. supra, num. 16. — (3) *Lib. Ardm.*, fol. 12 b 1. — (4) Cf. J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. 454, annot. ad lin. 6, et p. 491, col. 1, i. v. *Mathous*. (5) Alfred HOLDER, *Alt-celtischer Sprachschatz*, t. II (Leipzig, 1904), col. 462, i. v. *mā-lo-*, et col. 463, i. vv. *Matona* et *Matonius*. — (6) Vid. J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. 120, n. 199. — (7) *Jus Primatiale Ardmachani*, p. 120, n. 199. — (8) J. H. TODD, *St. Patrick* (Dublin, 1864), p. 417; J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, pp. 81-82, 87-90, 111; J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. xxix.

Sunt tamen qui ea omnia vindicare velint; quos inter eminent Dr Iohannes HEALY, Archiepiscopus Tuamensis, *The Life and Writings of St. Patrick*, p. 153-54. Assertit quidem R. A. S. MACALISTER, *Temair Breg. A Study of the Remains and Traditions of Tara*, in *Proceedings of the Royal Irish Academy*, t. XXXIV, c, p. 367-69, multa in his narrationibus reperiri quae vera sint et fide digna. Utique genuina videntur quae pertinent ad paganorum ritus et caeremonias; non tamen ideo credendus est S. Patricius ea egisse quae feruntur. — (9) *Lib. Ardm.*, fol. 4 b 1-2. Pauca ex iis quae Bruxelensis codex 64, fol. 302, aliter habet, uncinis inclusimus et signavimus littera B. — (10) Wh. STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, pp. 46 et 52, e codice Egerton 93 (desideratur enim locus in altero codice qui Tripartitam exhibet, Rawlinson B. 512); E. HOGAN, *The Latin Lives of the Saints*, pp. 6 et 8.

comitibus

A comitibus et Benignus puer sequens, qui Patricii pugillares collo umeroque gestabat. Postea tetendit Laegaireus diluculo Tentorium, tristis et pudore confusus, paucis viris comitantibus qui secum effugerant. *Eadem fere latine Colganus, qui subdit*: Tunc vir sanctus composuit illum hymnum patrio idiomate conscriptum, qui vulgo *Feth-fiadha*, et ab aliis *Lorica Patricii* appellatur; et in summo abinde inter Hibernos habetur pretio, quia creditur, et multa experientia probatur, pie recitantes ab imminetibus animae et corporis praeservare periculis (1).

37. *Non valde diversa habet Liber Hymnorum, cuius antiquissimum apographon habemus saec. XI, in praefatione Loricae S. Patricii, his verbis*: Patraice dorone inn immum sa. I naim-seir Loegaire meic Néil dorigned. Fád a dénma immorro, dia diden cona manchaib ar náimdid in báis ro hátar i netarnid arna cleircheib... Patraic ro chan so intan do rata na hetarnaídi ar a chinn ó Loegaire, na digsed do silad chreithe co Temraig, comid annsin atchessa fiad lucht na netarnade comtis aige alta ocus iarróe ina ndiaid i. Benen; ocus Fáeth Fiada a hainm (2). *Latine*: Hunc hymnum composuit Patricius, tempore Laegairei filii Nialli, ut se suosque monachos tueretur a capitalibus inimicis qui clericis insidiabantur... Eum (hymnum) cecinit Patricius cum insidiae positae sunt a Laegaireo, ne Temoriam iret fidei seminum spargendorum causa; interea insidiatoribus visi sunt tamquam cervi silvestres octo, quos unus hinnulus insequabatur (hic Benignus erat). Eius (hymni) nomen est Fáeth Fiada.

38. *Num reapse hymnus ille seu Lorica a Patricio compositus sit, periti iudices addubitandum non putarunt, immo aperte affirmarunt* (3). *Indicio est sententia una ex iis quae Tirechani Col-*

lectanea proxime sequuntur in Libro Ardmachano: Patricius sanctus episcopus honorem quaternam (sic)... debet habere, id est... .iiii. Canticum eius scoticum semper canere (4). *At etiamsi hymnus a D. Patricio compositus sit, advertendum est non ideo eandem esse auctoritatem et antiquitatem praefationis illius in Libro Hymnorum* (5), *quam suspiciatur Stokesius e Tripartita originem duxisse* (6). *De vi vocum Fáeth Fiada certant grammatici. Nos illorum potius sententiae favemus qui putant totam narratiunculam fictam esse ad illustrandum hymni nomen Fáeth Fiada sive Fóid Fiada* (7), *alias Feth Fiadha, Feth Fia, quod intellectum est «Cervi Clamor»*. *Videntur autem ea verba primo significasse carmen quoddam seu fascinum quo druidae poetaeque utebantur ut omnium aspectus effugerent* (8).

39. *Homilia saec. XI quam servavit codex dicitur Leabhar Breac eadem fere exhibet quae Tripartita Stokesiana. Haec quae diversa*: ... hirschicht ocht noige naltai in umero portans volucrum albam. Erat autem hic Benignus qui Patricii pugillares collo umeroque gestabat. *Ceteri qui S. Patricii gesta narrant aut Muirchu totidem fere verbis referunt* (10), *aut parum dissentiunt. Vita Tertia de illo in altam formam transitu silet; at, inter positas circumquaque insidias, Patricium recta Temoriam venisse perhibet* (11). *Idem fere Vita Quarta*: Sciens autem S. Patricius cogitationes regis, cum comitantibus eum octo viris et uno puero ad quemdam locum transierunt (12), *et Iohannes Tinmuthensis* (13). *In codice Lismoriensi duo folia exciderunt hoc loco; ideo quid ea recensio habuerit, ignoratur* (14).

in hinnulum.

(1) Lib. II, cap. 60, *Trias Thaumaturga*, p. 126, col. 2. — (2) J. H. BERNARD and R. ATKINSON, *The Irish Liber Hymnorum*, t. I, p. 133; Wh. STOKES et J. STRACHAN, *Thesaurus Palaeohibernicus*, t. II (Cambridge, 1903), p. 354. Illas Praefationes saec. X compositas esse opinantur BERNARD and ATKINSON, op. c., t. II, p. 95. — (3) GEORGE PETRIE, *On the History and Antiquities of Tara Hill*, in *Transactions of the Royal Irish Academy*, t. XVIII (1837), pp. 55-56, 68-69; J. H. TODD, *St. Patrick*, pp. 425-26, 429-32; E. WINDISH, *Irische Texte*, t. I (Leipzig, 1880), p. 52-53; Wh. STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. CI; R. ATKINSON, in J. H. BERNARD and R. ATKINSON, *The Irish Liber Hymnorum*, t. II, pp. LVIII, 209-210, 211, annot. in lin. 9; Wh. STOKES and J. STRACHAN, *Thesaurus Palaeohibernicus*, t. II, p. XL; J. B. BURY, *St. Patrick*, p. 246; G. DOTTIN, *Les Livres de S. Patrice* (Paris, 1909), p. 54; L. GOUGAUD, *Étude sur les Loricae celtiques*, in *Bulletin d'ancienne littérature et d'archéologie chrétiennes*, t. I (1911), p. 271-72; N. J. D. WHITE, *St. Patrick. His Writings and Life*, p. 62-63. Attamen formam qua Lorica servata est saeculo VIII non antiquiorem esse censet K. MEYER, *Selections from Ancient Irish Poetry* (London, 1911), p. 112. Optimam Loricae interpretationem edidit N. J. D. WHITE, op. c., p. 64-67, operam conferente v. cl. E. J. GWYNN. — (4) *Lib. Ardm.*, fol. 16 a 1. Cf. J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. CCLXXXVII, annot. ad p. 31 a, lin. 26, et p. 483, col. 1, i. v. canere. — (5) De aetate qua Praefationes illae conscriptae esse putentur, vid. supra annot. 2. — (6) *The Tripartite Life*, t. I, p. CI. — (7) STOKES and STRACHAN, l. c. —

(8) Auctores et exempla adi quos afferunt BERNARD and ATKINSON, op. c., t. II, p. 209 et PLUMMER, *Vitae Sanctorum Hiberniae*, t. I, CLXXIX. Adde eodem sensu voces illas et hodie usurpari in Scotia minore, W. MACKENZIE, *Gaelic Incantations, Charms and Blessings of the Hebrides*, in *Transactions of the Gaelic Society of Inverness*, t. XVII (1891-1892), p. 97 sq.; ELEANOR HULL, *The Ancient Hymn-Charms of Ireland*, in *Folk-Lore*, t. XXI (1910), p. 442-43. Notatu dignum est (quod nemo adhuc advertit praeter W. M. HENNESSY ap. M. F. CUSACK, *The Life of Saint Patrick* (London, Dublin etc., 1870), p. 387, annot. 5) et vocem *dichellair* qua Tripartita Stokesiana utitur, reddi anglie «a place of concealment, an enclosure, a deer-park» ab Edw. O'REILLY, *An Irish-English Dictionary*, New Edition, p. 184, col. 2; cuius tamen auctoritati parum est fidei, praesertim cum nihil simile habeat vir eruditus HOLGER PEDERSEN, *Vergleichende Grammatik der keltischen Sprachen*, t. II (Göttingen, 1913), p. 483, qui *di-cel-* verit «verhehlen, verbergen» et de *dichellair* cervisque tacet. — (9) Wh. STOKES, *Three Middle-Irish Homilies*, p. 24; Id., *The Tripartite Life*, t. II, p. 458. — (10) Vita Secunda, c. 37, in *Trias Thaumaturga*, p. 15, col. 2; Vita Quinta, lib. I, c. 40, op. c., p. 51, col. 1; IOCELINUS, c. 44, op. c., p. 74, col. 2. — (11) C. 40, op. c., p. 24, col. 2, et J. B. BURY, *A Life of St. Patrick*, in *Transactions of the Royal Irish Academy*, t. XXXII, C (1903), p. 236. — (12) C. 43, *Trias Thaumaturga*, p. 40, col. 2. — (13) *Nova Legenda Anglie*, ed. HORSTMAN, t. II, p. 282. — (14) Wh. STOKES, *Lives of Saints from the Book of Lismore*, p. 10.

A 40. *Et in antiquis scriptis hibernicis memoratur magicus quidam ceruus quocum commercium habebat monarcha Temoriensis (1); et in Vita Gadelica, quam infra typis mandamus, cap. 10, narratur quo modo Benignus Echenum regem in hinnulum mutaverit. Neque de numero sociorum quos secum Patricius tunc habuerit consentiunt scriptores. Alii septem, alii octo monachos seu clericos comites sancto fuisse tradunt, praeter Benignum puerum. At cum omnes uno ore ferant octo cervos cum uno hinnulo visos esse gentilibus, credimus errorem esse ortum ex hibernico idiomate Patraica octur, quod significat «Patricius cum aliis septem», sed facili lapsu intellectum esse videtur «Patricius et alii octo» (2).*

Ordalia
S. Benigni

41. *Pergit Tirechanus: Contra<id>verunt illi tres magi, fratres ex uno viro, nominibus et genere Cruth Loch Lethlanu de genere Runtir, qui fecerunt conflictionem magnam contra Patricium et Benignum. Cassula autem magi inflammata est circa Benignum et in cinerem finita erat. Sanctus quoque filius sanus effectus est firma fide Dei in conspectu regis et hominum et magorum. Cassula hautem Benigni filii Patricii infixa est circa magum et inflammatus est magus in eo et consumptus est. Et dixit Patricius: «In hac hora consumpta est gentilitas Hiberniae tota (3).»*

42. *Aliter Muirchu: His autem omnibus (gestis add. B) in conspectu regis inter magum Patriciumque, ait rex ad illos: «Libros vestros in aquam mittite, et illum cuius libri inlessi evaserunt (<rint B> adorabimus.» Respondit Patricius: «Faciám ego.» Et dixit magus: «Nolo ego ad iudicium aquae venire cum isto; aquam enim deum habet.» Certe audivit baptisma per aquam a Patricio datum. Et respondens rex ait: «Praemitte (<leg. permittite per ignem (mittite in ignem B).» Et ait Patricius: «Prumptus sum.» At magus nolens dixit: «Hic homo versa vice in alternos annos nunc aquam, nunc ignem deum veneratur.» Et ait sanctus: «Non sic. Sed tu ipse ibis et unus ex meis pueris ibi (<sic; ibit B> tecum in separatam et conclausam domum, et meum erga te et tuum erga me erit vestimentum, et sic simul incendimini (<adde et in conspectu Altissimi iudicabimini, vel potius ut in c. A. iudi-*

cemini) (4). Et hoc consilium insedit, et aedificata est eis domus cuius dimedium ex materia viridi et alterum dimedium ex arida facta est. Et missus est magus in illam domum in partem eius viridem, et unus ex pueris sancti Patricii, Bineus (Binems B) nomine, cum veste magica in partem domus <aridam> (in parte domus aridae B). Conclussa itaque extrinsecus domus coram omni turba incensa est. Et factum est in illa hora, orante Patricio, ut consumeret flamma ignis magum cum demedia domu viridi, permanente cassula sancti Patricii tantum intacta, quam ignis non tetigit. Felix hautem Benineus (Binemus B) e contrario cum demedia domu arida, secundum quod de tribus pueris dictum est, non tetigit eum ignis, neque contristatus est, nec quicquam molesti (molestiae B) intulit; cassula tantum magi, quae erga eum fuerat, non sine Dei nutu exusta (est add. B) (5). Quae sequuntur ad S. Benignum non pertinent.

alii aliter

Dan, 3, 50.

43. *Ceteri Patricianarum rerum scriptores Muirchu referunt totidem fere verbis (6). In homilia tamen de S. Patricio in Leabhar Breac (7) et in Tripartita (8) haec adduntur de callido regis consilio: Is and sin tancatar co Patraic na tri macaim bátar hi ngiallnai ic Lóigairi. Cíit fri Patraic. Immcomaire Pátraic: «Cid annsin?» «Fir flatha,» ol siat, «do brisiud hi primca-thraig na nGoedel .i. a tech gníther etir in druí 7 do gillae <is amlaid gníther .i. leth de úr, 7 leth crin; .i. in leth úr don drai, 7 in crin dot gilla sa>». Dobeir Patraic a mér for grúaid nhdéiss cech meic dib 7 dobeir a anáil fóithib, co ndernai teora gema dib. Sloiccsit in maic na gemaí. «Genfit,» ol Patraic, «teora gemaí airechdai huadib» .i. Colombcille 7 Comgall 7 Finnia (9). Latine: Venerunt ad Patricium pueri tres qui obsides erant apud Laegaire. Lacrimas coram Patricio fundunt. Interrogat Patricius: «Quid hoc?» «Principis,» aiunt, «fides in urbe Gadelorum prima laesa est. Domus enim quae paratur druidae et puero tuo <ea ratione paratur, ut altera medietas sit e materia recenti, altera de materia sicca; illa quidem druidae, haec puero tuo>». Patricius digitum ponit in dextera gena singulorum puerorum, unamque lacrimam e gena uniuscuiusque in laeva manus palma de-*

E

F

(1) Cf. A. B. COOK, *The European Sky-God*, in *Folk-Lore*, t. XVII (1906), p. 162; R. A. S. MACALISTER, *Temair Breg*, in *Proceedings of the Royal Irish Academy*, t. XXXIV, C (Dublin, 1919), p. 364-65. — (2) PEDERSEN, t. c., p. 75: a triur, «in ihrer Dreiheit, alle drei». Codex ineditus Vitae Secundae olim signatus Phillips 4705, nunc Bibl. Regiae Bruxellensis II. 1124, habet septem, fol. 163^v. — (3) *Lib. Ardm.*, fol. 10 a 1. — (4) Haec aut similia excidisse et in *Lib. Ardm.* et in cod. Bruxellensi, eleganter coniecit J. B. BURY e parallelis locis, quos mox recensimus, *The Tradition of Muirchu's Text*, in *Hermathena*, t. XXVIII (1902), p. 193, n. 11. — (5) Haec descripta sunt e *Lib. Ardm.*, fol. 5 a 2-5 b 1. Perpauca, quae aut excidisse e *Lib. Ardm.* perspicuum erat, aut quae Bruxellensis codex 64, fol. 302, aliter habebat, uncinis inclusimus et signavimus littera B. — (6) Sunt autem sequentes: Vita Secunda, cap. 40, ap. COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 16, col. 1; Vita Tertia, cap. 42, ibid., p. 24, col. 2, et in critica editione apud J. B. BURY, *A Life of St. Patrick*, in *Transactions of the Royal Irish Academy*, t. c., p. 238; Vita Quarta, cap. 48, ap. COLGAN,

op. c., p. 41, col. 2; PROBUS, Vita Quinta, lib. I, cap. 45, ibid. p. 51, col. 2; IOCELINUS, Vita Sexta, cap. 48, ibid., p. 75, col. 1-2. Tandem notandum est Vitam Patricii Gadelicam in cod. Lismoriensi hoc loco esse mutilam, ut tantum conicere liceat narrationem in pleno exemplo non defuisse, STOKES, *Lives of Saints from the Book of Lismore*, p. 10. E Vita Tertia excepta est narratiuncula et in summarium redacta a Iohanne Tinmuthensi, *Nova Legenda Anglie*, ed. HORSTMAN, t. II, p. 283. — (7) P. 27, col. 2; edidit bis Wh. STOKES, primum in *Three Middle-Irish Homilies*, pp. 26, 28; dein in *The Tripartite Life*, t. II, pp. 460, 462. — (8) In recensione Colganensi, lib. I, cap. 55, *Trias Thaumaturga*, p. 127; Stokesianae revisionis alter codex (Rawlinson B. 512) additamentum exhibet, in altero (Egerton 93) desideratur; vid. STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. 58. — (9) Haec Tripartita Stokesiana, l. c. Verba aliquot, quae ex homioteleuto exciderant, supplevimus ex Homilia in *Leabhar Breac*, l. c.; hoc enim loco Tripartita ab Homilia non differt nisi quod stilus retractatus fuit.

-ponit

- A ponit, et leniter inspirans lacrimas in totidem gemmas immutat. Pueri gemmas absorbere. « Tres praeclarae gemmae, » ait Patricius, « e vobis nascuntur, » qui fuerunt Columba Cille, Comgall-us, Finnia-us.
- narrant. 44. Nomen druidae illi qui vivus combustus est fuisse *Lucetmael* tradit *Muirchu*, ipso initio narrationis, paulo ante eum locum quem exscripsimus; aliter quidem *Tirechanus*, at cum haec druidarum nomina e lapidibus quibusdam orta esse videantur (1) et certe non esse eorum qui saeculo quinto viverent, totum negotium silentio praeteribimus. Genus autem *Runtir*, seu *Moccu Runtir*, e quo illos fuisse scribit *Tirechanus*, videtur consedissee in iis partibus quae nunc sunt in *Co. Louth*, alias *Dál Runtir* et *Dál Runtar* (2). Tota haec narratiuncula ordaliorum quandam similitudinem refert. Num reapse ortum duxerit e pagano ritu aliquo qui vere novo agi solitus sit, iis explorandum relinquimus qui vulgi traditiones dedita opera colligunt (3). Sed tamen huius narrationis imago non absimilis habetur in antiqua fabula cymrica, quae inter *Mabinogion* recensetur (4); accedit quod etiam apud cymricum scriptorem domus comburenda non in *Cambria* sed in *Hibernia* exstructa esse fertur, et quidem iubente *Hiberniae* rege. Aliud tamen erat aedificantium consilium, nempe ut homines tres corpore valentissimos dolo morti traderent. Tandem, de illo idiomate « domo ignea », gadelice *tech tenedh* (5), memento « domos » nuncupari apud *Hibernos* aediculas parvas constantes uno cubiculo; turgurium vel casulam melius diceret. Ceterum non est quod miremur, subitaria aedificia eo die exstructa eiusmodi fuisse, ut nullum vestigium superesset quod nostrae aetatis antiquarii effoderent (6).
- S. Ercnata-
tam 45. In *S. Benigni* iuventutem, ut *Colganus* advertit (7), incidere debuit, nisi totum id fictitium est, facinus quoddam, quod auctores antiqui satis ingenue referunt; at tamen non ante annum 444 quo conditam sedem *Ardmachanum* tradunt *Annales Ultonienses* (8), nam haec *Ardmachae* acta esse feruntur. Erat tum *Benignus* adolescens nondum octo et decem annorum; ea tamen quae narrantur fieri potuere posthac. *Vita Quarla S. Pa-*
- C

tricii (BHL. 6503), in qua nonnulla servantur *Derivata* e fontibus hibernicis saec. VII antiquioribus (9), haec habet: In illo tempore filia *Dairi*, discipulum sancti viri, nomine *Benignum*, nimio amore dilexit; et inde aegrotavit ac defuncta est. *Benignus* autem aquam benedictam a sancto suscipiens, perrexit ad locum in quo puella erat mortua, quam aqua aspergens illico incolumis surrexit; et postea spiritualiter dilexit eum. Ipsa est *Ercnata* sancta (10), filia *Dairi*, quae est in *Tamlachta-bo* (11). Inter *priscas illas notulas* (BHL. 6499) quae latine partim, partim gadelice in *Libro Ardmachanum illatae sunt*, legitur fol. 19 a 1, lin. 28: *erc . ingena rig long . reliquiae . ymnus*. Latine: *Erc*. Filiae regis *Langobardorum*. Reliquiae. Hymnus. *E locis parallelis Tripartitae manifestum est nomen Erc ideo electum esse ut in memoriam revocaret narratiunculam quam iuse exposuimus; Ercnat enim est hypocrisicon nominis Erc* (12). Unde patet rem *pernotam esse iam a longinqua antiquitate*. *Subdubitaui tamen Iohannes Gwynn num verbum reliquiae errore loco translatum esset* (quippe quod ad eandem de *Ercnata* narratiunculam pertineat), ut legendum esset: *Erc*. Reliquiae. Filiae regis *L*. Hymnus. Sed veremur ne nimium fisus sit interpretationi *Stokesii*, qui pro hibernico *cretra* (in parallelo loco *Tripartitae*) anglice reposuit « *relics* » (13). Antiquiores, nostro quidem iudicio verius, *cretra* intellexerunt « *aquam lustralem* » vel aliquid eius modi. Quod si ita est, « *reliquiae* » significant « *the relics brought by Patrick from Rome to Armagh*, » neque est opus ut quicquam loco translatum censeas (14).

46. Eadem refert et *Vita Tripartita*, BHL. 6509, conscripta circiter saec. IX e fontibus antiquioribus. Haec *Stokesiana* recensio, e codice *Rawlinsoniano B. 512*: *Carais ingen Daire indni Benen. Robu bind lee a guth iccond erlégund* ¹. *Dorala galar fuirri combu marb de. Bert Benén cretra dí o Patraic, et surrexit confestim viva, et postea spiritualiter dilexit eum. Ipsa est Ercnat* ² *ingen Daire fil a Tamlachta* ³ *Bó* (15).

¹ ocunderlegunn cod. Egerton 93. — ² Ercnat Egerton. — ³ i Tamlachtu Egerton.

in S. Benigno

(1) R. A. S. MACALISTER, *Temair Breg*, p. 332-33. — (2) E. HOGAN, *Onomasticon Goedelicum* (Dublin, 1910), p. 335, col. 2. — (3) Nonnulla habet J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, p. 302-304. At nuper eadem egregie et luculenter disseruit v. d. R. A. S. MACALISTER, op. c., p. 367-72. — (4) *Mabinogi Branwen Verch Llŷr*, *The White Book Mabinogion*, ed. J. Gwengvryn EVANS (Pwllheli, 1907), col. 45-47. Editio *Mabinogion* e *Libro Rubro* quam paravere J. Rhys et J. Gwengvryn EVANS nobis praesto non est; at legimus gallice, interprete J. Loth, *Les Mabinogion*, edit. altera (Paris, 1913), t. I, p. 129-32. Idem J. Loth advertit in *Revue Celtique*, t. XI (1890), p. 345-48, simillimam narrationem et hibernice inveniri apud W. M. HENNESSY, *Mesca Ulad* (Dublin, 1889), p. 42-46 (= *Royal Irish Academy, Todd Lecture Series*, t. I, Part I). — (5) Haud scio an huc referenda sint ea quae breviter perstringuntur de « *apro ignis* » (hibernice *torc tenedh*) in antiqua narratione *Togail Bruidne Dá Dergá*, ed. Whitley STOKES, in *Revue Celtique*, t. XXII (1901), p. 169, num. 69. Hic aper ignis videtur fuisse compages quaedam lignorum, quae summisso igne incenderetur, MACALISTER, op. c., p. 370-71. Facile intellegitur quantum intersit inter eius modi rogam e recentis materia compac-

tum et alium e siccis lignis. — (6) GEORGE PETRIE, *On the History and Antiquities of Tara Hill*, in *Transactions of the Royal Irish Academy*, t. XVIII (1837), p. 25-232; MACALISTER, op. c., p. 231-399. — (7) *Acta Sanctorum Hiberniae*, p. 42, col. 2, annot. 8. — (8) Et quidem, ut videtur, recte. *Annals of Ulster*, ed. W. M. HENNESSY, t. I, p. 10. — (9) J. B. BURY, in *Hermathena* t. XXVIII (1902), p. 186-207; ID., *The Life of St. Patrick*, p. 268-69. — (10) Haec est S. Ercnata virgo de qua COLGANUS, *Acta Sanctorum Hiberniae*, ad d. 8 ianuarii, p. 41-42. — (11) *Vita Quarla*, cap. 97, apud COLGANUM, *Trias Thaumaturga*, p. 46, col. 2. Ecclesiam de *Tamlacht Bó* in *Ultonia* esse sitam habet COLGANUS, op. c., p. 717, col. 2. Dubitat HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 620, col. 2, an idem sit locus qui an. 1302-1306 scriptus invenitur *Taulagda*, in dioecesi *Ardmachana*. — (12) Cf. *Erc ingen Daire*, « *Erc filia Dairei* », in cod. Egerton 93, fol. 18 b 2 (ap. STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. 266), et in *The Book of Leinster* (facsimile, p. 353, col. d) ap. eundem. — (13) T. c., p. 233. Etsi *Stokesius* ipse a sententia nonnihl postea recesserat, op. c., t. II, p. 645, col. 1, in indice, i. v. *cretra*. — (14) Vid. de universo hoc negotio J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. 462. — (15) WH. STOKES, *The Tripartite Life*, t. I,

Vix

A Vix opus est interpretatione latina; idem enim refert quod Vita Quarta, adiecta tantum illius amoris causa: Suavis illi (Erenatae) videbatur eius (Benigni) vox legentis (vel psallentis). Haud scio an eadem fuerit causa cur Benignus dictus sit Benen bind, « Benignus canorus » in Libro Ballymotae (1). Colganus in sua illa conflata Tripartita eadem fere scribit, sed fusius; satis tamen ei fuit virgini ipsam pene vitam ademis (2). Cruetius ad plenius gadelice Stokesiana recensio: co mbu marb de, « interit ».

47. Iocelinus (BHL. 6513) suo more eadem exornavit et verbis auxit. Adverte ab eo intellegi cretra « sacrae communionis salutare viaticum ». Ceterum narrat sanctinoniam, cuius nomen tacet, morbum simulare ut ultima morientium solacia sibi praebantur a S. Benigno. Hunc sacerdotio iam tum initiatum fingit scriptor, nemine auctore; neque veri simile est adulescentem, qui psalmista liquido dicatur, presbyterum fuisse. Scilicet Iocelino non placuit virginem occidere et ab inferis revocare; sed signo crucis et mirifica quadam apparitione, quam accurate describit, daemones fugatos, igniculos concupiscentiae in sempiternum restinctos, virginem paenitentia lactam narravit (3).

B A Tripartita fluxit nostra Vita Gadelica (cap. 4) et quidem a recensione Stokesiana parum dissimili, et, si quid perspicimus, codici Egerton propinquiore quam Rawlinsoniano. Ad summam rerum quod pertinet, adiecta est tantum prosapia regis Dairei. Narratiuncula tandem in martyrologio Dungallensi ad diem 9 novembris relata est a Michaeli O'Clery, non e codicibus, ut videtur, sed memoria (4). Gadelicam fecit Michael sententiam quae et in Tripartita latine legitur: et postea spiritualiter dilexit eum. Hoc autem addit quod nusquam alibi legisse meminimus: Ocus do choidh si iaramh co Patraicc, ocus ro adaimh a huile peachta do. Latine: Tunc perrexit illa ad Patricium, cui confessa est omnia peccata sua.

48. Daireus autem iste, pater S. Erenatae, qui hoc loco in Gadelica nobis occurrit, persona est ex

historia S. Patricii, ubi legitur ad vitam revocatus fuisse dum aspergitur aqua a S. Patricio benedicta (5). Idem etiam Daire (seu Daire) mac Findchada Patricio largitus est illam altitudinem terrae quae nominatur Dorsum Salicis... et illa est civitas quae nunc Ardd Machae (6).

49. Notus est et apud omnes perulgatus mos Cellarum sanctorum, preces fundendi dum aquis gelidis sunt immersi (7). Narrat Muirchu in Vita S. Patricii antiquissima quo modo ea opportunitate usus fuerit sanctus episcopus ut virtutem animumque exploraret Benigni, carissimi sibi pueri.

De eo quod sanctus Patricius vidit caelum apertum et Filium Dei et angelos eius (8).

Dominici et apostolici Patricii cuius mentionem facimus quoddam miraculum mirifice gestum in carne adhuc stantem¹ quod ei et Stephano poene totum² contigisse legitur, brevi retexam relatu. Quodam ante³ tempore, cum orationis causa ad locum solitum per nocturna spacia procederet⁴, consueta caeli vidit miracula; suumque carissimum ac fidelem probare volens sanctum puerum, dixit: « O fili mi, dic michi, quaesio, si sentis ea⁵ quae ego sentio. » Tunc parvulus, nomine Benignus, incunctanter dixit: « Iam michi cognita ea quae sentis. Nam video caelum apertum et Filium Dei et angelos eius. » Tunc Patricius dixit: « Iam te meum successorem dignum esse sentio. » Nec mora, gradum consito⁶, ad suctum locum orationis pervenire⁷. His orationibus⁸ in medio fluminis alveo, parvulus dixit: « Iam algorem aquaticum sustinere non possum. » Nam ei aqua nimis erat frigida. Tunc dixit ei Patricius ut de superiori⁹ ad inferiorem descenderet. Nichilominus ibi duo¹⁰ perstare potuit. Nam se aquam calidam sensisse testabatur. Tunc ille non sustinens in eo loco diu stare, terram ascendit (9).

¹ intellege quod ei adhuc stanti. — ² lege tantum. — ³ Hogan legit: « autem vel itaque vel namque »; forsitan recte scriptum fuerit ante, ut sensus sit

C p. 232, e cod. Rawlinson B. 512; lectiones cod. Egerton 97 adiecit ex annotationibus Stokesii ad locum, collatis cum editione huius loci ap. E. HOGAN, *The Latin Lives of the Saints*, p. 57-58: melior enim est codex Egerton, et mox advertemus propius huic accedere Vita Gadelica. Ceterum adverte perperam vertisse Stokesium « Benén took relics to her from Patrick. » (Stokesium sequitur J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. 462.) Iam pridem enim intellexerunt viri linguae priscae hibernicae peritissimi Iohannes Colganus et Michael O'Clery verbo gadelico cretra significari « aquam consecratam seu lustralem » (vid. quae mox afferemus e *Triade Thaumaturga*, ex *Actis Sanctorum Hiberniae*, e martyrologio Dungallensi). Immo vero latiore sensu, ut advertit HOGAN, *The Latin Lives of the Saints*, p. 48 (cum annot. 9), p. 58 et p. 121, valet « aquam benedictam (et mel benedictum) quae ad morborum sanitatem servabatur »; cf. v.g. ap. STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. 14, lin. 17, et t. II, p. 436, lin. 5. Haud scio an Stokesius perperam intellexerit illud Michaelis O'Clery « creatar .i. coisreachta », dum arbitratur coisreachta significare « consecrated elements » (nisi forte intellexit his anglicis verbis « naturale quiddam sacris usibus devotum », minime vero « oblata a sacerdote, in re divina faciunda, consecrata »). Ipse enim Michael O'Clery in martyrologio Dungallensi ad d. 9 nov. scribit uisce coisretha, « aquam consecratam », pro cre-

F tra. Non tamen excludenda est interpretatio Stokesii; nam et Iocelinus simile quiddam perspexisse videtur in illa voce, uti mox notabimus. Mirum quam similis haec vox hodiernae voci criathar, criathair, in plurali numero creithre, « cribrum »; criathar mheala, « favus mellis ». — (1) *The Book of Ballymole*, (facsimile) published... by the Royal Irish Academy. With Introduction... by R. ATKINSON (Dublin, 1887), p. 232 b, ad calcem. — (2) *Trias Thaumaturga*, p. 162-63, et idem omnino verbis iisdem in *Actis Sanctorum Hiberniae*, p. 41-42; etsi hoc loco potest quis in errorem induci, insertis, sub ipsis initiis narratiunculae, verbis « ut in vita eius habetur », ut putet hanc non e Tripartita proferri sed e Vita Benigni Gadelica; intellege Colganum hanc fuisse sententiam, eandem fere narrationem et in Vita eius haberi. — (3) Apud COLGANUM, *Trias Thaumaturga*, p. 87-88, et idem omnino verbis iisdem in *Actis Sanctorum Hiberniae*, p. 42. — (4) Vid. infra criticam martyrologii editionem in sylloge de sanctis qui in utraque Scotia coluntur. — (5) MUIRCHU, lib. I, cap. 25 (in *Lib. Ardm.*, fol. 6 b 2 - 7 a 1); quem unum auctorem afferre satis erit. — (6) *Id.*, *ibid.* — (7) Cf. *Patriciana*, in *Anal. Boll.*, t. XLIII, et quos ibi afferimus auctores. — (8) Titulum praescripsimus ex antiquo indice Vitae huius S. Patricii in *Lib. Ardm.*, fol. 20 a 2; hoc tamen caput in *Lib. Ardm.* desideratur. — (9) Locum denuo scripsimus e cod. Regiae bibl. Bruxellensis 64, fol. 302. Emenda-

hoc

A hoc, quod mox narrabitur, antecessisse ea quae iam dicta sunt. Autem tamen veri similis. — ⁴ intellege procederet. — ⁵ ea sup. lin. — ⁶ lege gradu concito. — ⁷ lege pervenere. — ⁸ His oib codex. Recte profecto legerunt his orationibus HOGAN, l. c., et GWYNN, Liber Ardmachanus, p. 449, col. 2: nam et paulo ante habes ois locum, et percurrentibus nobis codicem nusquam obvium fuit compendium oib; scriptum pro omnibus, at constanter oms, omib; omiū cel. Textum emendare voluit HOGAN e verbis Probi (quae mox adducemus) in hunc modum: His <ergo in > orationibus i. m. f. a. <constitutis>, Anal. Boll., t. I, p. 571. Idem fere STOKES, The Tripartite Life, t. II, p. 497. Nihil emendavit GWYNN, Liber Ardmachanus, p. 451, ratus, ut videtur, haec per se satis esse perspicua, praesertim cum simile quoddam idioma hibernicae linguae sit proprium, ut verba quaedam, in ipso tenore orationis, instar lemmatis inserantur. Si tamen latinum facere omnino velis, lege His orantibus. — ⁹ intellege loco. — ¹⁰ lege diu.

50. Hoc miraculum in aliis Patricii Vitae non legitur, praeterquam apud Probum, in Vita Quinta (BHL. 6508) haec narrantem: Domini et apostolici viri Patris nostri Patricii, cuius laborum et itinerum mentionem fecimus in priori libello, nunc miraculorum et transitus eius seriem prout possumus enarrare proponentes, opusculum parvum Deo adiuvente aggredimur contexere; in cuius initio quoddam miraculum, quod ei et Stephano puero contigisse legitur, brevi relatu retexam. Quodam tempore cum orationis causa ad locum solitum per nocturna spatia, comite praedicto puero, pergeret, vidit magnum in caelo miraculum, suumque carissimum ac fidelem probare volens sanctum puerum dixit: «Fili mi dilectissime, dic mihi, quaeso, si sentis et vides ea quae ego sentio et video.» Tunc praedictus puer Stephanus, qui et Benignus, incunctanter dixit: «Iam, pater carissime, de tuis meritis praesumentem ex Domini gratia cognita sunt mihi ea quae sentis et vides; nam video caelum apertum et angelos eius coram eo.» Tunc S. Patricius dixit: «Iam te, fili, meum successorem dignum esse sentio futurum.» Nec mora, gradu concito ad consuetum locum orationis pervenerunt. His ergo in oratione in medio fluminis alveo constitutis, puer dixit: «Pater, adiuva me; iam algorem aquaticum sustinere non possum.» Erat enim illa aqua nimis frigida. Dicit ei Patricius: «Descende, fili carissime, de superiori loco ad inferiorem.» Et nihilominus ille ibi diu perstare non potuit, nam aquam nimis calidam se sentire testabatur. Tunc ille non sustinens in eo loco diu stare puerum, exivit de aqua cum eo super terra (1). Haec qui con-

dolore
probatas.

C

vimus, ut plurimum, e sententia Edm. HOGAN, in Anal. Boll., t. I, p. 576-77 et Wh. STOKES, The Tripartite Life, t. II, p. 497-98. — (1) PROBUS, Vita Quinta, lib. II, cap. 1-2, ap. COLGANUM, Trias Thaumaturga, p. 52, col. 1. — (2) Hae sunt aliquot e similibus narrationibus, quae etsi aliter in aliis locis, quos afferemus, habentur, tamen ostendunt quae rei series esse solita sit: Vita S. Comgall abbatis de Bennchor (BHL. 1910), cap. 46, ap. PLUMMER, Vitae Sanctorum Hiberniae, t. II (Oxonii, 1910), p. 17, quae narratio quam pervulgata fuerit patet e locis allatis ibidem n. 8 (cf. op. c., t. I, p. LIX); Vita S. Fechini abbatis de Favoria (BHL. 2845), cap. 17, ap. PLUMMER, t. II, p. 82 et COLGANUM, Acta Sanctorum Hiberniae, p. 132, col. 1; hibernica recensione

tulerit cum Muirchu verbis, perspiciet locum ortum esse ex aliquo exemplari eiusdem vitae, sed, ut videtur, meliore Bruxellensi. Perspicua est Muirchu sententia, ipso initio, id S. Patricio tantum et S. Stephano protomartyri contigisse ut viderent «caelos apertos et Filium hominis stantem a dextris Dei» (Act. 7, 55). Quod cum perverse intellexisset Probus scripsit Stephanum aliud esse nomen Benigni illius qui Patricii comes erat. Ceterum arbitramur D. Patricium duplici modo probare voluisse carissimum sibi puerum: et primum quidem dum quaerit an eadem sentiat quae ipse sentit; dein illo experimento, quo et alii Hibernorum sancti usi esse feruntur, ut primum frigidis aquis discipuli constantiam et doloris patientiam explorarent, mox, calefactis mirifice undis, egredi discipulum cogerent (2). Aut igitur in codice Bruxellensi excidit particula non, quam habet Probus post verba ibi diu perstare, aut arbitratus est scriptor, elegans scilicet et latinus, vocem nihilominus vim negandi per se habere. Tandem ille, qui non sustinens in eo diu stare, terram ascendit, Benignus fuisse putandus est, minime Patricius, ut e parallelis locis patet. Recte scripserat Muirchu, perperam intellexit Probus.

§ IV. De aliis gestis S. Benigni.

51. In Vita S. Patricii saepe inducitur Benignus noster eius discipulus, familiaris, administer. Ex huius modi mentionibus hae videntur memoratu digniores. Unam autem ex his (virginibus filii regis Langobardorum) Crumtherim appellatam, mirae virtutis virginem, ab aliis (Patricius) segregavit et in cella sive lapideo inclusorio in monte vulgo Kenngobha vocato, Ardmache versus orientem vicino, inclusit; curamque tradidit S. Benigno, ut singulis diebus ad vesperum de caenula ei curaret provideri. Sic Tripartita Vita apud Colganum (3); brevius Stokesiana versio: Dodeochaid Crumtheris iarsuidiu corogaib i cCengobu, ocus nobered Benén a cnabad di cech naidche o Patraic (4). Latine: Inde postea Crumtheris profecta resedit in Cengoba, solebatque Benignus diurnum victum ad eam noctu afferre a Patricio.

52. Iocelinus, e fonte nobis ignorato, nisi totum hunc locum ipse finxit ad exemplum Vitae Quintae, lib. I, cap. 1 (5): Quadam igitur vice visitans S. Patricius illam plagam Ultorum, quae Dalnardia dicitur, per locum quemdam Muccomuir (6) vocatum transiens progrediebatur, disci-

Benigno
Crumtheris
virginis
cura com-
mittitur.

Benigno
visum
caelitus
ostenditur.

-pulusque

A pulusque illius nomine Benignus, superius memoratus, gradum figens, in caelestibus aliquod mirum contemplabatur. Vidit enim lucifluos angelorum choros locum illum claritate caelica circumfundere, audivitque ipsos cum inaestimabili melodia laudes Creatori canere. Stans horum mirabilium devotus contemplator, dulcedinis intimae replebatur tripudio; nec tamen intellegebat quid praetenderet angelicae praesentiae, lucis coruscae, hymnodiae caelicae in illo loco exhibita apparitio. Post modicum vero temporis intervallum admirabilis visio illa ab oculis Benigni tota disparuit, illeque praecedentis patris Patricii vestigia sequendo, ut ad ipsum perveniret gressus acceleravit. Sancto vero sciscitanti causam retardationis eius, rettulit visionem ostensam sibi caelitus. Sanctus vero pontifex divinitus edoctus, quid inuereat aut indicaret perfusio luminis et cantus angelicus exponens, dixit coram praesentibus: « Scitote, filioli carissimi, quod in illo loco, quidam filius vitae, nomine Colmanellus (1), ecclesiam aedificabit, multosque filios lucis ac concives angelorum futuros ibidem adunabit (2).

allertum
Patricio.

B 53. Haec in Tripartita apud Stokesium leguntur: Diamboi Patraic oc Duma Graid ic ordned int shluag moir, foatbi. « Cid insin? » ol Binén. « Ni anse, » ol Patraic, « Bron ocus Manach Olean teacat modocum iar Tracht Eothaili, ocus mo dalta sa mace Ercai léu. Dorat tonn in tuli tres mor ocus fubhad don mace dia breith. » Faithsine insen (3). *Latine*: Patricius aliquando, cum esset ad Duma Graid ingentemque populi multitudinem ordinaret, subrisit. « Quid hoc? » ait Benignus. « Facile dictu, » inquit Patricius, « veniunt ad me Brónus et monachus Oleánu secundum litus Eothaile, una cum alumno meo Mac Erca; subito autem, fluctu quodam exundante vehementer, territus est puer ne forte ablueretur. » Hoc fatidice erat dictum. *Aliter Colganus*: Dum esset die quodam in loco Dumhacha-gridh dicto et ingens populi multitudo sacrae doctrinae fluentia haustura et salutaribus undis abluenda ad eum accurreret, vir sanctus in quadam alta mentis cogitatione positus mox alteratae mentis edidit signa. Et dum S. Benignus causam inassuetae illius alterationis scire percuperet, respondit attonitus: « Bronius et Oleanus monachus per aestuarium Traigh-Eothuile appellatum cum meo discipulo Maccerca ad nos venientes in itinere sunt. Et appropin-

D quans marinus aestus ventis et procellis agitato, eos ex suo ingenti fragore deterret. » Sic mirandus Dei propheta res absentes et longe remotas non secus ac praesentes velut in speculo contuebatur, paternaque sollicitudine discipulos meruit a periculo liberare (4). *Iterum Iocelinus* (5), *fecundus scriptor, rem ita auxit ut efficeretur prodigium ingens: hic enim S. Patricius prece effusa arcel mare iam iam circumcludens perterritos discipulos; et hoc quidem loco de S. Benigno tacet. At in superiore capitulo, (ubi narratur alterum eiusmodi prodigium in eorundem discipulorum gratiam; sed adeo simile ut putandum sit alterum, ut ita dicam, eiusdem exempli apographon), haec praemittuntur* (6): Praedicabat quadam vice S. Patricius gentilibus, ipsosque instruendo et baptizando illo in loco demorabatur diutius. Benignus autem sancti discipulus aliquantulum ferebat moleste moram illam tantam illis in partibus. Sanctus autem dixit se nolle de locis illis egredi, antequam ad se venirent de remotis partibus discipuli sui et alumni.

54. *Ipse tandem S. Patricius scribit ad milites Corotici*: Postera die... misi epistolam cum sancto presbytero quem ego ex infantia docui, cum clericis, ut nobis aliquid indulgerent de praeda vel de captivis baptizatis quos ceperunt. Cachinnos fecerunt de illis (7). *Illum presbyterum fuisse Benignum nostrum coniecit Wareus* (8), *nec sine specie veri. Attamen advertendum est hunc, quisquis fuit, presbyterum expresse vocari, non episcopum. Porro epistula videtur esse scripta iam senescente S. Patricio, forsitan anno 459* (9). *Haec si ita se habuerunt, Benignus (qui vita junctus esse fertur anno 467) non diu est insignitus episcopali dignitate. Quod veri simile est; erat enim Benignus, anno 459, nondum 33 annorum* (10).

E Benignus
in Patricii
epistula
subindica-
tus.

55. *S. Cuimineum Connerensem seu, ut alii volunt, Naendruimensem, qui vita junctus est anno 659, conteruisse versibus hibernicis opusculum de singularibus praecipuorum sanctorum Hiberniae virtutibus, in quo de singulis unam singularem virtutem vel heroicum factum per modum specialis elogii referret, scribit Colganus* (11). *Carmen inter hibernica προδελιγραφα amandandum, neque saeculo XI vel etiam XII anterieus esse ostendit luculenter, qui id edidit, vir indefessus Wh. Stokes* (12). *Hocce tetrastichon quod ad Benignum pertinet*:

F memoratur
in carmine
quod fertur
S. Cuim-
nei.

(1) Incertum uter Colman hic intellegendus sit, Colman abbas de Land Elo an Colman Drummorensis, COLGAN, l. c. Ceterum Colmani amplius ducenti recensentur in antiquis catalogis sanctorum Hiberniae homonymorum, quos edidit Denis T. BROSNAH, in *Archipium Hibernicum*, t. I (Maynooth and Dublin, 1912), p. 318-326. Inter tot cognomines peracutus sit qui suum hominem ilico agnoscat. — (2) IOCELINUS, cap. 96; ap. COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 87. — (3) STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. 98. — (4) *Trias Thaumaturga*, p. 135, col. 1. Dumhacha-gridh locum esse in Connacia scribit COLGAN, op. c., p. 709, col. 2; forsitan in County Roscommon, HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 374, col. 2. De reliquis nominibus inquirere non vacat, quae ad Benignum non pertinent. — (5) Cap. 110, ap. COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 90, col. 1 et 2. — (6) Cap. 109, *ibid.*, col. 1. —

Novembris Tomus IV.

(7) N. J. D. WHITE, *Libri Sancti Patricii* (London, 1918), p. 27 (= *Texts for Students*, No. 4); quam editionem contulimus cum N. J. D. WHITE, *Libri Sancti Patricii*, in *Proceedings of the Royal Irish Academy*, t. XXV, C (Dublin, 1905), p. 254. — (8) Vid. WHITE, op. c., p. 297, annot.; *Id.*, *St. Patrick. His Writings and Life*, p. 119. — (9) J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, pp. 195, 303. — (10) Hic presbyter si Benignus fuit, res maxime quadrat cum iis quae advertimus de eius aetate et de tempore quo in Ardmanacham sedem est evecutus, num. 17 et 79. — (11) *Acta Sanctorum Hiberniae*, p. 5, col. 1-2. — (12) *Cuimmin's Poem on the Saints of Ireland*, in *Zeitschrift für celtische Philologie*, t. I (1897), p. 59-73. Iam typis erat mandatum, sed parum diligenter, a Matthew KELLY, D. D., *Calendar of Irish Saints* (Dublin, [1857]), p. 160-171.

- A Carais Benignus amhra
an tsaol úasal ba hionlán
eadh risa ngebad a paidir
ni biodh gan laiden d'iomradh (1).
- Illā quid sibi velint, fatemur non satis perspicere; latine tamen, fultis interpretatione anglica Stokesii, sic fere vertere licet* (2): Amabat Benignus praeclarus, nobilis absolutusque sapiens (hoc agere:) quoties dominicam orationem dicebat | de latino sermone solitus erat cogitare (3).
- in librorum serie promiscua, 56. S. Benignus inter socios S. Patricii nominatur etiam in gadelica Vita S. Berachi abbatis de Cluain Coirpthe (4). In miro illo colloquio, quod fertur, S. Patricii cum veteribus Hiberniae heroibus, inscripto Acallamh na Senórach, non semel Benignus cum magistro suo inducitur (5).
- in gadelicis heortologiis. In calendario metrico Féilire Óengusso (6), quod scriptum putatur inter an. 797-808, non nominatus est S. Benignus, quamquam plane certum est eius famam tunc late sparsam fuisse. Mael Maire autem hua Gormáin (seu Marianus Gormanis nepos), saec. XII, in suo calendario metrico Benignum honesto loco memorat (7).
- B 57. Invenitur nomen S. Benigni in duobus catalogis a Tirechano prolatis; et primus quidem insignis est pretii (8). Haec enim Tirechanus: Venit vero Patricius ad Selcam, in quo erant aulae filiorum Briuin, cum multitudine episcoporum sanctorum. Castrametati sunt in cacuminibus Selcae et posuerunt sibi stratum et sedem inter lapides in quibus scripsit manus sua literas quas hodie conspeximus oculis nostris. Et cum illo fuerunt: Bronus episcopus, Sachelus, Bronachus prespiter, Rodanus, Cassanus, Brocidius, Lommanus frater eius, Benignus heres Patricii et Benignus frater Coethiaci et ceteri quorum nomina non est opus ut exscribamus (9). Hoc certissimo monumento docemur S. Benignum Patricii comitem fuisse. Verba autem heres Patricii non esse excepta ex inscriptione, sed perspicuitatis causa a Tirechano adiecta, probabiliter existimat I. B. Bury (10). Idem etiam summa solertia et ingenii acumine discrevit tres fuisse lapides
- a D. Patricio incisos: primum, suo solius nomine; alterum: BRONVS EPISCOPVS, SACHELLVS; tertium: BRONACHVS PRESPITER, RODANVS, CASSANVS, BROCIDIVS, LOMMANVS, BENIGNVS, BENIGNVS, cetera. Unde colligendum est Benignum sacro sacerdotio iam tum esse initiatum, nondum tamen episcopum consecratum. Neque enim obstat, quod dicitur Patricius ibi fuisse cum multitudine episcoporum sanctorum: saepe enim apud Tirechanum ii episcopi dicuntur qui postea episcopi fuerunt. Haec tamen de S. Benigni presbyteratu, quamvis similis veri, coniectura tamen. Id unum certum est, S. Benignum in eo loco fuisse cum S. Patricio (11). Annus vero quo cacumina Selcae D. Patricius cum suis viderit, incertus; nisi forte quid colligendum est ex eo quod videtur Benignus nondum fuisse episcopus, cum synodus a S. Patricio coacta est (si tamen synodus ea unquam fuerit) cui adfuerunt Auxilius et Secundinus. Hic autem e vita excessit anno 447 quo tempore Benignus nondum erat 24 annorum (12). Tandem, quae sint ea cacumina Selcae, nondum, credo, cuiquam satis perspicuum est (13); scimus tantum e Tirechano, fuisse locum in Connacia, in regione nepotum Briani (Úi Briúin).
58. Ipso fere operis sui initio, occasione oblata et nominibus Sescenei et Benigni, qui ambo episcopi futuri erant, scribit Tirechanus De episcoporum numero quos ordinavit (Patricius) in Hibernia: .ccccl. Sequitur catalogus aliquot nominum, quorum primus inter episcopos est Benignus, profecto hic Ardmachanus (14). In hoc catalogo describendo quis auctor Tirechano fuerit, incertum.
59. In nonnullis codicibus vetustis legitur catalogus comitum D. Patricii, seu clericorum qui familiam eius constituebant, ministrorum officialiumque domesticorum. Habetur autem catalogus oratione tum ligata tum soluta. Soluta oratione, antiquissimus codex eum exhibet Liber Lageniensis (15) circiter an. 1160 exaratus. Est autem talis, omissis quae ad rem non pertinent: Is iat so in cethrur ar flichet batar i nurd la Patric .i. ... Benen a shalmchetlaid. Latine: Hi
- et episcopos ab eo consecratos nominatur.
- Psalmistā appellatur

(1) STOKES, l. c., p. 66, vv. 137-40. — (2) Haec latino carmine decessoribus nostris olim interpretatus est Philippus O'Sullivan Bear; cf. KELLY, op. c., p. 160-61, annot. Num hoc opusculum servatum fuerit, nescimus; a nobis utique e Collectaneis Bollandianis hactenus erui non potuit. — (3) Hac opportunitate notandum est nonnumquam latinas litteras apud Hibernos significare quascumque litterarum humanarum divinarumque doctrinas. — (4) Cap. 2, § 8-10, ed. C. PLUMMER, *Bethada Náem n'Érenn*, t. I, p. 24-25 (gadelice), t. II, p. 23-24 (anglica interpretatione); locus in Vita latina S. Berachi (BHL. 1168) desideratur. C. PLUMMER, *Vitae Sanctorum Hiberniae*, t. I, p. 75-76. — (5) Ed. S. H. O'GRADY, *Silba Gadelica* (London, 1892), t. I, p. 94-233 (gadelice), t. II, p. 101-265 (venusta interpretatione anglica); ed. Wh. Stokes in Wh. Stokes und E. Windisch, *Irish Texts*, vierte Serie, 1. Heft (Leipzig, 1900). Hi sunt loci ubi S. Benignus memoratur, e Stokesiana editione allati: lin. 1088, 1091, 1328, 3498, 3501, 5393 (hic dicitur *Beneoin mac Aeda*, id est Benignus filius Aedh-i, nescimus quam ob causam), 5395, 5399, 6640, 6642, 6648. Cur in indice Stokesius eum vocaverit *B. Mór mac Aeda*, id est Benignus Magnus filius Aedh-i, non perspicimus; Benignum enim vocabulo *Mór* (magno), neque in

Acallamh na Senórach, neque alibi cognominatum usquam legimus. — (6) Vid. infra syllogem de sanctis qui in utraque Scotia hodie coluntur, ubi fusius disputabimus de tetrastichis quae in eo opere habentur V. id. nov. — (7) Vid. infra, ibid. — (8) De quo iam strictim egimus supra, num. 2. — (9) *Lib. Ardm.*, fol. 12 b 2; quo loco alii alia legerunt: nos praeclaram editionem Iohannis GWYNN secuti sumus (pp. 24, 454). Idem S. Patricii iter ad culmina Selcae refert eandemque inscriptionem exprimit et Tripartita (ap. COLGANUM, *Trias Thaumaturga*, p. 136, col. 2; ap. STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, pp. 106, 108), attamen non iisdem omnino verbis ac Tirechanus. Unde conicit I. B. Bury, *The Life of St. Patrick*, p. 272, non Tirechanum fuisse Tripartiti operis in hac re auctorem, sed separatim afferri a Tripartita testimonium. — (10) *Supplementary Notes on Tirechán's Memoir of St. Patrick*, in *English Historical Review*, 1902, p. 702-703. — (11) Qui plura voluerit, adeat J. B. Bury, l. c. — (12) J. B. Bury, *The Life of St. Patrick*, pp. 292, 371. — (13) J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. lvi. — (14) *Lib. Ardm.*, fol. 9 b. — (15) *The Book of Leinster*, p. 353, col. d. Catalogum inde exscripsit et edidit STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. 266, annot. 1.

A sunt qui cum Patricio erant « in ordine », viginti quattuor numero... Benignus eius psalmista. Hibernice dicuntur esse in ordine qui sacris ordinibus sunt initiati, qua de re mox fusius. Ceteri codices a Libro Lageniensi parum discrepant (1). Mox dicemus de uno apographo ubi S. Benignus omissus est.

in catalogis comitum Patricii,

60. Carmen ascriptum Flanno scholae Monasterboicensis quondam lumini (gadelice Mainistir Buithe, nunc in Co. Louth) (2), qui vita junctus est an. 1056 (3), hosce versiculos continet :

Muinnter Phadruig na patter
accá raibhe ro Laitten
Meabhra lim — ní cuir cranna —
a nuirt is a nanmanna.

Benen a shailmcheatlaidh saer . . . (4).

Quae verbum e verbo sic sonant : Comitatus Patricii precatio, cui sermo erat bene latinus... memini — non debilis comitatus — ordinem eorum et nomina... Benignus eius psalmista. Ea humano sermone intelligenda sunt : Eorum qui in fortissimo D. Patricii comitatu aderant nomina novi, et quod cuique fuerit munus sive officium ecclesiasticum... Hoc verbum pro quo reddimus officium vel munus ecclesiasticum in gadelico sermone deductum est a latina voce ordo, ita ut sententia esse possit novi cuius quisque ordinis esset clericus, quis nempe episcopus, quis presbyter et sic porro. Hoc forsitan minus veri simile esse videtur. Idem carmen Muinnter Phadruig na patter habetur et in Libro de Lecan (5) (saec. XIV) cuius ope jultus O'Donovan emendavit codices suos Annalium.

non tamen omnibus.

61. In catalogo quodam comitatus Patricii pedestri oratione, quem typis mandavit Colganus, S. Benigni nomen non legitur (6). Sed una cum Benigno abest S. MacCaerithinn episcopus, S. Patricii satellites et baculus senectutis ipsius, qui eum in umeris gestabat (7). Hic autem in aliis apographis quae supra recensuimus Benignum proxime antecedit. Itaque videntur ambo haec nomina apud

Colganum errore quodam sive librarii, sive typographetae intercidisse.

62. Restat inquirendum quid psalmistae nomine veniat. E catalogi titulo et ipso carmine (v. 4) clarum est eos omnes clericos fuisse, sive, ut hibernicus habet, in ordine. Intellege eos omnes ad ecclesiae ministerium quoquo modo pertinuisse; etenim post episcopum et sacerdotem, nominatur iudex, « athleta », psalmista, cubicularius, campanarius, coquus, cerevisarius, sacellanus, hospitum ministri, auriga, focarius lignorumque provisor, armentarius, fabri ferrarii et aerarii sacrae suppellectilis aurifices, quin etiam tres sanctimonialiales textrices et sacrorum linteorum confectrices. Attamen e loco qui psalmistae officio in hoc catalogo assignatur, vix dubitare licet quin hoc munus ecclesiasticum fuerit. Praeterea in narratione de S. Benigno et S. Erchnata (8) obvium habes D. Benignum psalmistam ocund urlegunn id est « praelegentem seu recitantem » (9); quod verbum in priscis glossis hibernicis maxime adhibetur de publice legendo in sacris christianorum coetibus (10). Quibus e rebus, colligi potest psalmistae munus et officium idem jere esse atque cantor; hoc autem et minoribus ordinibus aliquando annumeratum esse, nemo ignorat.

Psalmistae quod munus?

Tandem in catalogo non adeo antiquo episcoporum Hibernensium memoratur Benignus honorificentissimo loco proxime post SS. Patricios et S. Secundinum (11).

Episcoporum Hiberniae catalogus.

63. In Libro Ardmachano tria monasteria seu ecclesiae ab aliquo S. Benigno conditae esse traduntur : cellola Benigni a S. Benigno fratre Cethiaci (12); ecclesia Deo consecrata Patricioque immolata a Bineano filio Lugni (13), alio certe a Benigno Ardmachano (14); denique monasterium in Drumlease, de quo inter ea quae Tirechani Collectaneis adiecta sunt (BHL, 6499) in Libro Ardmachano (15), haec hibernice traduntur : Conggab Patrice iarnaidpuirt i nDruim Daro, .i. Druim Lias. Fácab Patrice a daltae nand, Benignus a ainm, et fuit inse xuii annis. Gabais caille la Patrice Lassar ingen Anfolmithe di

Ecclesia de Drumlease

C

(1) Sunt autem hi : *The Book of Ballymote* (saec. XIV), fol. 119 a, col. 2, lin. 42; *The Yellow Book of Lecan* (saec. XIV) fol. 44 b, col. 3, lin. 36; *Leabhar Breac* (saec. XV), p. 220, col. 2, lin. 52 : unde catalogus a Stokes editus est, op. c., t. II, p. 574; codex Musei Britannici Egerton 93, fol. 18 b 2 (exaratus an. 1477) : unde exscriptus a Stokes, op. c., pp. 264, 266; tandem codex Regiae Academiae Hibernicae 23. D. 9, p. 6, si credendum est Iohanni O'HANLON, *Lives of the Irish Saints*, t. III, p. 760, annot. 123. — (2) Hibernice nomen poetae est *Flann Mainistreach*, « Flann a Monasterio ». — (3) J. O'DONOVAN, *Annals of the Four Masters*, t. II, p. 870 et annot. k. — (4) O'DONOVAN, t. I, pp. 134, 136. Proprie carmen « Muinnter Phadruig na patter » est altera pars carminis « Padruig ab Eireann uile » : huic enim in codice autographo Quattuor Magistrorum, cuius specimina edidit O'DONOVAN, p. 131-32, annot. h, praescriptum fuerat : « Flann Mainistreach cecinit » (ibid., p. 130). Qua in re deceptus est vir eruditus R. I. Best, qui carmen « Muinnter Phadruig na patter » exhibet tamquam « scriptoris incerti » in praeclaro illo suo opere : *National Library of Ireland. Bibliography of Irish Philology and of Printed Irish Literature* (Dublin, 1913), p. 161. — (5) *The Yellow Book of Lecan*, fol. 44 b, col. 4, lin. 12. Idem inveniri et in codice Regiae Academiae Hibernicae signato 23. E. 26, p. 240, refert O'HANLON,

t. c., p. 760, annot. 125. — (6) *Trias Thaumaturga*, p. 167, col. 1. In altero codice recensionis Stokesianae (Rawlinson B. 512) excidit totus catalogus; in altero (Egerton 93) omnia recte se haberi iam advertimus, supra, annot. 1. — (7) Ita Tripartitum opus ap. COLGANUM, *Trias Thaumaturga*, p. 149, col. 2. — (8) Vid. supra, n. 45-48. — (9) Vid. Holger PEDERSEN, *Vergleichende Grammatik der keltischen Sprachen*, t. II, p. 561, § 757, i. v. *air-leg*. — (10) Adisis locos quos affert PEDERSEN, ibid. Hi perspicue agunt de praelectione in ecclesia : Wb. 9 b 3, 18 a 24, 25 c 30, 27 d 13 (bis), 27 d 14. Ceterum reddit idem verbum *air-leg* latinas voces « legendi » Sg. 213 b 9, « perlegendi » Sg. 24 a 14, « recitandi » Sg. 211 b 13. (Wb siglum est codicis Wirceburgensis hibernice glossati, Sg codicis Sangallensis : utriusque editionem adimus in Stokes and STRAGHAN, *Thesaurus Palaeohibernicus*, t. I et II. Ideo Stokesius, qui pro ocund urlegunn reddiderat *chanting*, *The Tripartite Life*, t. I, p. 233, postea maluit *reading aloud*, op. c., t. II, p. 672. Ceterum ab anagnosta qui praelegit (id enim est *air-leg*) parum distat cantor qui aequabili nec modulato vocis tenore canticum recitat, ut in ecclesiastico officio passim fieri solet. — (11) *The Book of Leinster*, p. 365, col. 4. — (12) Fol. 12 b 2. — (13) Fol. 17 a 2. — (14) Vid. infra p. 177, annot. 5 et p. 178, annot. 9. — (15) Fol. 17 a 1-2.

F

cheniul

A cheniul Caichain. Baiade and tarési mBenigni trifichte a bliadne. *Id est* : Condidit Patricius (ecclesiam) in Druimm Daro, id est Druim Lias (1), postquam oblatu fuerat illi (is locus). Reliquit Patricius suum alumnus inibi, nomine Benignum, et fuit *inse* decem et septem annis (2). Sumpsit pallium (3) apud Patricium Lassar (4) filia Anfolmithe (5) de genere Cáichán-i. Fuit haec inibi post Benignum (*vel* pro Benigno, aut in loco Benigni) ter vienos annos.

a Benigno condita,

64. *Tripartita eadem sic refert apud Stokesium* : Rogab Patraice iarsin forsindebdairt in nDruim Dara, Druimm Lias indiu .i. do sostaib Patraice and ocus dina liasaib rosainmigid. Forácaib Patraice Benén and a dalta inapdaime fri ré fichet bliadan (6). *Latine* : Postea condidit Patricius (ecclesiam) in loco qui sibi fuerat oblatu in Druim Dara. (Nomen) hodie est Druim Lias, deductum nempe e stationibus Patricii et eius casulis (seu aediculis, hibernice liasa). Reliquit Patricius Benignum inibi, alumnus suum, in abbata, viginti annos. *Idem Colganus in Tripartita* (7), qui locum nominat Druimdaire et casulas illas aediculasque intellegit a Patricio et discipulis ibi commorantibus exstructas, dubius « an hic sit S. Benignus filius Sescheni, successor Patricii... an vero S. Benignus frater S. Cethchi ; cum uterque fuerit Patricii discipulus et vixerit hoc tempore in Connacia (8). »

B 65. *Iohanni Gwynn* (9) parum veri simile videtur eundem hunc fuisse qui et Binean filius Lugni (10). Filius enim Lugni traditur obtulisse Deo et Patricio fundum quem hereditario iure a genere matris suae acceperat, ubi ecclesia conderetur cui ipse est a S. Patricio praefectus. At in Druim Daro ecclesia exstructa est in terris quas largiti erant filius Cairthin et Caichan. *Accedit quod* expresse dicitur Benignus dalta (*id est* alumnus) Patricii ; ideo facile crediderimus eum fuisse celebrem illum Patricii discipulum, Benignum Ardmachanum, quamquam et Benignus frater Cethiaci et Binean filius Lugni fuerunt Patricii comites, et discipuli seu alumni quodam modo dici potuerunt (11). Tandem, nihil est cur conseamus Bineanum filium Lugni pluribus ecclesiis praefuisse in variis regionibus longo inter se intervallo separatis ; certum est autem Bineani ecclesiam conditam esse in loco qui nunc est Kilbannon (12).

an alio,

66. Alteri nomini Benignus quod exscriperat

e lapide in cacuminibus Selcae (13) haec adiecit D Tirechanus : Benignus frater Cethiaci de genere Ailello, qui tenuit cellolam Benigni in aNorto a Patricio et Cethiaco (14). *Forsitan* in aNorto (locus est in codice valde indistinctus) latitat « hortus S. Patricii in Connacia », lugort Patraice i Connachtu, de quo Vita Gadelica S. Benigni, cap. 16. *Sed adeo diversa est ab hac Tirechani notula narratio quam refert de condito horto Patricii Vita Gadelica* (15), ut neque nobis nostra coniectura satis placeat. Ceterum, quicquid in hac veri fuerit, alius profecto est ille Benignus qui praefuit abbatae de Druim Leas a Benigno fratre Cethiaci qui tenuit cellolam Benigni (nusquam enim reperimus abbatae de Druim Leas vocari Cellolam seu Cellam Benigni), nisi hic idem utrumque locum successive occuparit ; hoc tamen parum est veri simile, nam eodem fere tempore condita esse videntur illa monasteria, neque facile credendus est Patricius abbas mulasse, ipsis praesertim initiis. *Restat igitur ex iis Benignis quos novimus solus Ardmachanus qui potuerit esse abbas de Druim Leas*. Hoc unum fortasse obiecit quispiam : si decem et septem annos in Druim Leas mansit Benignus Ardmachanus qui ipsi Patricio in Hiberniae primatu successit in eunte anno 461 (16), nondum erat decem et septem annos natus cum monasterio de Druim Leas praefectus est an. 444, ipso anno quo primum accidere potuerunt ea quae narrantur de S. Ercnata virgine (17).

67. Huic tamen sententiae favere videtur saec. XVII Dubhaltach Mac Fir Bhisigh (Duall Mac Firbis), vir veteritarum rerum peritissimus idemque ultimus vetustorum antiquariorum, in opusculo suo De quibusdam episcopis (18), dum scribit Benignum de Druim Leas coli d. 9 novembris, quo die Ardmachanus colitur. At errore potuit fieri, praesertim cum aliorum Benignorum Hibernorum quis festus dies fuerit prorsus ignoretur. En tamen locus : Druim Lias : Benen in abdaine in Druim lias Nov. 9. *Latine* : Druim Lias : Benignus in abbata in Druim Lias, Nov. 9.

68. Ut advertit Iohannes Gwynn (19), videtur non prorsus ignotum fuisse D. Patricio regionem gentemque nepotum Aililli cum in eas partes devenit prope quas exstructum est Drumlease ; etenim obviam ei venerunt, ut videtur, Cethiacus cum Benigno et Mucneo fratribus et Mathona sorore, simul et Felartus cum sororibus. *Forsitan hoc*

Patricio in Tirerrill num Benignus dux itineris fuerit.

(1) Druim(m) Leas, postea Druim(m) Lias, nunc Drumlease sive Drumlease, Barony Dro-mahaire, Co. Leitrim. — (2) « Et fuit *inse* xuii annis. » Illud *inse* nescimus quid sibi velit ; nam seu latinum esse intellexeris, seu hibernicum, neutrum iuvat. *Inse* hibernice significare in eo, inibi, hic vult E. HOGAN, *Vita Sancti Patricii* (alias *Documenta de Sancto Patricio*), parte altera (Bruxellis, 1889), p. 181, col. 2, in glossario, i. v. *inse*, et in *Outlines of the Grammar of Old-Irish* (Dublin, 1900), p. 115. At eum secutus est, quem quidem noverimus, nemo recentiorum. — (3) Sumpsit pallium, seu velum virginum Christo sacrarum. — (4) Tot sunt virginis huius cognomines, vel in uno martyrologio Dungallensi, ut aenigma vix solvi possit. — (5) Anfolmithe mulieris nomen esse videtur, STOKES and STRACHAN, *Thesaurus Palaeohibernicus*, t. II, p. 238, annot. h. — (6) *The Tripartite Life*, t. I, p. 144. — (7) *Lib. II*, cap. 103, *Trias Thaumaturga*, p. 143. — (8) *Id.*, *ibid.*, p. 180, col. 2, annot. 150-151. — (9) *Liber Ardmachanus*,

p. LXIX. Cur adduxerit I. GWYNN, op. c., p. LXVIII, lin. ult., locum e « Vita Septima » (recte, e Vita Gadelica S. Benigni), *Trias Thaumaturga*, p. 204, nondum perspeximus ; nisi hereditate accepit errorem Edmundi HOGAN, in *Anal. Boll.*, t. II, p. 218, annot. a. — (10) *Vid. supra*, num. 2 et 16 ; et infra p. 177, annot. 5. — (11) Contrariam sententiam tuetur I. LANIGAN, *An Ecclesiastical History of Ireland*, t. I, p. 257-58. — (12) *Vid. infra* p. 178, annot. 8. — (13) *Vid. supra*, num. 57. — (14) *Lib. Ardm.*, fol. 12 b 2. *Vid. in* editione J. GWYNN, p. 454, col. 2. Locus habetur et in *Tripartita*, STOKES, *The Tripartite Life*, pp. 106, 108 ; COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 136-37 ; sed hic nihil est quod ad rem quam tractamus conferre possit. — (15) Cap. 16, infra, p. 182. — (16) De chronologia vid. num. 17-25, 82. — (17) *Vid. num.* 45. — (18) Ed. D. H. KELLY (operam conferente W. M. HENNESSY) in *Proceedings of the Royal Irish Academy, Irish MSS. Series*, t. I, Part I (Dublin, 1870), p. 108. — (19) *Liber Ardmachanus*, p. LXI-LXII.

A modo Patricius gentem illam cognoverat, quod Benignus noster Ardmachanus e nepotibus Aililli et ipse ortus esse fertur; nec adeo improbabilis est coniectura, nam etsi non semel tetendit S. Patricius in Connaciam, tum primum videtur in regionem filiorum Aililli venisse, cum ecclesias ibi exstruendas curavit.

Sancti episcopi de Drumlease. 69. Non est opus ut iis quae in Kilbannon et Drumlease postea evenerunt hunc commentarium oneremus; adeat qui plura voluerit auctores ab Hogan allatos (1). Tamen non praetereundae sunt Litaniae illae quae Oengusio ascribuntur, in quibus invocantur vii. noeb episcopis Dromma Lias (2); latine: septem sancti episcopi de Druim Lias, quorum nomina laentur; sed hic agitur (quod ex hibernico idiomate patet) de septem sanctis episcopis qui in Druim Lias quiescerent. Ardmachanus autem Benignus (si quidem Ardmachanus umquam abbas fuit de Druim Leas) certe non in Druim Leas obiit, neque ibi est sepultus. Quamobrem de eo hic esse sermonem non censendum est.

B Benigni successores qui fuerint. 70. In Annalibus de Loch Cé (seu, ut quidam voluerunt, de Kilonan), anno 1243 memoratur Findachta hua Lughada, adiectis titulis comarba Beneoin oculus degánach mór Tuama (3), id est successor Benigni et decanus maior de Tuam. Hunc in Kilbannon successorem fuisse Benigni sententia est W. M. Hennessy, cui assentimus. Verum, sive in Drumlease, sive in Kilbannon, sive alibi fuerit, hoc certum est indicium saec. XIII aliquam ecclesiasticam dignitatem viguisse quae a S. Benigno nomen originemque duxisse credebatur.

Benigni ecclesiae variae. 71. Colganus in Actis Sanctorum Hiberniae (4), arrepta opportunitate e Vita S. Endei abbatis Araniensis, digressus est paululum a proposito ut exscriberet de tribus insulis Araniis eamque ecclesiis ea quae collegerat Illustriss. Dom. D. Malachias Quaeleus, Tuamensis archiepiscopus (5). Cuius e scriptis patet in maiore insula tunc fuisse

ecclesiam dictam Templum Benain, id est Templum Benigni (6). Hic Benignus quis fuerit nobis incompertum est. Forsitan idem qui Kilbannon monasterium statuisse fertur; etenim haud procul abest Kilbannon ab urbe Tuam, iacentque insulae Araniae in Tuamensi dioecesi. Huius templi parietinae saltem exstare videntur ad hanc diem prope vicum Killeany (7). Tandem vicus Plouenan in Britannia minore olim est dictus Ploc-Benoan, Ploc-benan, Plouenan (8): in nomine latet nomen alicuius S. Benigni. Hic Ardmachanusne fuerit, non est operae pretium inquirere (9).

72. De corpore iurium regum Hiberniae (10) quod a S. Benigno Ardmachano conditum tradunt antiqua monumenta, nostrum non est quaestionem agitare, quam eximia cum eruditione exposuit vir doctus Iohannes MacNeill (11). Nec quae tantum virum fugerunt apud nos sibi quisquam requirenda existimabit. Sicubi tamen fontium testimonia vir clarus ab instituto suo aliena iudicavit, haec pro modulo nostro supplevimus. Regum iura a S. Benigno primum condita fuisse, summo consensu referunt carmina omnia quibus Leabhar na gCeart constat (12); quorum auctoritati sine gravi causa infitias ire non licet. Neque mirandum est gentium agrorumque iura et vectigalia scripta fuisse a S. Benigno, quippe cui praecipua esset auctoritas inter D. Patricii discipulos adiutoresque ex hibernico sanguine et genere ortos. Fertur etiam S. Benignus unus fuisse ex iis qui corpus iuris ac legum composuere quod dicitur Senchus Mór (13). Praeterea in Libro Ardmachano (14) post Auxilium, Patricium, Secundinum, et Benignus scribitur statuisse de re quae hibernicae ecclesiae plurimum intererat; e quibus quattuor viris unus Benignus sanguine Hibernus erat. Carmen de iuribus regis Temoriensis in ipso exordio (15) clare significat eam saltem partem Leabhar na gCeart latine primum esse conceptam (16). Novimus autem post Hiberniam ad Chris-

A Benigno scripta feruntur

E

Leabhar na gCeart,

C (1) *Onomasticon Goedelicum*, i. v. Cell Beneoin (p. 177, col. 1) et i. v. Druim Lias (p. 366, col. 1). — (2) *The Book of Leinster*, p. 374, col. 1, lin. ult.; cf. *Leabhar Breac*, p. 24, col. 1, circ. fin. — (3) *The Annals of Loch Cé*, ed. W. M. Hennessy, t. I (London, 1871), p. 360 (= *Rolls Series*, No. 54). Cf. *Annals of the Four Masters*, ed. cit., p. 306. — (4) P. 714-15. — (5) De quo J. H. Todd in O'CLERY, *The Martyrology of Donegal*, p. LII, annot. 1. — (6) Cf. Roderick O'FLAHERTY, *A Chorographical Description of West or H-Iar Connaught*, ed. J. HARDIMAN (Dublin, 1846), p. 74 (*Irish Archaeological Society*). Templi parietinae adhuc superesse videntur. — (7) *Ordnance Survey of Ireland (One Inch to a Statute Mile)*, fol. 113. — (8) J. LOTH, *Les noms des saints bretons*, in *Revue Celtique*, t. XXX (1909), pp. 318, 403. — (9) De aliis ecclesiis et monasteriis quae a Benigno condita feruntur, videsis et caput 21 Vitae Gadelicae cum annotationibus. — (10) *Leabhar na gCeart or The Book of Rights...* edited by John O'Donovan (Dublin, 1847) (*Celtic Society*). Id fuisse unum e primis operibus docti illius viri et dignum quod denuo edatur, advertit Eoin MacNeill, *Phases of Irish History* (Dublin, 1920), p. 276-77, et *Celtic Ireland*, p. 73, annot. Num conscripserit S. Benignus librum illum fuisse disputat O'Donovan, p. II-XII (W. E. Hudson id ascribitur ap. E. O'CURRY, *On the Manners and Customs of the Ancient Irish*, t. II (London, Dublin, etc., 1873), p. 45, annot. 14, sed perperam, uti legenti

patebit). Forsitan iusto plus fecit O'Donovan testimonium Vitae Gadelicae quod Colgano interprete protulit, capite 18; totum quippe ab hagiographo videtur fictum esse ut tueretur priscam traditionem de Psalterio Casseleensi S. Benigno ascripto. Nos haud facile tantam auctoritatem tribuerimus inepto antiquario qui Vitam Gadelicam congressit. De *Leabhar na gCeart* erudite scripsit John MacNeill (idem qui nunc cognomine hibernico dicitur Eoin MacNeill) in *The New Ireland Review*, t. XXV (1906), pp. 65-80, 206-216, 348-362; Id., *Celtic Ireland*, p. 73-95. — (11) Op. c., p. 84-85. — (12) Eos locos fere cunctos adducit J. O'Donovan in sua diatriba, l. c. Cf. Indicem i. v. *Benean*, p. 297, col. 2. Quanto omnium consensu postea Benigno ascriptus fuerit *Leabhar na gCeart* luculenter ostendit qui saeculo XVII antiqua domesticarum rerum monumenta tanto studio collegit, Seathrún Céitinn (Geoffrey Keating), *Foras Feasa ar Éirinn. The History of Ireland*, t. I, ed. D. COMYN (London, 1902), p. 78, et t. III, ed. P. S. DINNEEN (London, 1908), p. 166 (= *Irish Texts Society*, t. IV et IX). — (13) Qua de re mox pluribus, num. 73. — (14) Fol. 21 b 2; de quo loco infra num. 74. — (15) Edit. O'Donovan, p. 178. — (16) Ita quidem videtur docto viro E. MacNeill. At hoc forsitan, uti iam obiter advertimus, p. 162, annot. 3, nihil aliud est ac idioma hibernicum non adeo insolitum, quod latini sermonis nomine cunctarum fere humaniorum artium doctrinas complectitur. Utrum au-

F

A *fi fidem adductam nullum sermonem esse habitum honestiorem latino: latine antiqui de D. Patricio commentarii scripti sunt, latine prisci Annales; latine etiam corpus iuris conscribi debuit tum cum primum insula christiana facta est. Postquam autem vernaculae litterae adoleverunt, regiis poetis mandatum est ut has leges hibernicis versibus complecterentur; hos prae oculis habuisse latinum corpus iuris S. Benigno ascriptum, veri simile est. Et compendia pedestri oratione concepta, quae ad singulas partes referuntur, omnia S. Benignum auctorem praetendunt; sed haec recentiora esse satis probabiliter arbitratur O'Donovan. Nemo tamen prudens existimabit minutissimas quasque legum stipulatiunculas a S. Benigno saeculo V iam edictas fuisse quales in Leabhar na gCeart post tantas rerum publicarum mutationes praescriptae leguntur. Videntur varia carmina de regum iuribus primum esse collecta, cum aliis multis rebus quae ad domesticas historias pertinebant, in magnum illum librum quem Casselense Psalterium vocitant. Hunc ab incluto episcopo et rege Casselensi Cormac-o filio Cuilennán-i (836-908) congestum esse, uno fere ore antiqua Hibernorum monumenta tradunt. Igitur ineunte saec. X conscripta esse carmina de regum iuribus, veri simile est; compendia vero ceteraque pedestri oratione circa an. 1000 adiecta. Hucusque v. d. E. MacNeill.*

Senchus Mór,

73. S. Benignus cum S. Patricio nominatur inter episcopos tres qui cum tribus grammaticis tribusque regibus aliud corpus iuris, Senchus Mór dictum, recognoverunt et quorum nomina primum leguntur in tetrasticho quod servavit idem Cormac filius Cuilennani in suo glossario (1). Hi novem viri legum codicem emendasse feruntur regnante Laegaireo filio Nialli, cuius Hiberniae rege. Addunt quidem Annales Ultonienses id contigisse an. 438 (2); quod si ita est, Benignus qui tum annum circiter duodecimum agebat (3) iuris consultus esse non potuit, nedum episcopus (4). Sed perspicue ostendit I. B. Bury (5) annum 438

C

tem hoc loco sensum exhibeat, non adeo perspicuum est. — (1) Edidit W[hitley] S[tokes], *Three Irish Glossaries* (London, 1862), p. 31-32; et iterum D., *The Tripartite Life*, t. II, p. 570. Ceterum tetrastichon illud non raro in hibernicae linguae monumentis offendimus; cf. *Introduction to Senchus Mór*, inter *Ancient Laws of Ireland*, t. I (Dublin, 1865), p. 4; *Annals of the Four Masters*, ed. cit., pp. 132, 134, an. 438. S. CÉLTINN (G. Keating), *Foras Feasa ar Éirinn. The History of Ireland*, ed. cit., pp. 30, 32, quattuor tetrasticha profert alius carminis in quo poeta nescio quis pro modulo suo prosecutus esse videtur cuiusdam legis periti sententiam, de descriptione corporis legum cui titulus *Senchus Mór* (rectius forsitan nunc *Introduction to Senchus Mór*; eo enim nomine venit in anglica editione). Confer cum primo versu a Keating alato locum inter *Ancient Laws of Ireland*, t. c., p. 18. Etsi totum illud de Aimbirgin-o Gluineghal pernotum est. Quam celebre autem fuerit illud de S. Benigno inter legis peritos ostendunt, ut alia omittamus, glossema in *Introduction to Senchus Mór*, inter *Ancient Laws of Ireland*, t. c., p. 38; glossema in tractatu *Do cetir Slicht Athgabála*, ibid., p. 208; glossema in tractatu *Do Fastad Cirt ocus Dlígid*, op. c., t. V, ed. R. ATKINSON (Dublin, 1901), p. 470. Qua de re vide quae notamus p. 180, annot. 1. — (2) *Annals of Ulster*, ed. cit., t. I, p. 6. Cf. *Chronicum Scotorum*, ed. W. M. HENNESSY, p. 22. —

in Annales Ultonienses inepta fraude inscriptum D fuisse ut hibernicus Senchus Mór eodem anno recognitus fuisse crederetur quo editus est Codex Theodosianus (6). Accedit etiam quod id hibernice in Annalibus scriptum est; at vero antiquiores Annales latine scriptos esse iam advertimus (7). Secluso igitur hoc mendacio nihil obstat quominus tetrastichon Cormac-i ex antiquo probatoque monumento fluxisse videatur, quae sententia est I. B. Bury (8). Atamen non nimis pervicax sit qui suspicetur ex novemvirorum illorum nominibus aliqua saltem fraudulentè ascripta fuisse ut numerus novem completeretur, qui apud Celtas sacrosanctus est, adeoque codici fides conciliaretur. Sed de his rebus alius erit disserendi locus, ubi adoriemur explanare carmen insertum capiti 14 Vitae Gadelicae.

74. Item quaecumque causa valde difficilis exorta fuerit atque ignota cunctis Scotorum gentium iudicibus ad cathedram Archiepiscopi Hibernensium, id est Patricii, atque huius antistitis examinationem recte referenda. Si vero in illa cum suis sapientibus facile sanari non poterit talis causa praedictae negotiationis ad sedem apostolicam decrevimus esse mittendam, id est ad Petri apostoli cathedram auctoritatem Romae urbis habentem. Hi sunt qui de hoc decreverunt, id est Auxilius, Patricius, Secundinus, Benignus (9). Haec in Libro Angueli (BHL. 6500), qui saec. VIII, ut videtur, ineunte, Ardmachae fictus est, Ardmachanae sedis iurium privilegiorumque tuendorum causa (10). Iisdem ferme verbis canon Hibernensis: Si quae difficiles quaestiones in hac insula oriantur ad sedem apostolicam referantur (11). Advertit I. B. Bury, nomina quae subnectuntur in Libro Angueli, si re vera excerpta sunt et catalogo eorum qui synodi cuiusdam decretis nomina apposuerunt, satis per se indicare synodum esse habitam ante annum 447-448, quo e vivis decessit Secundinus, et Benignum etiam tunc presbyterum fuisse, nondum episcopum (12).

Canon Hibernensis,

E

(3) De aetate S. Benigni, vid. supra num. 82. — (4) C. O'CONOR, *Rerum Hibernicarum Scriptores Veteres*, t. II, pp. 109, 114; J. LANIGAN, *An Ecclesiastical History of Ireland*, t. I, p. 371, quem sequitur G. PETRIE, *On the History and Antiquities of Tara Hill*, in *Transactions of the Royal Irish Academy*, t. XVIII (1837), p. 70; J. O'DONOVAN, *Annals of the Four Masters*, t. I, p. 134, annot. n; A. P. FORBES, in *Dictionary of Christian Biography*, t. I, p. 312, col. 1. — (5) *The Life of St. Patrick*, p. 355-57. — (6) Op. c., p. 356. Adde expresse Theodosii imperatoris mentionem fieri in illo tractatu de descriptione legum hibernicarum, quem iam pluries attulimus, inter *Ancient Laws of Ireland*, t. I, pp. 2, 4, ubi de rebus a D. Patricio et D. Benigno in illo concilio gestis multa referuntur et sequioris aevi traditione. Cf. narrationem de Laegairei ad Christi fidem conversione quam ediderunt C. PLUMMER in *Revue Celtique*, t. VI (1883-1885), p. 162-72 et Wh. STOKES, *The Tripartite Life*, t. II, p. 562-66. — (7) Supra num. 72. — (8) *The Life of St. Patrick*, l. c. — (9) *Lib. Ardm.*, fol. 21 b 2. — (10) De Libro Angueli vid. J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. LXXV-LXXVIII, et BURY, *The Life of St. Patrick*, p. 287. — (11) *Hibernensis*, 20, 5, b. F. W. H. WASSERSCHLEBEN, *Die irische Kanonensammlung*, ed. 2 (1885), p. 61; legitimus cum BURY, op. c., p. 371, n. 2. — (12) Op. c., p. 371; cf. p. 292.

75.

Vita
Tertia
Patricii,

75. De S. Benigno et aliis Actorum S. Patricii, qui feruntur, scriptoribus Iocelinus ista habet: Unde et de his quae mirifice gessit (Patricius) in mundo, libelli vel tractatus referuntur conscripti sexaginta sex numero, quorum pars plurima principantibus Gurmundo et Turgesio consumpta periit incendio. Quattuor tamen codices de virtutibus et miraculis eius partim latine et partim hibernice conscripti reperiuntur, quod diversis temporibus quattuor discipuli eius, videlicet beatus Benignus successor illius, et sanctus Mel episcopus, et sanctus Lumanus pontifex nepos eius, et sanctus Patricius filiolus eius, qui post decessum patris sui Britanniam remeans in fata decessit, et in Glascomensi (sic) ecclesia sepultus est honorifice, conscripsisse referuntur (1). Hanc fuisse Vitam Tertiam (BHL. 6506) contendit Colganus (2), et acrius etiam contendisset si ad d. 9 nov. in Actis Sanctorum Hiberniae Benigni Vitam illustrare potuisset. At nuper pro sua diligentia evicit I. B. Bury Tertiam Vitam saeculo IX non esse antiquiorem (3). Fieri tamen potuit ut de S. Patricio S. Benignus quaedam testimonia litteris mandaret; sed si quid ex eius scriptis saeculo IX ineunte in archivo ecclesiae Patricii existisset, projecto in Librum Ardmachanum id receptum fuisset a quo antiquarii putida sollicitudo nihil abesse passa est quod tuendis augendisque sedis Ardmachanae iuribus idoneum videretur.

76. Tandem in carmine saeculi XI vel XII (4), ascribitur S. Benigno et lex illa qua nefas erat conubii iuribus uti in comitis de Carmán. Carmen autem de priscis Dublinii incolis (5), quod S. Benigno tribuitur, certe spurium est.

(1) IOCELINUS, cap. 186, ap. COLGANUM, *Trias Thaumaturga*, p. 106, col. 2. — (2) *Ibid.*, p. 29, col. 2, annot. 1; p. 216-17. — (3) *A Life of St. Patrick*, in *Transactions of the Royal Irish Academy*, t. XXXII, C, p. 199-224; *The Life of St. Patrick*, p. 272-73. — (4) Ed. O'CURRY, *On the Manners and Customs of the Ancient Irish*, t. II, p. 45 (anglica interpretatione) et t. III, p. 542 (hibernice). De similibus legibus adis C locos quos memorat O'CURRY, t. c., p. 542, n. 601. — (5) *The Book of Ballymote*, p. 279 b, lin. 10; unde descriptum est et latina interpretatione donatum a quodam Iohanne Kelly, saec. XVII ineunte, in codice E. 3. 13 Collegii SS. Trinitatis Dubliniensis. T. K. ABBOTT and E. J. GWYNN, *Catalogue of the Irish Manuscripts in the Library of Trinity College, Dublin*, p. 4, n. 582. — (6) Primus edidit COLGANUS, *Trias Thaumaturga*, p. 292, col. 2, e Psalterio Casselensi, ut ipse scribit; hoc autem nomine non adeo certum est intellegendum esse codicem qui nunc est Oxoniensis Bodleianus Laud. 610, ut putat J. H. TODD, *St. Patrick*, p. 173, quem sequitur Wh. STOKES, *The Tripartite Life*, t. II, p. 548, annot. 1: habet enim Colganus plura quam in Oxoniensi codice scripta sunt nomina, quae ipse profecto non addidit suo marte, uti patet ex annotationibus, *Trias Thaumaturga*, p. 292, col. 2. Attamen fieri potuit ut librarius quo usus est Colganus suo apographo quaedam tacitus adderet. Adverte et nonnulla apud Colganum esse diversa a codice Oxoniensi. Ceterum de Psalterio Casselensi et codice Laudiano 610 adis J. O'DONOVAN, *Leabhar na g-Ceart*, p. xxvii-xxxiii, et Wh. STOKES, *Féilire Oengusso. The Martyrology of Oengus*, p. xiv-xv. E duobus codicibus edidit Robert KING, *A Memoir Introductory to the Early History of the Primacy of Armagh*, ed. 2 (Armagh, 1854), p. 112. E quattuor codicibus J. H. TODD, op. c., p. 172-83; catalogi exordia vulgavit iterum J. F. SHEARMAN, *Loca Patri-*

§ V. S. Benignus Ardmachae episcopus. De cultu eius apud Glastonienses.

77. Iam saepius legimus S. Benignum dictum esse successorem Patricii. Age vero videamus quomodo historice id probari possit. Codices quattuor in nostram aetatem servarunt catalogum successorum S. Patricii in Ardmachana ecclesia regenda (6). Hunc, qualem habemus, inter an. 1020 et an. 1049 excerptum fuisse e diptychis Ardmachanis ostenderunt viri docti H. J. Lawlor et R. I. Best non levibus freti argumentis. Qui si recte iudicarunt, sola episcoporum nomina e diptychis excepta sunt; cetera autem quae nominibus sunt adiecta, in prima quidem parte (quae una ad rem nostram pertinet) ex Annalibus fluxisse, evictum est ab iisdem H. J. Lawlor et R. I. Best (7). Sed in catalogi fontibus exquirendis ulterius etiam progredi licet: ipsa enim episcoporum nomina ex Annalibus desumpta esse perspicuum est, ita ut in hac re aut catalogus, aut perditia illa diptycha, aut si quis alius catalogi fons fuit, pro novo ingenioque teste haberi non possint. Quod sic probatur. Duorum episcoporum nomina sunt in catalogo perperam inserta, Secundini et Senioris Patricii, qui certe in genuinis diptychis numquam locum habuerunt; neuter enim sedem Ardmachanam obtinuit (8). Nam Secundinus non Ardmachae episcopus fuit, sed loci qui olim dicebatur Donnacsacheling (9), nunc Dunshaughlin (10), id est Domnach Sechnaill, latine Ecclesia Secundini. Senior autem Patricius inter eruditorum figmenta amandandus est (11). Iam vero unde haec

In catalogo successorum Patricii

ciana, p. 474-75. Tres catalogos recedit Wh. STOKES, *The Tripartite Life*, t. II, p. 542-48 et p. 548, annot. 1. E codice Oxoniensi iterum, K. MEYER, *The Laud Synchronisms*, in *Zeitschrift für celtische Philologie*, t. IX (1913), pp. 478-79, 481-82. Tandem criticam editionem ope quattuor codicum, adiecta lata disquisitione, praebent H. J. LAWLOR and R. I. BEST, *The Ancient List of the Coarbs of Patrick*, in *Proceedings of the Royal Irish Academy*, t. XXXV, C (1919), p. 316-62. Hac utimur, uti potuimus, recognita; perspeximus enim et in ipso textu et in illa quae sequitur diatribe nonnulla esse parum diligenter descripta. — (7) In annorum numero computando hic summa constantia esse erratum a doctis illis viris, et quam ob causam erratum esse videretur, iam supra advertimus, n. 21. — (8) Omittimus tertium illum Patricium quem unus codex memorat post Iarlaitheum; hic enim Patricii nomen in archetypo lectum esse non videtur. — (9) Wm. REEVES, *Ecclesiastical Antiquities of Down, Connor, and Dromore* (Dublin, 1847), p. 128. — (10) J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, p. 117. — (11) Non est cur in re tam perspecta multos testes citemus. Cf. J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, p. 342-43; C. PLUMMER, *Vitae Sanctorum Hiberniae*, t. I, p. xxv, n. 2 et p. xxx, n. 6. Contrariam sententiam tuetur inter recentiores Patricius Card. MORAN, in *The Irish Theological Quarterly*, t. II (1907), p. 173-75. Cur Senior ille Patricius creditus sit e visis excessisse an. 457, nemo, quem meminimus, edisserere conatus est praeter eruditum et sollertem virum H. d'ARBOIS DE JUBAINVILLE, *Saint Patrice et Sen Patrice*, in *Revue Celtique*, t. IX (1888), p. 111-12; quod opusculum fugisse videtur vel diligentissimos indagatores Patricianae chronologiae. Adverte nondum notum esse erudito viro H. d'Arbois de Jubainville locum ex *Annalibus Ultoniensibus* editum a W. M. HENNESSY. In tractatu *Do Jhlaitheasib 7 Amseraib hErenn iar nomina*

A nomina in catalogum decessorum S. Patricii irrepsissent digito monstravit I. B. Bury (1): fuere enim antiqui chronologici tractatus (2) qui saeculo quinto praeter emortuales annos illustrium virorum pauca referrent; verum ante annum 526 omnes, qui memorantur, clerici abbates fuerunt Ardmachae, exceptis illis ipsis de quo nobis sermo est, SS. Secundino et Patricio Seniore. Inde patet quam facili errore potuerint illi duo in catalogo esse inserti, inter S. Patricii successores (3).

Benigni nomen illatum

78. Haecenus de episcoporum serie. Iam vero singulis nominibus subiunctus est numerus annorum quibus quisque episcopus sederit. Haec quoque temporum notae ex Ultoniensibus aliisque Annalibus fluxisse putandae sunt, sed flexuoso meatu quem investigare longum est et ad praesentem quaestionem parum necessarium. Etenim cum Annalibus certe concordat numerus decem annorum qui Benigno tribuuntur.

ex Annalibus hibernicis,

79. Quibus omnibus e rebus efficitur ut catalogus, hoc saltem loco et neglectis variis notulis postmodum adiectis, quae ad rem nostram non spectant, minime habendus sit pro teste diverso ab Annalibus: nam et nomina et annorum numeros mutuatus est catalogi compositor, aut ex Annalibus Ultoniensibus (vel quales habemus, vel quales erant antequam, omisso an. 486, ratio temporum in iis viliata est), aut ex ipso Annalium fonte, aut ex opere illis finitimo. Igitur, quod feratur Benignus episcopus Ardmachanus fuisse annos decem, nullo alio fundamento nititur praeter rationem ductam a quodam computatore, qui noverat obiisse anno 467 S. Benignum, anno autem 457 Patricium Seniore, cui successum esse Benignum persuasum habebat. Quae cum ita sint nihil obstat quominus, fabulis istis amandatis, credatur S. Benignus excepisse S. Patricium de junctum d. 17 martii an. 461, et ipse esse exceptus a S. Iarlaitheo postquam ad beatam immortalitatem migravit d. 9 novembris an. 467 (4).

C creitum, quem saepius iam attulimus, memoriae mandatum est: « Laegaire mac Néill XXX annos regnum Hiberniae post adventum Patricii tenuit. » Si numero 432 (quo S. Patricius ad Hiberniam appulisse credebatur) addideris 30, fiunt 462. Age vero (memor illius quod Tirechanus scribit, duobus vel quinque annis regnasse Laegaireum post mortem Patricii), subduce 5, fiunt 457. Haec H. d'Arbois de Jubainville. Sed numquid hic ut saepe alias errare potuerunt chronologi qui Dominicae passionis annos computant alii ab anno qui nobis est 28, alii ab anno 32; alii ab anno 29, alii ab anno 33. Inde fortasse annus 461, quo re vera mortuus est S. Patricius, cum anno 457 confusus est, quattuor annorum errore irrepente. Adverte anno 457 in Annalibus Cambriae (de quibus supra, num. 18), haec haberi: « Sanctus Patricius ad Dominum migratur. » Sed huius universi negotii doctiorum esto iudicium. — (1) *Supplementary Notes on Tirechan's Memoir of St. Patrick*, in *English Historical Review*, t. XVII (1902), p. 701-702. — (2) Qualis ille est *Do fhlaithesab* cet. quem nunc maxime adduximus. — (3) Ardmachae certe compositus fuit tractatus *Do fhlaithesab* cet. in quo fere soli Ardmachani praesules, uti iam diximus, memorantur, et S. Iarlaitheus appellatur « tertius episcopus » nullo loci nomine adiecto; S. Iarlaitheum fuisse unum e successoribus D. Patricii aliunde certum est. Quae cum ita sint, ubi codex habet « Quies Benigni II episcopi », legendum videtur « Quies Benigni secundi episcopi », quae de re supra, n. 20. Quod autem *Annales Ultoniensis* habent: « Quies Benigni episcopi » nostra sententia sic contigit. Cum in exemplari scriptum esset aliquid lectu difficile, alter librarius suspiciosas litteras omisit, alter excerpserit audacter et ingenue quod perspexerat, minime curans utrum sententiae conveniret, an secus; immo vero ne id quidem curavit ut ea quae scriberet quidquam significarent. Ceterum in Annalibus ductum esse S. Benignum pro secundo episcopo Ardmachano recte perspexerunt LAWLOR and BEST, op. c., p. 338-39. — (4) Cf. J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, p. 319. — (5) Catalogum e diptychis esse ortum, satis probabiliter ab Lawlor et Best suaderi iam notavimus; at tamen, nostro quidem iudicio, nondum evictum est. Sed utcumque se res habet, ad summam argumenti nostri parum refert. — (6) *Op. c.*, p. 336-37. — (7) *Annales Ultoniensis*, an. 767 (recte 768), t. c., p. 234. — (8) *Ibid.*, an. 774 (recte 775) et 782 (recte 783), t. c., pp. 242, 256. — (9) *Ibid.*, an. 792 (recte 793), t. c., p. 272. — (10) Cf. LAWLOR and BEST, op. c., p. 344 sqq. — (11) Facile tamen accidere potuit ut in tot Ardmachae incendiis et excidiis diptycha casu perirent. Quod si reapse contigit, pars antiquior (ad nomen Fer dá Chrích usque) ex Annalibus reficienda deinde fuit; recentior autem aut memoria est adiecta, aut aliis e fontibus quae rerum nuper gestarum tantum narrationem complecterentur. — (12) *Reconstruction and Date of the Laud Synchronisms*, in *Zeitschrift für celtische Philologie*, t. X (1914), p. 81-96. — (13) Sean-Chonán (seus Sen-Chonán, id est latine Senior enim.

D Cui sententiae summa concordia consentiunt antiqua documenta de S. Patricio, quae solum Benignum appellant Patricii successorem.

80. Sed et aetas, qua catalogus conscriptus est, definiri potest hoc modo. Et catalogum e sacris diptychis ortum esse (5) et ipsa diptycha aut ex Annalibus aut ex ipsorum Annalium fontibus fluxisse vidimus. Fieri igitur potuit ut initio aut diptycha ex Annalibus essent composita (quod parum veri simile est), aut diptycha casu interempta ex Annalibus essent reslaurata; hoc propius a vero abesse censendum est. Etenim ostendunt H. J. Lawlor et R. I. Best (6) catalogum cum Annalibus mirum in modum consentire usque ad nomen Fer dá Chrích, qui obiisse traditur anno 768 (7). Verum notatu dignum est tempore decessoris huius Fer dá Chrích, nomine Cú Dinise, Ardmacham bis esse incensam (8) et sub Dub dá Lethe (ut videtur), ipsius Cú Dinise decessore, direptam (9). Ceterum totum illud tempus in iis partibus fuit calamitosum et grave, ut ex historiarum monumentis patet, dum in ipsa civitate Ardmachana res inter abbates ferro agitur (10). Haec animum inclinare possunt ut credamus diptycha tunc persumdata et rejecta (11). Verum quamvis perspicua esse videantur argumenta quibus, ut res ferebat, id ostendimus, adicere licet unum, brevius licet, at forsitan maioris etiam momenti. Quippe ex eruditis disquisitionibus cl. v. E. MacNeill (12) luculenter demonstratum est antiqua documenta quae in codice Oxoniensi asseruntur non multos ante annos primum esse collecta.

81. Superest ut rationem reddamus capitis 20 Vitae Gadelicae S. Benigni. Sic latine sonat: Vixit autem Benignus annos tres supra centum, ut ex Annalibus colligitur. Octavam enim annum agebat cum ductus est ad Patricium qui tunc primum ad litus appulerat. Patricius autem Hibernos baptizavit instituitque annos sexaginta. Deinde Seachnall-us heres fuit Patricii annos sedecim; tum Seanchonán-us (13) annos decem (is

vergente saec. VIII.

Vitiosa Benigni chronotaxis in Vita Gadelica.

F

A enim Seachnallum exceperit; postea Benignus heres fuit Patricii annos decem. Qui fiunt anni centum et tres. Patet quo pacto numeros in mirificam illam aetatem congererit scriptor ingenuus. S. Benignus, tum cum primum in D. Patricii disciplinam a parentibus traditus est, septimum annum complevisse, iam ostendimus cur facile creditus esset (1). Profecto id statim accidisse postquam D. Patricius ad Hiberniam appulit, non constat, sed de uno duobusve annis tragoediam movere nolumus. D. Patricium sexaginta annos in Hibernia fuisse, falsum est sed antiquum et vulgatum. Mortuo S. Patricio successisse censebatur S. Seachnallus (idem qui latine S. Secundinus); hunc annos tredecim episcopum fuisse tradunt plerique codices catalogi: legisse videtur scriptor Vitae Gadelicae sedecim (xvi) pro tredecim (xiii). Ceteri numeri cum catalogo concordant, et fiunt omnes tres supra centum.

Summa-
rium chro-
nologicum.

82. Ut igitur summam hic repetamus quae progrediente hoc commentario de chronotaxi vitae S. Benigni disserimus, videtur is septennis fere fuisse an. 433 (2), D. Patricio defuncto successisse post d. 17 martii an. 461 (3), obiisse d. 9 novembris 467 (4), annos natus circiter quadraginta.

Glastoniae
obiisse
Benignum
Ardmacha-
num

83. Cum ipsum S. Benigni magistrum, D. Patricium, Glastoniae vitam explevisse Glastonienses mendaciter non parentes asseruerint, S. Benigni quoque nomen in praecara illa falsorum corruptorumque scriptorum ac monumentorum officina nonnumquam esse usurpatum nemo profecto mirabitur qui in celeberrimi monasterii moribus non plane peregrinus sit. Quo tempore ibi S. Patricii memoria indicii coepta sit, a praesenti quaestione alienum est, neque in eiusmodi ineptiis redarguendis atque rejellendis tempus est terendum. Breviter videamus quae de S. Benigno commentis sint Glastonienses. Libellus de locis ubi quiescunt sancti Angliae, in partibus Orientalium Saxonum circiter millesimum annum a Christo nato compositus, de Glastonia haec habet, nulla expressa mentione S. Benigni: Beatus igitur Aidanus sanctusque Patricius et alii plures cum eis requiescunt in loco qui dicitur Glastingabyrig (5).

C 84. Willelmus Malmesburiensis monachus in altero libro de Gestis pontificum Angliae, § 91,

ubi de Glastoniensi coenobio et sanctis quorum reliquiae ibi asservari feruntur: Predicatur ibi, inquit, Benignus confessor, qui non longe hinc anachorita fuerit, praecluisque miraculis vicinos monachos ad sui venerationem et translationem excitaverit (6). Idem in Gestis regum Anglorum (7): Successit Patricio in abbatis regimine Benignus, sed quot annis incertum. Quis autem fuerit et quomodo patria lingua dictus, non infacete versus exprimunt qui in epitaphio apud Ferramere scripti fuerunt:

Hoc patris in lapide Beonnae sunt ossa locata,
Qui pater extiterat monachorum hic tempore

[prisco:

Hunc fore Patricii quondam fortasse ministrum
Fantur Hibernigenae, et Beonnam de nomine

]dicunt.

Is quanta apud Deum gratiae fuerit et sit, et veteris quondam vitae et novae in maiore ecclesiam translationis praeconantur magnalia. Praecipuis huius testimonii verbis respondent eiusdem praeclari historiographi dicta in libro de Antiquitate Glastoniensis Ecclesiae, in cuius prologo se miracula venerabilis Benigni pridem conscripsisse memorat (8): Anno Domini 460, sanctus Benignus venit Glastoniam. Hic discipulus sancti Patricii et successor in episcopatu eius tertius in Hibernia fuit, quemadmodum eorum gesta testantur. Hic igitur angelo monente patriam pontificiique dignitatem deserens, voluntaria peregrinatione suscepta, Glastoniam Deo duce pervenit, ubi et sanctum Patricium invenit. Quanta autem apud Deum gratiae fuere, multis patet virtutum indiciiis. Hoc etiam testantur eius insignia apud Fernigemere, data eius precibus aqua largissima et ex eius baculo arido ingens arbor virens (9) et frondifera. Hic itaque post immensos yones in dicta insula beato fine quievit ac post multorum curricula annorum, id est anno Domini millesimo nonagesimo primo (10), Glastoniam honorifice translatus est (11).

85. Et de istis quidem nugis haec tenus. Operae multi pretium non est recensere quid habeant de hoc argumento scriptores Willelmo recentiores: adeo inter se varias sententias dixerunt, adeo parum rebus

Conán) ille quis fuerit nusquam reperimus. Censem errorem esse vel librarii, vel scriptoris, vel auctoris quem scriptor habuerit, pro Sen-Patric (is est Senior ille Patricius); vix enim aliud esse potuit, consentientibus in eo nomine et Annalibus et omnibus fere Catalogi codicibus. Accedit quod idem numerus annorum huic Sean-chonán ascribitur qui Patricio Seniori summo consensu tributus est. Haec sententia COLGANI, *Trias Thaumaturga*, p. 293, col. 1, anno 457. — (1) Supra, num. 17. — (2) Supra, ibid. — (3) Supra, num. 23-25. — (4) Supra, num. 18-22. — (5) F. LIEBERMANN, *Die Heiligen Englands Angelsächsisch und Lateinisch* (Hannover, 1889), p. 18, n. 37. Latinis verbis quae atulimus consentit utraque versio anglosaxonica. — (6) WILLELMI MALMESBURIENSIS monachi *De Gestis Pontificum Anglorum* libri quinque, ed. N. E. S. A. HAMILTON (London, 1870), p. 198 (= *Rolls Series*, No. 52). — (7) Lib. I, § 24. WILLELMI MALMESBURIENSIS monachi *De Gestis Regum Anglorum* libri quinque, *Historiae Novellae* libri tres, ed. W. STUBBS, t. I (London, 1887), p. 27 (= *Rolls Series*, No. 90). De Glastoniensibus Willelmi scriptis adis quae erudite fuseque scripsit W. W. NEWELL, *William of Malmesbury on* *Novembris Tomus IV.*

the Antiquity of Glastonbury, in *Publications of the Modern Languages Association of America*, t. XVIII (1903), p. 459-512. Idem argumentum postea eodem titulo tractavit J. A. ROBINSON, *Somerset Historical Essays* (London, 1921), p. 1-25. De Willelmi fontibus hic curandum nobis non est. — (8) P. L., t. CLXXIX, col. 1682. — (9) wreus *edit.* — (10) nongentesimo primo *edit.* Errorem in numeris irrepsisse patet, tum ex aliis scriptorum monumentis, quae mox afferemus, tum ex ipsius Malmesburiensis verbis, t. c., col. 1729, ubi de Turstino abbate, qui inclutum coenobium rexit vergente saec. XI: «Ad gloriam sane temporum Turstini pertinet beatissimi Benigni translatio, quam virtutibus non incelebrem alias stylus noster expedit.» — (11) T. c., col. 1691. Adverte paulo post, col. 1694, inter reliquias quae Glastoniae asserabantur memorari «ossa S. Benigni martyris». Post etiam, col. 1701, verba eadem ferme refert quibus in *Gestis Regum* usus est: «Successit sanctus Benignus; quis autem hic fuerit et quomodo patria lingua dictus, non infacete exprimunt versus qui in epitaphio sepulcri eius apud Ferremere scripti sunt: «Hoc patris in tumulo» cet.

22 factisque

Willelmo
Malmes-
buriensi
nimis
fidentes

A factisque innixas, dum praeter ea quae attulimus nihil omnino norunt et figmenta illa componere student cum iis quae ferunt hiberni scriptores de variis sanctis Benignis (1). Nobis si ad coniecturam confugere licet, facilius crediderimus Beon quendam eremitam, Hibernia forsitan ortum (nomen enim non adeo insolitum est, sed a Benigno prorsus alienum), haud procul Glastonia pie sancteque vixisse, in loco dicto Feringmere, ibique humo esse conditum, nullo epitaphio praeter nomen tumulo inscripto. Fausta fortuna illius corpus repererunt Glastonienses monachi tum cum fabulae de S. Patricio Glastoniensi abbate iam increbruisent. Quod si ita contigit vix cavere poterunt Beon illum Benignum Ardmachanum fuisse ne crederent. Itaque epitaphium conscripserunt quod novimus. Cetera quae apud Malmesburiensem leguntur unde hausta sint, non perspicimus: projecto Glastoniae ea audivit Glastoniaeque literis commisit. Et Iohannes Tinmuthensis (cuius opusculum recudimus) e Glastoniensibus monumentis videtur collegisse omnia quae refert de S. Benigno; etenim Glastoniam adivisse Iohannem cum sibi rerum conquireret ad componendum Sanctilogium Anglicum etiam aliunde

certum est (2). Tinmuthensem narrationem auctorem adhibuit scriptor Vitae Anglicae de quo iam diximus (3).

86. Vitam finisse S. Benignum in Feringmere tertio nonas novembres tradit unus Tinmuthensis. Translationis memoriam reperimus indicam d. 27 iunii in martyrologio inedito monasterii de Syon prope Londinium cuius haec sunt verba: Apud glasconiam: translatio sancti benigni confessoris (4). Inde perperam lecto nomine excepit Ricardus Whytford in martyrologium suum Anglicum: At glassenbury the translation of saynt Bemonus a confessor (5). Recte tamen eodem die inter additamenta: The feest also of saynt Benygne a confessor. Videtur hic latere error in die: nam d. 28 iunii in nonnullis Usuardi exemplis legitur memoria S. Benigni martyris cuius reliquiae Ultraiecti asservabantur; meminimus autem et Glastoniae habitas esse reliquias S. Benigni martyris (6). In duobus martyrologiis legitur S. Benigni memoriam recolit Glastoniae d. 31 octobris, in Altempiano et in Norwicensi quodam, Altempiano illi vicino (7). Ceterum Glastoniae festum agi d. 9 novembris habet Ricardus Challoner, incertum auctorem secutus (8).

(1) Cf. COLGANUS, *Trias Thaumaturga*, p. 176, col. 2, p. 177-78; USSERIUS, *Britannicarum Ecclesiarum Antiquitates*, ed. 2 (London, 1687), p. 454-56; R. CHALLONER, *A Memorial of Ancient British Piety or a British Martyrology*, p. 156; A. P. FORBES, in *Dictionary of Christian Biography*, t. I, p. 312. — (2) Ad Tinmuthensem locum in Vita S. Patricii, *Nova Legenda Anglie*, ed. C. HORSTMAN, t. II, p. 279. Haec docte adverterat J. B. BURY, *A Life of St. Patrick*, in *Transactions of the Royal Irish Academy*, t. XXXII, C (1903), p. 224. Adverte sententiam quae habetur in eadem Vita S. Patricii, *Nova Legenda Anglie*, t. c., p. 290: «Et secundum opinionem modernorum S. Patricius

et S. Benignus discipulus suus iacent in uno scrinio ex australi parte summi altaris in Glastonia», minime a Iohanne Tinmuthensi duxisse originem, sed tunc esse additam cum opus prelo paratum est (cf. op. c., t. I, p. xviii). — (3) Supra, num. 10-11. — (4) *The Martiologe in Englysshe* after the use of the chyrche of Salisbury and as it is redde in Syon with addicyons. Printed by Wynkyn de Worde in 1526. Ed. F. PROCTER and E. S. DEWICK (London, 1893), p. 221 (= *Henry Bradshaw Society*, vol. III). — (5) *Ibid.*, p. 101. — (6) Supra, p. 169, annot. 10. — (7) R. STANTON, *A Menology of England and Wales* (London, 1887), p. 660. — (8) *A Memorial of Ancient British Piety*, p. 156.

I. S. BENIGNI VITA GADELICA

Edita e codice bibl. Regiae Bruxellensis 4190-4200, cum nova interpretatione latina.
Cf. Comm. praev. num. 4-7.

BETHA BEINEOIN DEISCIPUL PATRAICC.

VITA BENIGNI DISCIPULI PATRICII.

Exordium. 1. Qui perseveraverit ad finem salvus erit. Cf. Matth. 10, 22; 24, 13. Inti feidhghifis ina shuáilcibh¹ o ticfa dochum choirech co crich a báis, is e bá<s> slán, ocus bas mor-foeraic on Choimdhe. Sochaidhe tra do noebhaibh 7 do fhirenaibh in Coimdhedh, eter fettarlaicc ocus núfhiadhnaisi, ro chomhall-sat na briathra sa in Choimdhedh tria ghin ind fátha, feibh ro comhaill inti dia tá lith 7 foraithe-mett i ndecmaing na ree si 7 na haimsire, id est sanctus Benignus episcopus, heres Patricii, .i. naemh Beineon ard-episcop Evend ocus ard-comharba Patraicc eter Erind 7 Albain. Is ann immorro indister ní dia ghenelach collaidhe indi

1. Qui perseveraverit (1) ad finem salvus erit. Qui perseveraverit in virtutibus ex quo primum ad probitatem se receperit usque ad finem vitae suae, hic salvus erit, magnunq; praemium consequetur a Domino. Plurimi quidem, et antiqui et novi foederis tempore, sancti Domini iustique homines verba illa sunt exsecuti, quae Dominus per os prophetae locutus est, — sicut ille explevit cuius festum et commemoratio hoc anni tempore recurrente agitur, id est sanctus Benignus episcopus heres Patricii (2), seu S. Benignus archiepiscopus Hiberniae et praecipuus Patricii heres (3) tum in Hibernia, tum in Al-

1. —¹ prius scriptum in shuailcibh.

(1) Hoc totum capitulum locis communibus esse contextum notavimus, Comm. praev. num. 7. — (2) Haec latine inserta gadelicae sententiae, quae ideo italicis litteris expressimus; hoc se-

mel monuisse sufficet. — (3) De S. Benigno in Ardmachana sede successore S. Patricii, vid. Comm. praev. num. 77-82; hoc enim nomen gadelicum ard-chomharba, «archi-successor, su-

noebh

A noëbh Beneoin .i. dia fertaibh 7 dia mírbhailibh, ind eccaillsibh na críostaidhe, .i. hi quint id novembris arai laithe mis grene, .i. an tres la ria feil Martain, .i. arai laithe sechtmaine isin mbliadhain i tam... (2).

2. Benen immorro mac Sescnen meic Céin meic Oililla Oluim .i. mac righ Caisil 7 úa righ Erend¹. A mháthair² (.i. Sodhelbh) immorro inghen Catháir Moir meic Feidhlimthe Fir-Ur-glaís meic Corbmaic Gelta Goeth meic Niadh Corb meic Concubair Abhratráidh meic Fínd Fíledh meic Rosa Ruaidh meic Ferccusa Fairrge meic Núadhat Necht meic Séttina Sithbaic meic Lughdach Loithfind meic Bresail Bric, ica comraicit Laigin 7 Osraighè.

3. Tadec immorro mac Céin as laís ro hoiledh Beneon corbo ham tabarta dochum leigind ocus ri Fer mBreghe eisidhe an tan sin .i. brathair athar Bhenéoin (.i. Seisgnen mac Céin 7 Tadh mac Céin). Ocus is ó Thadec ruccadh Benéon an tan sin co hInis Patraicc, co dú irraibhe Patraicc an tan sin, da thabhairt fo laimh espuice ocus do dhenamh leighinn, ocus is ann san inis sin tainic Benén ar tús i muinterus Patraicc. Ro cottail Patraicc iarumh eter a muintir 7 an fogheibedh an gille do scothaibh holadhmaráibh do bheir-edh i mbrollach an chlericé. Atrubhratar munter Patraicc fri Benén: «Na déine sin,» ar lett, «arna ro duisce in clerech.» Is ann sin atrubhart Patraicc: «Na tairmísg¹ imme in ní dogní. In mac assa erbaid, ar Patraicc, bidh comharba damhsa,» amháil ro comhalladh iartain. Seacht mbliadhna immorro roptar slana do Bhenen an tan sin.

C 4. Fecht do Benen 7 do Patraicc ind Ard Macha 7 Benen ina salmceitlaidh ann; carais immorro ingen Daíre (.i. meic Finnchada meic Eoghain meic Niallain¹) indí Benen, ar ropa bind le a ghuth ocoond erlegenn. Do rala galar fuirre co mbo marbh de. Bert Benen cretra di ó Phatraicc et surrexit confestim viva et postea spi-

bania. Hoc igitur mensis solaris die, quinto idus novembris (1), triduo ante S. Martini festum, quae hoc anno hebdomadis est feria ... (2), sollemne est in sacris christianorum aedibus aliquid narrare de generatione S. Benigni secundum carnem deque signis et miraculis quae patravit.

2. Erat autem Benignus filius Seiscnéani (3), qui fuit Ciani, qui fuit Aililli Ólom (aure mulcati) (4). Hic autem fuit filius regis Casselensis, nepos vero regis Hiberniae. Mater autem Benigni, Soidhealbh nomine, filia erat Cathaoiri Mór, qui fuit filius Feidhlimidhi Ferurglass (cani?), qui fuit Cormaci Gelta Gaoth (...?), qui fuit Nia-i Corb (...?), qui fuit Conchobhari Abhradhruadh (rufi superciliis), qui fuit Fionn-i Filé (poetae), qui fuit Rossa-i Ruadh (rufi), qui fuit Fearghusi Fairrge (maritimi), qui fuit Nuadha-i Neacht (...?), qui fuit Séadna-i Siobhbac (arcentis pacem), qui fuit Lughaidhi Leithfhionn (barba cana), qui fuit Breasali Breac (variegati). a quo ducitur prosapia pariter et Lagenensium et Osrigenensium (5).

3. Educatu est vero Benignus a Tadhgo filio Ciani (6) donec advenit tempus quo ad studia applicandus fuit. (Erat ille Tadhg eo tempore rex Bregiensium (7) et patruus Benigni; nempe et Seiscnean et Tadhg eodem patre nati erant Ciano). A Tadhgo quidem ductus est Benignus in Insulam Patricii (8), ubi tunc erat Patricius, ut confirmationis sacramento roboraretur seque applicaret ad studia. Ea igitur est insula in qua primum admissus est Benignus in comitatum Patricii. Deinde obdormivit Patricius in suorum comitatu, puerulus autem Benignus quantum de floribus suavis odoris invenire poterat solebat ferre in sinum Patricii. Dixerunt Benigno qui cum Patricio erant: «Cave ne feceris, ne eum excites e somno.» At Patricius: «Ne illum,» inquit, «prohibueritis agere quod agit. Erit puer, cuius tantum in me est studium, heres meus.» Quod postea verum evasit. Compleverat autem tum Benignus annum septimum (9).

4. Quodam tempore (10), cum essent Benignus et Patricius Ardmachae (erat Benignus tunc psalmista), adamavit Benignus filia Daíre (filii Fionnchadhi, qui fuit Eoghani, qui fuit Nialli): huic enim, dum legit, vox eius iucunda videbatur. Incidit puella in aliquem morbum quo assumpta est. Attulit ad eam Benignus

VITA
GADELICA

Benigni
prosapia.

Benignus
primum
avunculo,

mox
Patricio
educandus
traditur.

S. Erenae
tae
virginis
immaturus
affectus.

2. — ¹ Nota in marg. ead. man. ut videtur. —
² (a. m.) add. in marg. ead. man.

3. — ¹ litt. g post adiecta.

4. — ¹ (i. Niallain) sup. lin. ead. man. ut videtur.

premus seu amplissimus successor» Patricii, significat Ardmachanum primatem. Albania autem dicitur in domesticis Hibernorum scriptis Scotia illa minor ad septentrionem Angliae sita, quae nunc Scotia vulgo nuncupatur; ideo utimur voce Albania quod non adeo perspicuum est quousque patuerit ad meridiem illa regio (gadelice Alb). — (1) De festo die S. Benigni, vid. Comm. praev. num. 22, 86. — (2) Hic quotannis pronuntiandus erat dies hebdomadis in quem festum S. Benigni incidebat. — (3) De prosapia Benigni, vid. Comm. praev. num. 13-16. Nomina omnia nobis enucleanda non duximus. — (4) Cognomina gadelica, quantum potuimus, italicis litteris inter uncinos interpretati sumus. — (5) La-

genenses et Osrigenenses, populi quorum regiones angliae dicuntur Leinster et Ossory. — (6) Vid. Comm. praev. num. 26-34. Capituli interpretationem, seu potius paraphrasim, reperies ap. COLGANUM, *Trias Thaumaturga*, p. 203, col. 1, qui crassum scriptoris errorem de Tadhgo patruo Benigni silentio obruit. — (7) De patruo illo S. Benigni, qui fertur, Comm. praev. num. 14. Bregiensium campus patet in partibus septemtrionalibus comitatus Dublin et partibus australibus comitatus Meath. — (8) Adhuc anglie dictam *St. Patrick's Island, at Skerries, County Dublin*. — (9) De aetate S. Benigni, Comm. praev. num. 17, 82. — (10) Comm. praev. num. 45-48.

-ritualiter

VITA ritualiter dilexit eum. Ipsa est Ercnat² inghen
GADELICA Dáre fil i Tamhlachta Bó. Ro morad dano ainm
Benein 7 Patraicc triasin firt sin.

Benignus 5. Is e Benen immorro ro baist Fíru Roiss 7
in partibus is dó ro slechtsat feraibh macaibh mnáibh 7 is
Ross. e ro crích a feranna, amhail atbert Patraicc :

« Bendacht for¹ Fíru Cúli. »
« Fo lem, cia taidhlet Mede, »
ar Benen. Ocus
« For Fíru Roiss cen terbud, »
ar Patraicc.
« Ó tá lereca co lLere »

(i. Laid Leire²), ar Benen. Ocus iss edh sin
coimhétthar² béos 7 dliccidh Benen morcuairt
dibh.

Benigni 6. Is e Benen ro cuireadh isin tech tenedh hi
ordalia. Temraigh ocus tonach an druadh imbi. Crin
immorro an leth don tigh in ro saidhedh Benen.
Úr immorro an leth don tigh in ro cuireadh Luchat
Máel 7 asal Patraicc imme. Tunc Patricius
cecinit¹ :

Luchat Mael i naghaidh Beneóin
i tech tenedh.
Benen anall,
Luchat Mael thall, fo deireadh.
Is e mo dalta blaith Benen,
miadh go nglaine.
Is me ronalt,
is he mo mac gaire.
Is é as tocha lim ar talmáin,
is e m' himmáin,
— fir a napraim —
is é b'ís accam im indaigh.
Is e dhérghus damh mo leabaidh ;
cen cob socair
mo taebh re húir,
ní chottlaim ar cluimh ná ar colcaigh.

C

² Sancta Ercnata Virgo in marg. corr.
5. —¹ (Bendacht for) sup. lin. corr.; in marg.
autem hoc loco prima man. littera r, pro rann

(1) Cf. supra, p. 158, annot. 14. — (2) Fir Roiss (homines de Ross) gens et regio in partibus quae nunc anglie dicuntur Barony of Farney (County Monaghan) et Barony of Ardee (County Louth), et partim in comitatu Meath. — (3) I. e. de genu eum dominum salutarunt. — (4) Tetrastichon mutatus esse videtur scriptor Vitae Gadelicae e Tripartita. Haec apud Wh. Stokes, *The Tripartite Life*, t. I, p. 184: *Bennacht for Fíru Cúli: | fó lem cia della meithe, | for Fíru Ross cen derba | otha Lerga cu Léire. Quae sic dubitanter vertit vir eruditus: « A blessing on Fir Cúle. I am pleased though... On Fir Ross without... from Lerga to Léire. »* Tetrastichon non ignorasse videtur COLGANUS, *Trias Thaumaturga*, p. 151, col. 2, sed pro sua prudentia maluit edere paraphrasim intricati loci quam interpretari. At in Tripartita hoc loco non comparet Benignus; S. Patricius eas gentes ad Christi fidem adduxisse fertur; S. Patricio versus tribuuntur, nullo ficto dialogo inter Patricium et Benignum. Fir Cúli, nomen gentis eiusdem quae alias Úi Se-gain, cuius sedes fuisse videtur haud procul Ardbraecan (Barony Lower Navan, County Meath). — (5) Mede, forsitan nomen loci. Sed sen-

lustralem aquam (1) a Patricio, et surrexit confes-
tim viva et postea spiritualiter dilexit eum. Ipsa
est Earcnat filia Dairei, quae in Tamhlachta Bo
quiescit. Quo ex prodigio amplificata est fama
Benigni et Patricii.

5. Baptizavit Benignus homines de Ross (2),
ipsique genu flexerunt viri, iuvenes, mulieres (3);
idem etiam agros eorum discipulis, ut dixit Pa-
tricius:

« Benedictio super homines de Cúli (4). »
« Hoc ego probó, etiamsi eis placeat Me-
ait Benignus. Et [de (5), »
« Super homines de Ross sine separa-
ait Patricius. [tione, »
« Ex iis partibus quae montuosae sunt ad
[Lére (6), »

(i. e. Lann Léire), ait Benignus. Quod etiam
nunc servatur, habetque Benignus ius maioris
visitationis in iis partibus (7).

6. Benignus statutus est in domo ignea (8)
Temoriae, indutus tunica druidae. Erat autem de
materia arida pars domus in qua constitutus est
Benignus; de materia cruda vero pars altera, in
qua statutus est Lughaidh Maol (*calvus seu tonsus*)
indutus casula Patricii. Tunc Patricius cecinit:

Lughaidh Maol adversus Benignum
in domo ignea;
Benignus hinc,
Lughaidh illinc, in fine (9).
Benignus est suavis meus alumnus,
honoratus, purus.
Ego illum educavi,
Ille mihi est filius pius.
Ille est quem in terra diligo maxime,
ille est mihi carissimus,
— vera dico —
ille mecum esse solet in lecto (10).
Ille mihi meum lectum sternit;
etsi dolet
latus meum humi,
non dormio in plumis aut pulvinaribus (11).

F

(id est carmen). —² (i. L. L.) sup. lin. ead. man.
ut videtur. —³ sic cod.
6. —¹ Patricius cecinit cod.; in marg. litt. rr.

tentia adeo est obscura ut quicquam definire
nolimus. — (6) Fortasse vertendum est: a
loco dicto Lerga ad locum dictum Léire. Lerga
potuit esse vicus qui nunc anglie Lergay (alias
Red Lion) in Barony Tullyhaw, Co. Cavan. Léire
seu Lann Léire, nunc Dunleer, ut videtur (Baro-
ny Ferrard, County Louth); aut forsitan Moy-
Lary haud procul a Dunleer. Glossema « i. Laid
Leire » et in exemplari Michaelis O'Clery
supra lineam scriptum esse credendum est. —
(7) I. e. S. Benigno eiusque successoribus ius est
circumire regionem ad vectigalia colligenda. —
(8) De hoc S. Benigni vivicomburio, Comm. praev.
num. 41-44. — (9) Versus una syllaba brevior,
sed, ut videtur, insanabilis. Adeo saepe referta
sunt gadelica carmina inanibus verbis ut sen-
tentia omnino obruatur; nos verbum verbo red-
dimus, neque expectandum est ut versus istius
modi explanemus. Huius carminis hoc tantum
apographon novimus. — (10) Videtur hic sub-
indicari officium παρακοιμηθένον regii, gade-
lice *fer leptha righ*, anglie *the king's bedfellow*;
de quo PLUMMER, *Vitae Sanctorum Hiberniae*,
t. I, p. civ, annot. 6. — (11) S. Patricius humi
lapidi incumbens cubitasse passim traditur.

Is

A Is e teitt romham co solus
isind oidhche;
ni ria² urra,
is e m' fírfher cumtha coidhche.»

Forcoemhnacair firt mor tra ann sin tre er-naighte Patraicc. Ro loiscedh i lleth núr don taigh 7 in drúí immedhón na caslae; 7 ni ro mhill a bhecc don chasal. Ni ro loiscedh immorro in leth *crín* irraibhe Benen 7 ro anacht Dia Benen i medhón thonaighi an druadh; ro loiscedh immorro an tonach co nderna luath dhi. Ro moradh *dano ainm* Benen 7 Patraicc tremit.

7. Docuaidh Patraicc iar *cuairt* a procepta hi Mumain. Is ann sin fuair Cairthend mac Blait sencloinne Toirrdelbaigh hi Saingiuil 7 ro creitt ann don Coimthe 7 rombaitse Patraicc. Saingiuil immorro doradh don inud sin .i. sain aingeal do dheachaidh do accallaimh Patraicc in la sin 7 nochan he Victor. Nocha *berti immorro* clanna do Chairthenn acht michuiridh *coniccisín*. Is annsin ruce ben Cháirthinn pairt cró. Atpert Patraicc fri Benen delbh duine do chumma do loss na bachlae hÍsu isin pairt cró sin 7 a esritiuadh iartain co ndiccedh Patraicc hi ccoisfighill; conidh ass sin atracht Eochaidh Baillderc mac Cairthind meic Blaitt .i. Patraicc *ocus* Benen ro cruthaighsed don pairt cró 7 ro bui ball derg coidche ina churp i ccomartha in fhirtu sin; conidh de ina sin ro raideadh Eochaidh Baillderc fris. Ro moradh ainm De 7 Patraicc 7 Benein tresan firt sin.

8. Dlicchidh Benen morcuairt Ua Tairrdelbaigh 7 Dálcaois o sin ille 7 each 7 erradh a righ, *ocus* ro smact Cairthind a shil coidhche do foghnamh do Phatraicc 7 do Benen. Ni deachaidh

² imo fol. 211^r: niria; sed fol. 211^r inil.: iniria.

C (1) Fortasse vertendum est: « ille mihi semper est coniunctissimus. » Carmen imperfectum desinere videtur. — (2) Momonia seu Mumonia (gadelice Mumha, anglice Munster) una e quinque praecipuis provinciis in quas Hibernia olim divisa erat. Hoc caput et sequentia ad finem cap. 18, omissis ut plurimum carminibus, interpretatione (seu verius paraphrasi) latina dedit COLGANUS, *Trias Thaumaturga*, p. 203-205. Quae hic habentur de itinere S. Patricii in Momoniam, de etymo nominis Sangal (seu Sangul, Saingel, Saingiuil), de Eochaidho Bailldhearg ad vitam revocato, breviter narratur in Tripartita (STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. 206; COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 158, col. 1), brevius etiam in codice Lismoriensi (STOKES, *Lives of Saints from the Book of Lismore*, p. 15); at nusquam mentio est aut S. Benigni aut baculi Iesu. — (3) Nepotes Toirrdhealbhaigh-i, qui gadelice Úi Toirrdhealbhaigh, latine olim dicebantur et Tordel-vii et Theodoricii; circum Killaloe (County Clare) sedem habebant. — (4) Saingiuil, nunc Singland, ut videtur, prope Limerick. De etymo nominis consentiunt fontes hibernici, sed recentiores alii aliter interpretantur; in Stokesii sententiam ivimus. Haec autem Colganus, op. c., p. 203, col. 1: « Locus autem ille ideo Saingel dicitur quia ibi angelus qui erat alius ab angelo Victore S. Patricio apparuit, et aingel idem quod angelus; unde ubi ex vocis etymo Sain-Aingel de-

Ille est qui ante me procedit cum lumine in nocte;
nullum damnum accidet,
ille mihi semper est socius (1).

VITA
GADELICA

Factum est tunc precibus Patricii prodigium magnum. Nemp combusta est pars cruda domus et consumptus druida casula indutus; ipsa vero casula ne minimum quidem detrimentum perpessa est. At vero non combusta est pars sicca in qua erat Benignus, quem salvum fecit Dominus in tunica druidae; ipsa autem tunica combusta est et in cineres redacta. Unde crevit fama Benigni et Patricii.

7. Tunc Patricius aggressus est iter ad praedicandum in Momonia (2); quo tempore invenit in Saingiuil Cairtheann filium Blati, atavum gentis Toirrdhealbhaniae (3). Is tum credidit Domino et baptizatus est a Patricio. (Saingiuil autem dictus est ille locus quasi videlicet Sain Aingeal, « specialis angelus », erat qui venit ad colloquium Patricii eo die, et non erat Victor) (4). Nondum autem nati erant liberi illi Cairtheanno, nisi monstruosi tantum. Tunc peperit uxor Cairtheanni massam sanguineam. Iussit Patricius Benignum in ea massa sanguinea imaginem hominis efformare cuspe baculi Iesu (5), eamque lustrali aqua aspergere, ipseque Patricius manibus passis oravit. Sic surrexit Eochaidh Bailldhearg (*vestigii rubei*) (6), quem efformaverunt Patricius et Benignus ex ea massa sanguinea, mansitque semper in eius corpore macula rubea in signum huius miraculi; unde nomen accepit Eochaidh Bailldhearg. Quo prodigio aucta est gloria Dei, Patricii et Benigni.

8. Exinde vindicat sibi Benignus in hodiernum usque diem ius maioris visitationis in partibus nepotum Toirrdhealbhi (7) et in partibus Dalcassiorum (8), simulque ius accipiendi equum

Eochaidh
Baill-
dhearg
ad vitam
revocatus.

Sedis
Ardmachanae iura
in variis
Hiberniae
partes

F bebat dici, contracte Saingel dicitur. » Haec ille, perperam ut videtur. Victoris angeli frequenti colloquio frui esse Patricius passim credebatur; quae opinio originem duxit ex aliquot locis qui in antiquissimis Patricianis documentis exstant. — (5) De baculo illo quem ab ipso Domino datum S. Patricio ferunt, non est hic disserendi locus; vid. PLUMMER, *Vitae Sanctorum Hiberniae*, t. I, p. CLXXVI; Id., *Bethada Náem nÉrenn*, t. II, p. 338, § 10; BERNARD and ATKINSON, *The Irish Liber Hymnorum*, t. II, p. 181; J. GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. CIV, annot. 2 et p. CV, annot. 4. Magni faciendum esse videtur quod vel parumper baculus Iesu concederetur sit S. Benigno; hic enim erat quem circumferebant successores S. Patricii cum vegetalium colligendorum causa Hiberniam perambulabant. — (6) Anglice vertit « Redspot » Wh. STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. 207, et *Lives of Saints from the Book of Lismore*, p. 163; huic assentimus. COLGANUS autem, *Trias Thaumaturga*, p. 203, col. 2: « Puer autem qui tunc natus erat vocatus est Euchadius Bailldhearg, id est vestigii rubei vel artus rubei; ball enim Hibernis idem est aliquando quod artus, aliquando quod vestigium, et derg idem quod rubeum. » — (7) De hac tribu vid. supra annot. 3. — (8) Fines Dalcassiorum (gadelice Dál gCais) patebant in partibus occidentalibus Momoniae. Cf. HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 331, col. 2, l. v. Dál gCais. Iuvat huius loci para-

Patraicc

VITA
GADELICA

Patraicc eter ind Iarmumhain, acht Benen moirseiser mac clerech imaille fris do chur inde, ocus is e Benen dosfucc tre fhertaibh 7 tre miorbhuilbh 7 tre cumachtaibh iet dochum nirsi 7 croidmhe ¹, ocus ro bhaist, 7 is dó ro slechtsat feraibh macaibh mnaibh. Is e dlighes cuairt Patraicc i nIarmumhain. Dlichidh dano Binen morchuairt i eCorc Mo Druadh, ar is é rodbaist 7 dosfucc fa creitteamh.

a Benigno comparata. 9. Is e tra Binen ro baist 7 ro cosecrustar Erinn fri laimh Patraicc, ar ro bui esretiudh, Patraicc fri re .uii. mbliadhan i llaimh Benen ic esriadadh 7 ic coisercadh na hErend ro búí lan do demhnaibh for cinn Patraicc, amhail atbert fodein :

B « I nuair ¹ tanac i m'cum craind
i m' reim dar in muir inall,
tri demhain cech feoirnin uill
iss edh do fhuarus and.
Rostiomairccim ¹ remum iat
eter tir thuaithe ² ;
cloch cech demhain treith
ro mhettaigh in cruaiach. »

Conach fil din tir ina cinel ind Érend as nach dlighenn mac Seiscnéin cis arna mor-saetraibh ro chés ria laimh Patraicc ic cosecradh cech ceneoil 7 ica tabairt dochum creitimh tra fhertaibh ocus ³ miorbhuilbh.

8. — ¹ sic cod., leg. creidmhe.

9. — ¹ In marg. hoc loco prima man. littera r,

C phrasim a Colgano mutuari : « Unde Teodorici et Dalcassii abinde consueverunt ecclesiae S. Benigni aliquod suae clientelae symbolum solvere, eorumque principes proprium equum et vestes elargiri. » — (1) Gadelice Iarmumhu seu Iarmumha, latine aliquando Iarmomonia, Iarmumonia; hic significari videtur pars provinciae Momoniae quae ad occidentalem Oceanum patet; terminos illius regionis alii aliter definiunt. Vid. HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 452, col. 2, i. v. Iar-muma. Cum hac narratione cf. Vitam S. Patricii e libro Lismoriensi ap. STOKES, *Lives of Saints from the Book of Lismore*, p. 15, lin. 509 : *Ni dechaid dano Patraic dar Luachair ind Iarmumhain.* « Patricius autem non tetendit in partes occidentales Momoniae quae sunt ultra Luachair. » Et paulo post idem scriptor ignoratus refert S. Patricium septem annos in Momonia degisse, lin. 516. Perperam, ut videtur, in Vita Gadelica S. Benigni Iarmomonia pro Iarmomonia legit v. d. U. Bourke qui hanc latinam formam esse putavit regionis dictae Iar Mainne, anglie West Hy-Many; idem etiam S. Iarlaithi nomen in hoc capite Vitae Gadelicae sibi legisse visus est; huius sententiam refert O'HANLON, *Lives of the Irish Saints*, t. II, p. 485. — (2) Nomina illorum discipulorum S. Patricii et comitum S. Benigni ignota esse videntur; cf. COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 268, col. 2. — (3) Sententia non adeo perspicua, quam Colganus, suo more, silentio praetervectus est. Intellege, ius successorum S. Patricii vindicandi sibi vectigalia Iarmomoniae a S. Benigno successore Patricii originem duxisse, non ab ipso Patricio; et advertere

D et vestem regum eorum. Subiecit Cairtheannus semen suum ut serviret Patricio et Benigno in sempiternum. Patricius autem non tetendit ipse in partes occidentales Momoniae (1), sed misit eo Benignum cum juvenibus clericis septem (2). Benignus igitur convertit ad fidem populos eius regionis miraculis, prodigiis signisque, et (eos) baptizavit; ipsi genu flexerunt viri, iuvenes, mulieres. Ille est qui sibi vindicat ius maioris visitationis Patricii in partibus occidentibus Momoniae (3). Benigno autem ius est maioris visitationis in Corco Modhruadh (4), quippe qui huius regionis incolas baptizaverit et ad fidem perduxerit.

9. Benignus autem baptizavit et consecravit Hiberniam una cum Patricio; quippe septem annos commissum est Benigno aspersorium Patricii (5) ut Hiberniam aspergeret et consecraret, quam Patricius plenam daemonum invenerat, ut ipse dixit :

[meam E. « Quo tempore veni in possessionem (6) in cursu meo e partibus transmarinis, tres daemones magnos in quaque herbula ibi inveni (7).

Eos ante me profugos egi
e regionibus et civitatibus (?);
lapillus cuiuscumque daemonis regalis
acervum auxit (8).

Ita ut nulla sit regio aut tribus Hiberniae in qua ius tributi non habeat filius Seiscneani propter graves labores quos cum Patricio sustinuit, quando tribus singulas consecravit et prodigiis suis miraculisque convertit ad fidem.

pro rann (id est carmen). — ² versus brevior; an leg. etir tes is tuaithe? — ³ 7 add. cod.

F non hanc vocari *mór-chuairt* « magnam visitationem », sed *cuairt* « visitationem » tantum. — (4) Regio quae videtur complexa esse baronias Corcomroe et Burren (County Clare) et Aranenses insulas; in maiore insula Aranensi ecclesiam Sancti Benigni fuisse notavimus, Comm. praev. num. 71. Et de Iarmomoniae vectigalibus et de Corco Modhruadh indefinite Colganus : « Quem proinde ut apostolum cultu et obsequiis ex voto devote venerantur (populi Iarmomoniae). Eadem etiam obsequia et officia praestare debent Corcomrogii quos in fide Christi sedule instructos et baptizatos Christi aggregavit ovili. » — (5) Nusquam, si hunc ipsum locum excipias, meminimus legisse S. Benignum aspersorium Patricii sibi vindicasse, sed psalmistae munus tantum (de quo Comm. praev. num. 59-62); attamen non semel fertur Benignus vice et nomine S. Patricii lustralem aquam aspersisse, supra cap. 4 et 7; cf. Comm. praev. num. 59-62. — (6) An vertendum « in lignea mea nave » ? — (7) Carmen ceteroquin ignotum esse videtur; excidit aliquid in sexto versu. Paulo aliter in narratione epica quae inscribitur *Acallamh na Senórach*, ed. Wh. Stokes in Wh. Stokes und E. WINDISCH, *Irische Texte*, t. IV, 1 (Leipzig, 1900), p. 175, lin. 6307-6308; hic enim ferunt ante adventum S. Patricii in radice cuiusque herbulae cacodaemonem latitasse, postea vero totidem fuisse angelos. — (8) « Treith » pro « treith », gen. nominis « triath », id est « dux, princeps »; nisi forte deductum est a « treith » adiectivo, « debilis ». Sententia videtur esse, Patricium unumquemque daemonem expulsum uno lapillo significasse, ita utingens acervum aggeraretur.

A 10. Quodam tempore (1) perrexit sanctus Patricius (2) in occidentalem plagam Conactencium (3) id est in campum Siuil (4). Ro escomla noebh Patraice i naraile aimser ic baistedh ocus occ forcetal fer nErend roimhe co roecht iarthar Connacht i. Magh Siuil. Et adivit domum Eichini (5) filii Briain fillii Eachach regis Connactentium. Ocus ro indsaigh tech Eichin meic Briain meic Eachach ri Connacht. Et Patricius quessivit hospitium ab illo. Ocus ro iair Patraice failte 7 aigidheacht ar Eichin. Et Echenus negavit (6). Ocus ni tard Eichin failte dó, 7 ni tainic fo creitlimh. Et Patricius reversus est ad illum locum in quo est hodie Domhnach Mór Maighe Siuil (7). Ocus dochuaidh Patraice ar cula corici in memut itá Domhnach Mór Maighe Siuil indiu i. Domnach Patraice. Et ibi fundavit eclesiam. Ocus ro fhothaigh ecclias i ndú sin. In quo reliquit Filartum episcopum (8). Ocus is acc fothuccadh na mainistreach sin ro fácbadh Filarti episcop. Et postea rex duxus penitentia venit ad sanctum Patricium ad illum locum cum uxore sua et cum fratribus suis et cum pompa magna exercitus sui (9). Ocus o ro gabh aitrechus in ri iartain, tainic cona shéthe 7 cona braitribh 7 co sochaidhe móir día slugh coricce ind inadh sin, do thabairt a riar do Patraice. Et dixit Patricius ad Echin: « Numquid tu es rex? » Ocus atrubhairt Patraice ri Eichin: « In tussa ind ri? » Et dixit Echin: « Non sum. » Ocus atrubhairt Eichin: « Nidam ri sea immorro, » ar eis-

VITA
GADELICA
Echenus
rex
Connaciae,
ob negatum
Patricio
hospitium,

10. — ¹ sic cod. — ² verbis M.S. lineam subduxit corr. — ³ Domhnac mor, Connacien', Filartus ep. in marg. corr.

(1) Capita 10 et 11 mutuatus est scriptor Vitae Gadelicae ab aliqua latina Vita (Patricii, ut videtur, non ipsius Benigni; cf. Comm. praev. num. 7), eo pactum latinum scriptum integrum recitaret, sed singulis latinis sententiis subnecteret gadelicam interpretationem. Attamen non pauca adiecit interpres quae in latina sententia desiderantur; haec nos toties vertimus in sermonem latinum et inter annotata significavimus praemissis verbis *Addit interpres*. De tempore quo haec gesta sint disceptant recentiores; advise S. Patricium eas partes in altero suo Connacensi itinere, haud improbabili sententia est Iohannis GWYNN, *Liber Ardmachanus*, p. LIII-LXIII, maxime p. LX; verum, non debiliora sunt argumenta quibus fultus J. B. BURY, *The Life of St. Patrick*, p. 358-60 (cf. p. 129-33), censet S. Patricium eas gentes invisisse primum ante annum 441, et revisisse tum in altero, tum in tertio suo Connacensi itinere. — (2) *Addit interpres*: « ut baptizaret homines Hiberniae eisque praedicaret, et tandem pervenit in occidentalem plagam » cet. — (3) Connacia, una e quinque provinciis quas Hibernia complectitur, vergit ad Oceanum inter occidentem et septentrionem. — (4) Campum Siuil, gadelice Mágh Siuil (alias Mag Seolai cet.; vid. annot. 7, ubi de Domhnach Mór Maighe Siuil), in baronia Clare (County Galway) patere consentiunt auctores. HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 530, col. 1, i. v. Mag Seolai, et col. 2, i. v. Mag Siuil; p. 354, col. 1, i. v. Domnach Patraice; p. 353, col. 1, i. v. Domnach Mór Maighe Seolai et Domnach Mór Maighe Sile; p. 662, col. 2, i. v. Ui Briúin; p. 663, col. 1, i. v. Ui Briúin Seolai. Videtur huius fragmenti scriptor eorum sententiae favere qui campum Siuil eundem esse arbitrantur ac campum Selcae « in quo erant aulae filiorum Briuin » (*Lib. Ardm.*, fol. 12 b 2), etsi aliam sententiam multi tueantur, HOGAN, op. c., p. 594, col. 2, i. v. Selca; p. 530, col. 1, i. v. Mag Selce; p. 375, col. 1, i. v. Duma Selga; p. 504, col. 1, i. v. Loch Selcae; p. 353, col. 1, i. v. Domnach Mór Maighe Selce. — (5) Huius Echeni filii Briani mentio est in Tripartita: COLGAN, *Trias Thaumaturga*, t. I, p. 136, col. 2; STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. 106. Initium narrationis quae hic habetur ad verba « Tu rex eris et de semine < tuo > erunt reges in eternum » suo stilo refert Seathrún Céitinn (Geoffrey KEATING), *Foras Feasa ar Éirinn. The History of Ireland*, t. III, ed. DINNEEN, pp. 26 et 28; ubi pauca subiiciuntur quae latine hunc sensum exhibent: « Verum evasit quod praedixerat Patricius; affuit enim ipse et episcopi duodecim cum Duachus Galach auspica regni psumpsit. Solentque inde Connaciae reges habere successores illorum duodecim episcoporum praesentes, una cum duodecim principibus e stirpe Muireadhachi et nepotibus Maolcoinairei, cum regnum auspiciantur in colle dicto Carn Fraoich. » His congruenter narratur in Vita S. Benigni regno amotus Echenus qui fidem Christi suscipere volebat; nusquam autem nisi

in hac Vita Benigni legitur Echenus esse baptizatus. Collatis iis quae traduntur a Galfrido Keating de duodecim illis episcopis cum loco Vitae Tripartitae quem superius attulimus, forsitan hi duodecim videntur esse iidem quorum nomina lapidibus inscripta sunt in culminibus Selcae (de quibus in Comm. praev. num. 2, 57); vix tamen id fieri potuit, nisi perspicuo scriptoris errore, nam duae feminae erant inter duodecim comites S. Patricii qui tunc eo ascendisse dicuntur. Non absimilem ritum servatum esse in inauguratione regis de Breifne, testatur altera Vita Gadelica S. Maedoci episcopi Fernensis, ap. PLUMMER, *Bethada Náem Erenn*, t. I, p. 203; de illis inaugurationibus vid. op. c., t. II, p. 351-52 et Id., *Vitae Sanctorum Hiberniae*, t. I, p. civ. Tandem advertit et apud Galfridum Keating et hic etiam ipso initio narrationis nullam esse mentionem S. Benigni; facile tamen crediderim hoc totum de Echeno rege esse antiquae traditionis. — (6) *Addit interpres*: « et non venit ad fidem. » — (7) *Addit interpres*: « id est Domhnach Patraice »; qua in re notatu dignum est, scriptorem latini fragmenti attulisse tantum nomen antiquius Domnach Mór Maighe Siuil et tacuisse recentius Domnach Patraice; hoc etsi minimum, momento non carebit cum definienda erit aetas huius fragmenti. Domnach Mór Maighe Siuil latine significat Ecclesiam magnam de Mágh Siuil; olim templum dictum est latine a Tirechano « aeclesia magna Saolai » ubi « altare Felarti sancti episcopi » *Lib. Ardm.*, fol. 11 b 2, et gadelice inter *Addimenta* (BHL. 6499) Domnach Mór Maighe Sile (sic enim legendum), *ibid.*, fol. 19 a 1; alias scriptum Domnach Mór Maighe Seolai (STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. 96) seu Seola (COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 135, col. 1); nunc ex altero nomine quod tradit Vita Gadelica Domnach Patraice, seu Ecclesia Patricii, HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 353, col. 1, i. v. Domnach Mór Maighe Sile et p. 354, col. 1, i. v. Domnach Patraice; anglisce Donaghpatrick, seu Donoughpatrick, in baronia Clare (County Galway) ad lacum Hacket qui gadelice dictus est Loch Cimi seu Loch Cime. Ecclesiae illius parietinae haud scio an adhuc exsistent; certe abhinc annos circiter ducentos videbantur in ripa lacus. Cf. Roderick O'FLAHERTY, *A Chorographical Description of West or H-Iar Connaught*, ed. J. HARDIMAN, pp. 147-48; *The Parliamentary Gazetteer of Ireland*, t. II (Dublin, 1846), p. 31, col. 2; S. LEWIS, *A Topographical Dictionary of Ireland*, t. I (London, 1857), p. 483, col. 1. — (8) *Addit interpres*: « ut hoc monasterium conditum custodiret. » In eo loco episcopum fuisse S. Felartum antiquissimos auctores habemus quos in superiore annotatione attulimus e Libro Ardmachano. De hoc S. Fularto (sic enim scribit) episcopo Connacensi in Connacia, COLGANUS, *Acta Sanctorum Hiberniae*, p. 788. — (9) *Addit interpres*: « ut daret Patricio quidquid habere vellet. »

-siunh

VITA siumh. < Dixit autem Patricius ad Echin ⁴ > : « Tu non eris rex et ex te non erit rex (1) usque ad D. GADELICA consummationem ⁵ seculi. » Atrubhairt immorro Patraice fri hEichine : « Sech ni bát ⁶ ri siu fein o sund amach 7 ni bia ri nó ridamhnae dot' siol co forbha an tsáoghail. » Et dixit frater iunior ⁷ de filiis Briain ad sanctum Patricium : « Ego sum rex (2). » 7 atrubhairt an sosar brathar re Patraice .i. Dúi mac Briain : « Meisi ind ri, » ar se. Et sanctus Patricius respondit : « Tu rex eris et de semine < tuo ⁴ > erunt reges in eternum. » Is e freccra do rad Patraice noebh air siumh : « Bát ri siu fodéin 7 is dot' sil betit na righ tria bithu. » Et credierunt ¹² filii ¹² Briain in illa hora Domino per Patricium et babtizati sunt, excepto Echeno et uxore eius et liberis ⁸ eius (3). Ocus ro creitsett meic Briain an tan sin don Coimide tre procept Patraice 7 ro baist ⁹, cen mothá Echen 7 a shéitehi 7 a maca 7 a ingena. Ceithre meic fíet immorro ro bhatar oc Brian mac Echach .i. Dúi Galach, Ferceus, Eochaidh Erederg, Oengus Balderce, Tened, Muichit ¹⁰ 7 oile. Et venit regina uxor Echini ad sanctum Benignum filium Sesceniáni discipuli ¹¹ sancti Patricii et dixit ei. Ocus tainic in righan sétigh Echin co noebh Benen mac Scisceinein, co dalta naemh Patraice, 7 is edh ro raidh fris. « Ego et rex et filii nostri in tuo serviti < o ¹² > (4) semper erimus si pacem inter nos et Patricium feceris » (5). .i. « Meisi 7 in ri 7 ar sil 7 ar semedh ¹³ bemit i cis 7 hi foghnamh duitsi tre bithu sír dia nderna sith etrainnd ¹² 7 Patraice. » Siúr mathar immorro do Benen issi, conidh aire sin ro iarr air a furtacht, .i. Fortriu inghen do Chatháir Mór do righ ¹⁴ Laighen, 7 is uaithe ro genair cenel nEchin. Ocus Sodelbh inghen don Chathair cettna sin mathair Beneoin, ut dicitur :

Benigno
deprecan-
te,

Sodhealbh ba hi matair ¹² Beneoin,
cen blad pudrach,
nisroich t' athair,
inghen do Chathair Cenrudhrach.

B

E.

.i. da dheirbhsair iatt. Et respondit sanctus Benignus regine. Ocus do ratt Benen freccra ar in righain ocus iss edh ro raidh fria : « Si Deus voluerit, faciam ¹⁵ » .i. « Do ghéin sa sin madh ail do Dia. » « Pergite tu et rex et proles ante nos usque ad villam que dicitur Villa Conventionis (6). » « Ergidh remhaind tusa 7 in ri 7 bar celanda corrici an ferann dianid ainm Cluain na Coinde. » Et perrexerunt sicut sanctus Benignus eis precepit. Ocus do cotar amhail atbert noeb Benen friu. Et perrexit sanctus Patricius ad illum locum in quo fundavit cellam sancti Falbi (7) episcopi que dicitur Cell Fabhair.

⁴ om. cod., supplevi ex interpretatione gadelica. —
⁵ comotionem cod. — ⁶ ni bát ni bat ri siu cod.
— ⁷ add. ead. man. — ⁸ et 7 liberis cod. (id est:
et et liberis). — ⁹ an leg. rosbaist? — ¹⁰ an leg.

Tened Muichit? — ¹¹ sic, ead. man. add. — ¹² sic.
— ¹³ sic; leg. semedh — ¹⁴ do righ do righ Lai-
ghen cod. — ¹⁵ faciem in faciam immutavi corr.

C

(1) Addit interpres : « aut materia regis usque ad consummationem saeculi. » *Rígdonna, rígdamna, ríogh-dhamhna*, id est materia regis, dicebantur ii e quibus regem eligere fas erat. Qua de re fuse disputat Eoin MacNEILL, *Celtic Ireland*, p. 114-43. — (2) Addit interpres : « is est Dúi Galach (*bello strenuus*) filius Briani. » Huius nomen gadelice perperam in casu nominativo scriptum est Dúach, quae genitivi forma est ; nos illam formam adhibemus quam nostri auctores praebent, sive Dúi, sive Dúach scribentes. — (3) Addit interpres : « Erant autem Briano filio Eochaidhi viginti quattuor filii : Dui Galach, Fearghus, Eochaidh Earechhearg, Aonghus Bailldhearg, Tened, Muichit, cet. » De numero filiorum Briani his consentit KEATING, l. c. ; et in Tripartita sex eius filii memorantur, partim tamen aliis nominibus, ap. STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, p. 106 ; COLGAN, *Trias Thaumaturga*, p. 136, col. 2. Haud scio an inde colligendum sit et hic sex nomina tradi, non quinque ; quae si res ita se habuerit, legendum est non Tened Muichit, quasi illud nomen esset, hoc cognomen ; sed Tened, Muichit. — (4) Addit interpres : « et tributo ». — (5) Addit interpres : « Haec autem erat soror matris Benigni (quamobrem eius auxilium petiit) Fortriu nomine (filia Cathaohri Mór regis Lageniae) e qua orta est gens Eicheni. Soidhealbh autem filia eiusdem Cathaohri mater erat Benigni, ut dicitur : Soidhealbh mater erat Benigni | — sine fama calamitosa — | (non adeptus est eam pater tuus) | filia Cathaohri Ceanruadhrach. Unde colligitur eas sorores fuisse. » De stirpe materna S. Benigni, Comm. praev. n. 15. Ut errorem corrigeret Colganus vertit : « Regina autem Fortruí erat matertera S. Benigni, Sadelivae matris eius soror, de stirpe Catheri regis Lageniae. » — (6) Cluain na Coinde, seu Cluain na Choinne (latine Villam Conventionis) esse in Connacia ex hoc loco patet ; HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 258, col. 1,

i. v. Cluain Choinne ; cuius auctor est COLGANUS, *Trias Thaumaturga*, p. 204, col. 1 et p. 707, col. 1, i. v. Cluain-choinne. Non pauca sunt loca dicta Cloonkeen in vicinia parochiarum Donaghpatrick, Killower et Kilbannon ; hic significari arbitramur Cloonkeen viculus situs inter flumina Clare et Grange, octavo circuli passuum millia a Killower ecclesia, et totidem a Kilbannon. Verum, qui recta tendit a Killower ad Kilbannon profecto non divertet ad illum Cloonkeen ; vix enim amplius quinque millia distant Killower et Kilbannon. — (7) Hunc S. Faillbheum episcopum esse filium Losseni qui cum fratribus suis cultus est kal. aug. in insula Lacus Riensis (Loch Rí, Loch Ree) Inis Mór dicta, sententia est Colgani non improbabilibus innixa argumentis, *Trias Thaumaturga*, p. 183, col. 1 ; etsi idem Colganus videtur sententia destitisse, *Acta Sanctorum Hiberniae*, p. 540, col. 1, annot. 18. Sed adeo usitatum est nomen Faillbe ut rem definire non audeamus : quidni enim duo fuerint Faillbhei, alter in Inis Mór Locha Ribh, alter in Cill Fabhair seu Cill Fobhuir ? Cui sententiae iterum favet COLGANUS, *Trias Thaumaturga*, p. 268, col. 2, ubi hunc Faillbheum, de quo Gadelicus noster, cultum esse scribit, non kal aug., sed d. 11 ianuarii vel 16 aprilis. Locum quidem, de quo Vita Gadelica, ceterum ignotum, in Connacia situm esse patet ; num idem sit qui alias Achadh Fobuir, Achadh Fobhair, Achadh Fhobhair, Achadh Gabhair, cet. (nunc anglice Aghagower, Barony Burrishoole, County Mayo), dubitat HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 8, col. 2, i. v. Achadh Fabhair Umhaill ; p. 9, col. 1, i. vv. Achadh Fobuir et Achadh Gabhair ; p. 193, col. 1, i. v. Cell Fobhuir. Haec quidem Hogan et eruditi illi viri quorum sententiam sequitur. Verum, si quid videmus, hic perspicue significatur Cill Fhobhair aliud omnino ab Achadh Fhobhair ; nempe parochiam nunc dictam Killower, sitam inter lacum Cime (ubi Donnach Pátraic) et Kilbennan, in ipso itinere quo tunc ibat S. Patricius.

Ocus.

A *Ocus* ro escomla naemh *Patraicc* coricci ind inat in ro fothaighedh reles Failbhe nóibh in epscoib 7 as ris rátar Cell Fabhair ¹⁶ aniu. Et postea sanctus Patricius venit ad Villam Conventionis. *Ocus* táinic noebh *Patraicc* iarsin co Cluain na Coinde ¹⁷. In qua reformavit sanctus Benignus Echenum in formam hinnulum ¹⁸ de silva venientis. Is annsin ro delbh noebh Benen indí Echen hi richt laoigh allaidh. Et dixit sanctus Benignus ad Patricium. *Ocus* atrubhairt noebh Binén re *Patraicc*. «Benedic innulum salientem erga nos et exultantem (1)» .i. «Bennach in láegh dogni in surtlaigh 7 an leimnigh i nar fiadhuse 7 dogni an forbáilte dhuit fodéin.» Et respondit Patricius: «Non benedicam innulum habentem aures Echini michi frequenter repugnantis (2).» Is e freccra dorat *Patraicc* ar Benen: «Nocha bennachabh in loegh techtus cluasa Echen no fhrithcathaighidh dam dogres 7 no bid ind acchaidh ¹⁹ cecha coirech no erailinn.» Et sanctus Benignus formavit Echen in multas formas, ut ferunt, et noluit sanctus Patricius eum benedicere (3). *Ocus* ro delbh Benen Echen i rectaibh iomdhaibh ²⁰, amhail inisit na heolaigh, 7 ro eimidh *Patraicc* a bhennachadh Eichen i ndeibh dibh sin. Et dixit Patricius ad Benignum: «Tu ipse benedic eum et tibi serviat semen eius in eternum. Ego hautem non.» *Ocus* atrubhairt *Patraicc* re Benén: «Bennach sa fein Eichen 7 foghnadh a shiol 7 a chinél duit tria bithu. Meisi immorro ni bhennachabh.» Et ascendit sanctus Patricius in currum et filii Briain portaverunt sanctum Patricium ad manus per totam grunnam (4) usque ad campam ²¹ *Commacne* (5). 7 ro rescabh *Patraic* ina *charpal*, *ocus* ara lamhailh ro imarcuirset meic Briain in *carpat darsin* monaidh uile co magh *Commacne* 7 ²¹. Et descendit sanctus Patricius de curru. *Ocus* tainic *Patraicc* ann sin asin *ccarpatt*. Et venerunt ad illum novem leprosi viri gentiles antea ²² nunquam ²¹ credentes. Is ann sin tangattar co *Patraicc* nonbhar do lobhraibh; gentlidhe iatsidhe na ro creitset riamh roimhe sin. Et clamaverunt dicentes: «Si verus est Deus tuus, sanet nos de lepra ista.» *Ocus* doronsat diucaire moir; iss *edh* ro raidhset: «Ma 's é in fir Día do Día sa, slánaigh inne don cloime si.» Et surrexerunt sanctus Patricius et Benignus et levaverunt ²³ cespitem ²⁴ de terra. *Ocus* atrachtatar noebh *Patraicc* 7 noebh Benen 7 ro thocaibhsiot fott asin *talmain*. Et ebullivit ²⁵ fons limpissimus (6) de terra. *Ocus* ro mhebhaidh *topur* ro glan asin inut sin asa ttuusat na naeimh an fótt. In quo baptisati sunt leprosi (7). Is ann sin ro baitsithi na nói lobhair 7 ro fuisimsit ²⁶ in creitium catolica. Et in eadem hora sanati sunt de lepra et dederunt gloriam Domino (8). 7 ro slan-

VITA
GADELICA

in gratiam
restituitur.

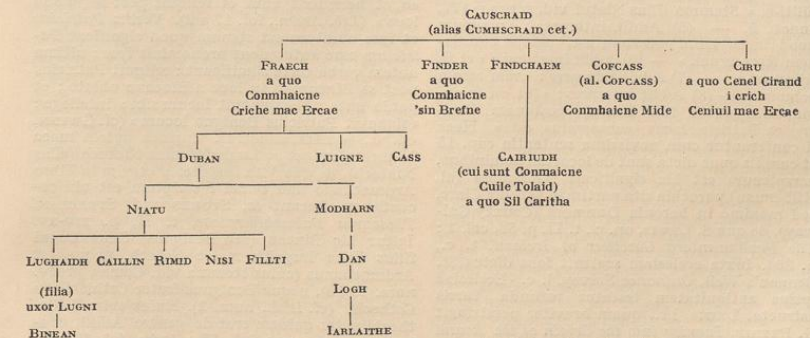
Leprosorum
novem
curatione,

¹⁶ verbis Falbi episcopi et Cell Fabhair lineam subduxit corr. qui et in marg. scripsit iterum Cell Fabhair.—¹⁷ Cluain me Coinde cod.—¹⁸ sic man. prima; hinnuli corr. qui et add. ceruini sup. lin. —¹⁹ in-dacch. ex inaacch. corr. —²⁰ irrectaibh e iomdhaibh

cod., sed e puncto subscripto deleta. —²¹ sic cod. —²² annea prim. man.; alteram n in t mutavit corr. —²³ levaverunt ex lavaverunt corr. —²⁴ cesp. ex cisp. corr. —²⁵ ebulluit prim. man.; i inseruit corr. —²⁶ ante corr. ro fuirnsit.

Abest autem Achadh Fohhair sexaginta fere passuum millia a locis quae memoravimus. Accedit quod ecclesia de Achadh Fohhair non eo tempore a S. Patricio condita esse videtur, *Lib. Arm.*, fol. 13 b 1. — (1) Addit interpres: «et te tanto gaudio salutantem.» — (2) Addit interpres: «quique mihi negare solet quaecumque iure exposco.» — (3) Addit interpres: «in aliqua de illis figuris.» — (4) Grunna seu gronna latine reddit verbum gadelicum *monaidh*, «palus seu locus bituminosus et uliginosus, unde cespes eruitur, qui siccatus foco struendo, non secus ac carbones, adhibetur.» Haec CANGIUS i. v. Gronna. Tale esse solum, cum inter Killower et

Kilbannon, tum inter Cloonkeen et Kilbannon, manifestum est inspicienti tabulam huius tractus. — (5) Non paucae sunt regiones in illis Hiberniae partibus dictae *Commaicne* «fines nepotum *Commac-i*», HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 289-90. Falso commiscuit Vita Gadelica varios ramos eius familiae; quos errores quo brevius refellere possemus, tabulam astruximus e *Libro Lageniensi*, p. 332, col. 2, *Libro Ard-machano*, fol. 17 a 2, *Genealogiis Regum et Sanctorum Hiberniae*, ed. Paul WALSH, p. 105-106, et iis quae collegimus ex ipsa Vita Gadelica. Tribuum nomina nominibus atavorum adiectum, insertis, uti fieri solet, vocibus «a quo». F

Igitur ex hoc sequentique capitulo perspicuum est hic significari ramus aliquis tribus nuncupatae *Commaicne Criche mac Ercae*, quibus imperabat semen *Fraech-i*; horum praecipua sedes erat in dioecesi quae nunc est *Ardachadensi*, HOGAN, op. c., p. 289, col. 1, i. v. *Commaicne*. Sed ex hoc loco *Vitae Gadelicae* et ex plurimis monumentis S. *Iarlaithe Tuamensis* in illis regionibus, clarum est eorum fines quoquo modo tunc pertigisse ad flumen *Clare*; adeo videtur

progenies *Dubani* patris *Niatu* eas maxime partes sibi elegisse quae nunc sunt baronia *Dunmore*, HOGAN, l. c., col. 2, l. vv. *Commaicne Duine Moir* et *Commaicne Cenel Dubain*: inde clarum est hos esse de quibus *Gadelicus noster*. — (6) Vertit interpres: «de loco unde sancti cespitem levaverant.» — (7) Addit interpres: «et confessi sunt fidem catholicam.» — (8) Addit interpres: «propter sanationem suam et gratias illi egerunt.»

VITA
GADELICA

aighthi isin uair cetna dia claimhe 7 rucsat buidhe a slanaighte frisín *Coimde, ocus ro* altaighsett do. D
Et de hoc miraculo iste fons semper nominatur .i. Fons Leprosorum de <i>is. 7 is asan mirbail sin ro
fas *conid* de dongarar *Topur na Lobar* o sin alle (1). In quo fonte multi infirmi semper sanantur ²⁷ (2).
Is gnath immorro daoine galair do slanucchadh isin topar sin 7 is cretru tothachtach ²⁸ a usce
cech *conair* dech. In quo baptizavit Benignus Echenum filium Briain (3). Isin topar sin ro baist
Benen Echen mac Briain *ocus ro* faccaibh facbala maithe dó 7 dia shil, 7 nocha dlighenn noebh na
firen ele ni do chinel Echin *acht* Benen a oénar.

Niatu
ad fidem
adductus

11. Et venit dominus illius regionis .i. Niatu mac Dubhain cum filiis suis (4) usque ad sanctos
ad illum locum. *Ocus* tainic fer choimsech an fherainn sin do imacallaimh fri *Patraicc* 7 fri Benen
conuicce in inut sin .i. Niatu mac Dubhain 7 a chóic meic .i. Lugaith, Callin, Rimid, Nisi, Fillti.
Et vo[]vit illam villam semper sanctis. 7 ro edbair in inat sin do *gres do Patraicc* 7 do Benen.
Quia vidit ibi miraculum (5). *Uair atconaire* an mirbail *mair* forcoemhnacair isin inut sin .i. slan-
ucchadh na cclamh. Et in illo loco baptizatus est Niatu cum filiis ² suis a Benigno et omnes
habitatores illius regionis baptisati sunt. *Ocus* is annsan ionad sin ro baitsedh Niatu *cona* macaibh
o Benen, 7 ro baitsithe uile aittreabaidhe an ferainn. Et dedit Niata sé et filios suos ³ et nepotes
suos semper (6) in servitutim ⁴ Benigno et Patritio et omnes habitatores illius regionis (7). *Ocus*
ro chinn Niatu insin combiadh fodein 7 a meic 7 a húi dara eisi hi cis 7 hi foghnámh do
Benen *ocus do Patraicc, ocus ro* cinnset huile aittreabaidhe an ferainn in cetna. Et in illo loco (8)
fundata est civitas sancti Benigni. *Ocus* is ann sin .i. i ndun Lugaith meic Niatuch iarna coiser-
cadh do Benen *ocus do Phatraicc* ro fothaighedh 7 ro cumdaighedh ecclias do noémh Binén. Hi
sunt hautem alumni sancti Benigni id est Callianus filius Niatuch episcopus et Iarladius filius
Lagha episcopus.

ecclesiam
Benigni
condit.

Discipuli
S. Benigni

12. Is iat so immorro daltadha noemh Be-
neoin .i. Caillin mac Niatuch in tepscoib *ocus*
Iarlaithe mac Lagha in tepscoib usal ele. Is
aec Benen ro léghsatt *ocus* is e doratt gradha
forra. *Ocus* is e ro coisreccastair cella 7 re-

12. Hi autem sunt alumni S. Benigni, Cail-
lin filius Niatu-i episcopus (9) et Iarlaithe fi-
lius Lagh-i episcopus nobilis alter. Utrumque
Benignus instituerat et sacerdotio auxerat; ipse
etiam illis ecclesias et cellas consecravat, ius-

²⁷ sanatur cod. — ²⁸ sic cod.

11. — ¹ prim. man. corr. ex ollo. — ² et add.
cod. — ³ corr. prim. man. (ex sos ut videtur) et
add. n. sup. ltn., quod quid sibi velit, nescimus.

— ⁴ servitutim, cod. sed prim. man. corr. ut
esset servitutim; uel servitium prim. man. sup.
lin.

(1) Etiamnum dicitur fons Tobernalour; distat
ab ecclesia Kilbennan sescentos les septingentos
passus a meridie, *Ordinance Survey of Ire-
land* (One Inch to a Statute Mile), fol. 96. —
(2) Addit interpres: « et vim habet reliquiarum
efficacium eius aqua quocumque defertur. » —
(3) Addit interpres: « multaque bona legata ei
legavit et semini eius. Neque habet ullus sanc-
tus vel iustus quicumque iuris in gentem Eiche-
ni nisi solus Benignus. » Gens Echeni, *Cene-
n-Echen*, tribus in Connacia, HOGAN, *Onomasti-
con Goedelicum*, p. 219, col. 1. — (4) Addit inter-
pres: « Lughaidh-o, Caillin-o, Rimid-o, Nisi-o,
Fillti-o. » Stemma illius Niatui vid. supra p. 177,
annot. 5. — (5) Addit interpres: « magnum
quod in eo loco patratum est, nempe curatio-
nem leprosum. » — (6) Addit interpres: « et in
tributum. » — (7) Addit interpres: « rem ratam
habuere. » — (8) Addit interpres: « (id est in oppi-
do Lughaidhi filii Niatui) postquam Benig-
no et Patricio locus consecratus est. » Haec
si conferantur cum novissima sententia cap. 15
et cum iis quae dicta sunt de locorum nominibus,
perspicuum est hic significari Kilbannon (al.
Kilbennan), parochia sita partim in baronia Clare,
sed maxime in baronia Dunmore (County Gal-
way), de qua S. LEWIS, op. c., t. II, p. 52, col. 1;
The Parliamentary Gazetteer of Ireland, t. c.,
p. 364. Iuxta ecclesiam scaturit fons dictus St.
Bennan's Well, *Ordinance Survey*, l. c. Ecclesiae
ipsius antiquitatem testatur rotunda turris
structa, LEWIS, l. c., quam breviter perstringit
G. PETRIE, *Inquiry into the Origin of the Round
Towers of Ireland*, in *Transactions of the Royal
Irish Academy*, t. XX (1845); monasterium in eo
loco exstitit, de quo nihil memoriae mandatum est
praeter titulum heredis S. Benigni semel in Annales
exceptum (vid. Comm. praev. num. 70), et ipsam
monasterii dissolutionem, LEWIS, l. c. Haec quid-
em ostendunt ecclesiam seu monasterium in
Kilbannon antiquitus conditum ab aliquo Beni-
gno; quibus accedit certissimum ipsius nominis
testimonium: Kilbannon enim idem omnino est
ac Cella Benigni. Verum, toto caelo erravit qui

hunc Benignum arbitratum esse successorem
S. Patricii in sede Ardmachana (cf. J. GWYNN,
Liber Ardmachanus, p. LXVIII-LXIX); etenim ex-
stat quoddam donationis apographum in scrinio
Ardmachanae ecclesiae, cuius haec sunt verba:
« Binean filius Lugni, scriba atque sacerdos nec-
non anchorita, filius filiae Lugaith maicc Nétach
fuit, cui dedit Deus generis (genus cod.) matris
suae hereditatem, in qua fundavit ecclesiam
Deo consecratam Patricioque immolatam. Et
sanctus Patricius signavit locum sibi suo baculo
et ipse primus corpus et sanguinem Christi ob-
tulit postquam gradum accepit Bineanus ab
eo, et benedixit eum et reliquit post se in suo
loco » (*Lib. Ardm.*, fol. 17 a 2). Verbis *Patricius*
et *ipse* additum est signum quod significat *Pa-
tricium* esse antecedens pronomini *ipse*; ultima
autem verba certe significant: reliquit Patricius
post se Bineanus in loco a Bineano oblato; et
paulo ante ubi « signavit locum sibi » intellege:
« signavit Patricius Benigno locum » (cf. GWYNN,
op. c., p. LXIX, annot. 1). Lugaith autem maicc
Nétach idem est ac Lughaidh mac Niatuch (alias
Niatuch) de quo Vita Gadelica; etenim in Libro
Ardmachano non semel é scriptum est ubi re-
centiores efferunt *ia*, STOKES and STRACHAN,
Thesaurus Palaeohibernicus, t. II, p. XIV-XV.
Igitur hic Binean (seu Benignus) filius Lugni
filius filiae Lugaith maicc Nétach, neque est
Ardmachanus (cuius stemma vid. Comm. praev.
num. 13-15), neque Benignus frater Cethiaci seu
Cethechi (cf. *ibid.*, num. 2). Huius enim S. Ce-
thechi pater quidem erat de genere Aillili, ma-
ter vero de genere Sai, *Lib. Ardm.*, fol. 12 b 1;
aliter Tripartita, ap. STOKES, *The Tripartite Life*,
t. II, p. 104, et ap. COLGANUM, *Trias Thaumatur-
gura*, p. 136, col. 1. Sed et in ipso illo genuino,
quod fertur, apographo haud scio an parachro-
nismus lateat; vid. *Patriciana* in *Anal. Boll.*,
t. XLIII. — (9) Hos cum Bineano filio Lugni
esse coniunctos, nec quicumque habere cum Beni-
gno Ardmachano, perhibet tabula genealogica,
p. 177, annot. 5. De utroque S. Iarlaitheo
vide infra, p. 186, annot. 6.

-clésa

A clésa doibh 7 ro erail ar a mbraithribh cendsa do dhenamh fríu; ar is e Benen rob ard-chend *Conmacne* eter cill is tír, ar is dó ro erbastair *Patraicc* a mbaitsebh 7 a forcetul, *ocus* is e ro fhacaibh éttorra, 7 is e ro toghsatt fein i ceennacht forra¹ sech cech noebh.

13. Dalta dano do Benen Nechtan *ocus* Curman, Muga 7 Buadmael, Berrán *ocus* Modimóc, Báetan 7 Cairell, 7 .iii. meic Domhongairt, *ocus* sochaidhe ele do maithibh arcena.

14. Is ann sin ro bhennach *Patraicc* *Conmacne* .i. clann Cairetha, conidh ann atbert:

« Mo bhennacht for *Conmacne*,
for síl Caireda,
for a macu is for a mna,
is for a nóidhena.

Beite do chloinn Cairetha,
cein beit do réir mo fhreccra,
epscoip 7 aircinhigh,
súí éiccsi 7 sui ecna.»

B

Ocus is e an Cairedh¹ sin an tres fer atracht ria *Patraicc* dar sarucchadh Lgoire meic Neill i tTemhraigh .i. Ere Slaine ar tús (hi Fertaibh Fer Feicc atrac <ht> sidhe) *ocus* Dubthach mac húi Lughair *ocus* maothoclach dia muinntir (.i. Fiacc Sleibe) in céidfecht tainic *Patraicc*. *Ocus* an dara fecht doluidh *Patraicc* docum Temrach ro smachtadh la Laeghaire *cona* heirsebh nech ria *Patraicc* 7 *cona* dernta umhalóitt dó. O do riacht *Patraicc* isin teghdais² righdae,

12. — ¹ (ro toghsatt-forra) *alia man. in rasura.*

sitque fratres eorum (1) benevolentiam illis exhibere; erat enim Benignus caput regionis *Conmhaicne*, cum agrorum tum ecclesiarum. Illi namque *Patricius* commiserat munus baptizandi instituendique incolas, illum inter eos reliquerat, illum ipsi incolae sibi elegerant in dominum, prae ceteris sanctis.

13. Alumni autem *Benigni* fuere Neachtain (2) et Curmán, Mughain et Buaidh-mhaol, Bearrán et Modimóc, Baetan et Caireall, et septem filii Domhongart-i, aliique plurimi viri nobiles.

14. Tum *Patricius* benedixit regioni *Conmhaicne* (id est posteris Cairethi) et dixit:

Benedictio mea super *Conmhaicne*,
super semen Cairethi (3),
super filios eorum et uxores
et infantes.

Sint oportet e filiis Cairethi,
quamdiu morem mihi gerent,
episcopi et ecclesiarum principes (4),
poetae et docti viri.

VITA
GADELICA

qui fuerint.

Cairedho
poetae

E

Hic autem Caireth est tertius vir qui *Patricio* assurrexit (5) invito Laegaireo filio Nialli, Temoriae. Nempé primus omnium assurrexit *Patricio* Earc Slaine (6) in Ferta Fer Fec; deinde Dubthach; Maccu Lughair una cum iuvene quodam e suo comitatu, Fiacc Sleptensi (7), quo tempore primum advenit *Patricius*; cum autem iterum veniret *Patricius* Temoriam, prohibuerat Laegaireus ne quis illi assurgeret reverentiamve exhiberet. At ubi *Patricius* re-

discipulo
bene
merito

14. — ¹ Caireth ex Cairech corr. — ² isin

(1) « S. Benignus est qui... eorum... amicos et cognatos ad eos humaniter et caritative tractandos induxit, quique in spirituali regimine toti clero et populo *Conmacniensi* ex officio praefuit. » Haec Colganus in sua paraphrasi. — (2) *Nectanus* seu *Nectarius*, COLGANUS, *Trias Thaumaturga*, p. 204, col. 1, nescimus quo auctore; idem etiam omisit Baetanum. De his omnibus S. Benigni discipulis qui disputare velit, aquam a pumice postulari. Haec COLGANUS, *Trias Thaumaturga*, p. 268, col. 2: S. Nectanus coli d. 22 aprilis et 8 ianuarii (hoc quidem perperam; nam, si martyrologio Dungallensi fidendum est, d. 8 ianuarii indicabatur memoria alius Nectani, qui obiit anno 678); S. Curmani festum agi d. 6 ianuarii vel 22 decembris (ubi Dungallense scribit Cuirin); Muga forsitan falso scriptum esse pro Mucna habet COLGANUS, op. c., p. 692, col. 2; de ceteris tacet, neque nos minus prudentes erimus. Domhongart ille haud scio an alius fuerit a Domungart filio Echaid-i cuius nomen legitur in *Libro Ardmachano*, fol. 19 a 1 et in Tripartita, ap. STOKES, *The Tripartite Life*, t. I, pp. 120, 224, et ap. COLGANUS, *Trias Thaumaturga*, p. 161, col. 2; de quo *Id.*, op. c., p. 185, col. 2, annot. 94-95, et *Acta Sanctorum Hiberniae*, p. 742-44; cf. *Act. SS.*, Mart. t. III, p. 483-84. Filii Domhongarti non leguntur in *Macrad noeb hErend* seu catalogo sanctorum qui non suo ipsorum, sed patris, nomine appellantur, *The Book of Leinster*, p. 369, col. 3-6. — (3) Hoc carmen in isto tantum codice videtur servatum esse, tanta cum librorum incuria, ut insanabile fieret. Stemma tribus dictae Sil Carotha (id est Semen Cairethi) descripsimus in tabula genealogica, p. 177, annot. 5; cf. HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 514, col. 2, i. v. Mag Caireda, et p. 519, col. 2, i. v. Mag Enna. Quibus e locis perspicuum est hic sermonem haberi de tribu alia atque Con-

C

mhaicne Dúine Móir, nempé *Conmhaicne Cúile* Tolaid (de quibus HOGAN, op. c., p. 289, col. 2, i. vv. *Conmaicne Cúile*, *Conmaicne Cúile Talad* et *Conmaicne na Cúile*; p. 322, col. 2, i. vv. *Cúl Thailaith*, *Cúl Toladh* et *Cúl Tulad*), quorum fines erant in hodierna baronia Kilmaine (County Mayo). Hos, si fidendum est Tirechano, *Lib. Ardm.*, fol. 13 a 2, invisit S. *Patricius* non statim post baptizatos filios Briani. — (4) Intellege laicos ecclesiarum patronos, seu potius abbates laicos hereditario iure monasteriis praelatos; de quibus paucis agit PLUMMER, *Vitae Sanctorum Hiberniae*, t. I, p. cxvii, annot. 5. Huius loci sensum his verbis refert COLGANUS, *Trias Thaumaturga* p. 204: « promisit (*Patricius*) quamdiu suis acquirerint mandatis, ex eorum (*Conmacniensium* seu *Charethi* filiorum) prodituros multos episcopos, praelatos aliosque viros doctrina et sapientia illustres. » De illis sanctorum legatis quae dicuntur (gadelice « fachála »), vid. infra p. 181, annot. 7. — (5) Gadelice verba significant sive « tertius vir qui *Patricio* assurrexit », sive « unus de tribus viris qui *Patricio* assurrexerunt »; hoc tamen minus probabile est, cum videatur Gadelicus noster indicare Cairedhum post Earcum et Dubthachum honorem S. *Patricio* exhibuisse. — (6) Is est S. Ere seu Earc, postea episcopus Slanensis, de quo *Act. SS.*, Nov. t. I, p. 557-62. — (7) Dubthach Maccu Lughair, cuius nomen in *Libro Ardmachano* legitur scriptum Dubthach (al. Dubthoch) Maccu Lugil et Dubthach Maccu Lugir (fol. 4 b 2 et 20 a 2). Eorum quae hic significantur antiquissimus auctor est MURCHU, l. c., fol. 4 b 2 - 5 a 1. De S. Fiaco (alias Féce, Fiacc, Fiacc, cet.) episcopo Sleptensi, *Act. SS.*, Oct. t. VI, p. 96. 106; O'HANLON, *Lives of the Irish Saints*, t. X, p. 181-200.

Cairiudh

VITA
GADELICA

Cairiudh mac Findcoimh, in fili do Connacht-aibh, rope an dara primheccas an tan sin, ro greisedh o rath an Spirtu Noeibh co neracht asa cathair ollamnachta résin clerech, ar nír bó comadhús in súi 7 in tepsco do beith cen inut ba dingbála dó fri procept don tsochaidhe; ocus atracht co ba trí ría a muinntir .i. as cech cúl ina² chéiliu, co ro thoilli in mórseisiur ann <acht Benén a aenar. Ba bronach Beinén desin. Asbert frí Cairiudh: « Bidh i ceuil duit 7 dod' cloinn ondiu go brath. » « Cech cuil a ngeba, » ol Padraic, « bidh cuil go nana 7 ordan 7 tagad. » « No gebhta righe Temrach uaid, » oil Benén, « dia neirstea roamumsa. » « Fagebha onoir agamhsa 7 ag fíor m' ionuid, » ol Padraic⁴. > Dorat Patraicc bennacht do Chairiudh ara umhaloitt, conidh don bhennachtain sin doratt Patraicc 7 don umhla do rinne Cairiudh forcantar an laidh sea síis:

B

eiusque
posteris

Scuchais an fer cor ar cháí
cein ba etrocur in rí;
riasin aoidhigh, co rath nDé,
atracht Cairiuch fo trí.
Donarraid⁵ creitimh is cond
i ttigh in righ lasin sanct.
Scuchais ar cula in fili find,
co talla in moirsheiser ann.
Doratt Patraicc bennacht fair,
dorath dó talamh do nimh⁶:
« Rotbe tír co toradh do muir,
rop lír⁷ do clann is bu <d> dil.

C

teghdais prim. man. corr. ex isin tethdais. —
² ina ina chéiliu cod. — ⁴ verbis acht Benén - ol
Padraic ita lineas obduxit corr. ut legi vix pos-
sent; deinde totum locum rescriptit in marg.
inf., praemissis verbis: fri leth supra. Exscri-
bimus omnia ex marg.; pauca admodum videntur
esse varia ab iis quae habebat prim. man.; haec
quae perspicimus: ingebha prim. man., an geba
corr.; Patraicc prim. man. (bis), Padraic corr.

(1) In maximo illo splendidoque triclinio Temoriensi dignissimo cuique sua erat sedes, puta regi, poetae, druidae et sic porro, ne cui sui ordinis honor deesset; aedificii formam instaurare et describere adortus est R. A. S. MACALISTER, *Temair Breg. A Study of the Remains and Traditions of Tara*, in *Proceedings of the Royal Irish Academy*, t. XXXIV, C, pl. ix: ubi quis cuique locus assignatus fuerit reperies. Idem fuse de triclinio illo disputat, op. c., p. 262-69. Haud scio an totum hunc locum de Cairedho poeta effinixerit Gadelicus noster, nemine auctore, ad similitudinem eorum quae passim traduntur a Patricianis scriptoribus de Dubhthacho Maccu Lughair. Cur enim locum secundum inter poetas tribuit Cairedho nisi quod Muirchu Dubhthach appellaverat «poetam optimum»? Quid etiam sibi vult illa Fiaci mentio in proximo carmine «de benedictione Patricii et Cairedhi reverentia»? Accedit quod antiquissimi auctores nusquam memorare videntur Patricium Temoriam ad regem in convivio sedentem accessisse post eum diem quo Dubhthach illi assurrexit, quae fuit dominica Paschae, 26 martii 433. Attamen in Libro Lageniensi, ubi de genealogia Comhaicne Cúile Tolad, haec traduntur de Cairedho filio Findchaem-i: *Is é ro slecht do Patric i Temraig*. Latine: Is est qui Patricio genu flexit Temoriae, *The Book of Leinster*, p. 332, col. 2. Neque

giam intravit, Cairedh filius Fionnchoemi, D Connacensium poeta (is tunc temporis locum secundum inter poetas (1) occupabat) gratia Sancti Spiritus motus est ut exsurgeret de sella quae sibi, pro sua inter poetas dignitate, erat seposita, quod dedeceret sapientem virum et episcopum carere loco illo, unde populum sacris contionibus digne exhortaretur. Igitur ter assurrexit Cairedh iis qui cum Patricio erant, videlicet ex uno quoque angulo in alium (2), ita ut locus esset septem hominibus, solo Benigno excluso. Quod cum ille ferret indigne, Cairedho: «Sit,» ait, «tibi et filiis tuis nil nisi angulus dehinc in aeternum.» At Patricius: «Quicumque fuerit ille angulus quem elegeris, angulus erit decore, nobilitate, felicitate insignis.» — «Adeptus esses ab eo regnum Temoriae,» inquit Benignus, «si assurrexisses mihi.» — «Honorem accipies,» ait Patricius, «a me et a successoribus meis.» Benedixitque Patricius Cairedho quod reverentiam sibi exhibuerat. De qua benedictione Patricii et Cairedhi reverentia recitatur hoc carmen:

E

Vir de loco secessit (3)
quando rex immitem se praebebat;
hospiti, Dei gratia (4),
ter surrexit Cairedh.
Ad quem advenit fides et sapientia
in regiam cum sancto
Retrocessit poeta pulcher
ita ut septem viri locum ibi invenirent.
Benedixit ei Patricius,
agros de caelo dedit ei (5):
«Agros habeas cum fructu de mari (6),
multi fidi que (7) sint tui nepotes.

(bis); Benen prim. man., Beinén corr.; uait prim. man., uaid corr.; remhumsa prim. man., agamhsa corr.; oc fir m' ionaid co brat prim. man. ag fíor m' ionuid corr. Omnia, ut patet, eadem fere sententia sed alia scribendi ratione. — ⁵ Donáraidh corr.; dá ttáraidh crelemh in marg. corr. — ⁶ sic cod.; an leg. do ratt do talamh is nimh? — ⁷ lionmhar gloss. lír manu corr.

F

praetereundum est (quod advertit J. B. Bury, *The Life of St. Patrick*, p. 305) haec omnia de poetis S. Patricio Temoriae assurgentibus, qui certe non e Midiae finibus originem trahebant, orta esse e confusione aliqua; antiquiora enim gesta hoc loco commixta sunt cum posterioribus, quae, si quid vidimus, tunc acciderunt cum Senchus Mór recognitum est. Quippe et Dubhthach et Cairedh, poeta uterque, expresse nominantur inter illos iurium recognitores in tractatu dicto Córús Bescna (haec pars est Senchus Mór) inter *Ancient Laws of Ireland*, t. III (Dublin and London, 1873), p. 28. Cuius tractatus de hac re testimonium et libenter recipit et inter antiquissima Patriciana documenta reputat v. d. Eóin MacNEILL, in *Studies*, t. XIII (1924), p. 160; idem etiam censet inde fluxisse quae de novem illis viris postea tradita sunt et alia eiusdem modi; cf. supra, p. 166, annot. 1. — (2) Hoc quid sibi velit non assequimur; sed gadelica verba latinis reddidimus, uti potuimus. — (3) Carmen ceterum, ut videtur, ignotum. — (4) Intellegendumne: «coram hospite Deo grato», an «coram hospite per Dei gratiam»? — (5) Forsitan intellegendum est «de gratia, de terra, de caelo»; vel, si recte conicimus in gadelico legi posse *talamh is nimh*, vertendum est: «dedit ei caelum et terram». — (6) Agros nempe patentes ad aquas piscibus abundantes. — (7) Si cum codice legis il

Bat

A Bat Fiach forbarta fan mbith mbuan,
ba súi leighinn litter lan.
Bat barce⁸ muine⁹ do thir,
do rath duine¹⁰ 7 dal.
Rop sciath *Criost* ettrat is uath¹¹ ;
ar it fili fuata fath¹².
Rop cathair cloth Connacht do crich.
Ar do treibh bennacht co brath.
Dobera fer m' inuid inn
onoir in ait <e> dot' cloind.
Mo bennacht ort co brath mbinn,
eter tír is chill is chaill.
Se <uchais.>

15. Do roine *Patraicc* sith eter Benen 7 Cairiudh¹. Foraccaibh Benen i sídh² cech *Commacnech dara* raghadh úir a reilge gomadh *nimhidh*³, 7 gomadh é bad breitemh bratha doibh fri laimh⁴ *Patraicc*, *ocus* gomadh leo airechus an bhallain ana. Foraccaibh *immorro* *Patraicc* hi sídh dhósomh ó Chairiudh co mbadh dó no fhoighenadh an bhadh ergna dia sil, amhail ro comalladh *sin* i. Lugaith *mac* Niatach 7 a cland 7 a cenel 7 clann *Ereacain meic* Anailli ag foghnadh do Dia *ocus* do Bhenén 7 do *Patraicc* tria bithiu sir; ar is é Benén 7 *Patraicc* ro baist cinel Niatach, 7 rosfue fo iris *ocus* cretimh, 7 rosbennach. *Ocus* dorat somh a mhanchine do Benen *ocus* do *Patraicc* feraib macaibh mnaibh. *Ocus* ro edbair Lughait a dhun flaithiuisa do Bhenen 7 do *Patraicc*, *conidh* an sidhe ata Cell Beneoin aniu, i. dún Lughait *meic* Niatach.

⁸ *barce* corr. — ⁹ *maoine* gloss. *muine manu* corr. — ¹⁰ *daoine* gloss. *duine manu* corr. — ¹¹ *uathbais* gloss. *uath manu* corr. — ¹² *fuaidhte* fath gloss. *fuata fath manu* corr.

vertendum est: multi et multi; quod sententiae minus aptum esse videtur. — (1) De hac *Fiaci* mentione pauca superius diximus, p. 180, annot. 1. Incertum utrum hoc tetrastichon mutuatus sit Gadelicus noster e carmine quodam de Dubhthach Maccu Lughair, an ipse putaverit S. *Fiac* discipulum fuisse non quidem Dubhthachi, sed *Cairedhi*. Utrumque profecto nostro homine dignum est. — (2) Hic significari videtur contio seu consensus tribus, vel provinciae, vel totius Hiberniae. — (3) Canorum dixit illum diem ut versiculum suum ipse canorum faceret. Parum illi curae erat novissima illa tuba; verbum enim *bind* suavem potius sonum significat, minime clangorem et strepitum. — (4) In hoc carminum genere necesse erat ut postremum verbum idem esset atque primum; ideo iteratur ultima vox carminis, ut ostendat scriptor se legibus satis fecisse (exempla duo habes in cap. 17). Hoc autem loco post ultimum tetrastichon, quod in *chaill* desinit, iteravit quidem Gadelicus noster verbum *seuchais*, quod carminis primum est, quasi absolutum haberet opus; id tamen imperfectum reliquit. — (5) Fortasse vertendum est: « in foedere contulit ». Colganus interpretatur: « Postquam ergo *Caredus* et *Niatus* cum filiis baptizati essent et varias ipsis benedictiones S. *Patricius* et S. *Benignus* impertirentur » cet., et difficultates parva illa declinatione effugit. —

Inclutus erit *Fiac* (1) in orbe terrarum,
erit omni litterarum doctrina eruditus.
Uberes erunt fruges agrorum tuorum,
hominibus comitiisque (2) faventibus.

Sit *Christus* scutum inter te et timorem;
poeta enim es ad causas connectendas.
Sit tua regio civitas praeclara *Connaciae*.
Benedictio super tribum tuam in aeternum.

Largietur ibi successor meus
honorem loci filiis tuis.
Benedictio mea super te usque ad canonem
[rum diem iudicii (3),
super terram et ecclesiam et silvam.
Secessit (4).

VITA
GADELICA

15. Inde postquam pacem inter *Benignum* et *Cairedh* *Patricius* conciliaverat, *Benignus* sponse contulit (5) haec beneficia in *Connhaicnenses*: ut quisquis ex eorum numero humaretur obrutus terra coemeterii *Benigni* caelorum esset incola (6); ut ipse *Benignus* una cum *Patricio* iudex eorum foret in novissima illa die; ut iis committeretur vas felicitatis (7). *Patricius* vero *Benigno* largitus est, *Cairedhi* verbis, ut *Benigno* servirent ii qui ex *Cairedhi* semine insignes prae ceteris eiusdem nepotibus orientur. Quod verum evasit: *Lughaidh* enim filius *Niatui* cum liberis suis (8), et liberi *Ereacani* filii *Anailei* (9) Deo et *Benigno* *Patricio*que serviunt in sempiternum, quippe a quibus baptizati fuerint liberi *Niatui* et fidem benedictionemque acceperint. *Niatu* se ipse dedit in ditionem *Benigni* et *Patricii*, una cum viris, juvenibus, mulieribus. *Lughaidh* autem castellum suum principale obtulit *Benigno* et *Patricio*; ibi constituta est cella *Benigni* in oppido quod fuit *Lughaidhi* filii *Niatui* (10).

benedicit
Patricius.

In eorum
ditione
ecclesia
Benigno
commissa.

15. — ¹ *verbis* Do roine - Cairiudh ita lineas obduxit corr. ut legi vix possent. — ² *inter* sídh et cech add. corr. dá. — ³ gom ex com prim. man. — ⁴ fri laimh fri laimh *Patraicc* cod.

(6) *Nimhidh*, « caelorum incola », idem, ut videtur, ac *nemidech* vel *nimidech*: hoc legitur in *Leabhar na h-Uidhri*, facsimile (Dublin, 1870), p. 116; cf. *Stokes, Lives of Saints from the Book of Lismore*, p. 304, § 3. De simili praemio aliis coemeteriis concessio, *Plummer, Vitae Sanctorum Hiberniae*, t. I, p. xciii; *Id.*, *Bethada Náem n'Érenn*, t. I, p. 223, § 119. — (7) De vase felicitatis agunt cap. 16-17. Intellege, uni e *Connhaicnensibus* commissum iri hereditarium officium custodiendi vasis illius; sic praecipuis quibusdam reliquiis custos erat deputatus, puta baculo Iesu, campanulae *Patricii*, baculo S. *Columbae*, *Canonis* *Patricii* seu *Libro Ardmachano*, J. *Gwynn, Liber Ardmachanus*, p. cv-cvi. Hoc igitur munus reliquit *Patricius* *Connhaicnensibus* inter alia, quae hoc loco explanantur, legata (*gadelice factáta*); cf. *Plummer, Vitae Sanctorum Hiberniae*, p. xcii, annot. 2, p. civ, annot. 6, p. clxxiv, et supra p. 177, annot. 3. — (8) Intellege cum universa tribu quae ex illo *Lughaidh* orta est, *gadelice* 7 a *cland* 7 a *chenel*. — (9) Idem adverte quod supra de tribu *Lughaidhi*. Ceterum utraque tribus videtur ignota esse, neque leguntur haec nomina in *Libro Lageniensi*, l. c. (cf. p. 177, annot. 5). — (10) Colganus ita sensum refert: « *Lugadius* filius *Nietae* contulit ipsis suam arcem cum praedio adiacente, ut ibi ecclesiam exstruerent. Ibi enim instruxerunt eccle-

16.

VITA
GADELICA

16. Cethracha laite do Patraicc isin inud sin, ica chosercad 7 aga bhennachadh ocus acc baitsiudh na ttuath 7 na cinel imbe ar cech leth; ocus ata inad puiple Patraicc 7 suidech ann bheos. Is *edh tra* atfiadat na senchusa, do righne Patraicc ocus Benen aiffrionn ar in seachtmhadh immaire o Bheind Garud co Cunga, 7 ro smactad termann 7 neimhedh doibh o chach, amhail bidh aca no beith a eisérgiu; ocus is eissen lubgort Patraicc i Connachtu. Ocus nochad dligh ri no reachtaire ind Erind screpall cana, na air, na acru dabh, acht Patraicc 7 a comharba. Is ruidles tra do Patraicc 7 do Benen cenel Niatach, amhail atrubhramar, 7 cech Connacnech archena.

et in
Hiberniam
septemtrio-
nalem

17. Is e Benen dano dliges primit lachta Connacht 7 Leithe Cuinn arcena (.i. cétte laeg 7 cett uan cecha tige, 7 cétte gruth 7 cét toradh imme cecha muinntire), ar is hé ro doirt an ballan ana for Connactaibh 7 fo¹ Leith Cuind arcena .i. saili Patraicc fri re in Corgais i Cruachan Aighle .i. an cetrachad lá 7 oidhce. Ocus ro erb Patraicc fri Benen in ballan in ro tionoiledh in saili in airt sin do dortadh fo Leith Mogha. In tan immorro ro siacht Benen co Máenmogh, dorad a aigidh annsin ri Leith Cuinn 7 ri Connachtuibh seach cách, uair is a cConnactaibh fuair maincine mair 7 foibr, 7 rosdoirt an ballán ana fothibh iartain .i. fa Connachtuibh. Ar nírbó aicenta lais, in ní ro tionoiledh aca do breith uathaibh co cenel aile. Conidh aire sin dlighes primit lachta Leithe Cuinn 7 a tindscethu sech cech noebh ind Erind, amhail adeir in laidh si sis:

unde
comparata.

17. —¹ prius for, sed littera r erasa.

C siam que olim ex Lugadii nomine *Dun Lugaidh*, id est *Dunum Lugadii*, dicebatur, et hodie *Kill Beinein*, id est *Cella Benigni*, appellatur. » Cf. *Comm. praeuv. num.* 2, 63. — (1) *Locus* dictus *Pátraic*, « tabernaculum Patricii », nusquam repertus est; et eorum quae nuncupantur *Suidhe Pátraic*, « sedes Patricii », nullus in *Connhaicne* est situs. HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 565, col. 1 et p. 619, col. 1. — (2) *Benn Garudh*, idem profecto quod « cacumen Garad », *Lib. Ardm.*, fol. 12 b 2; nunc Oran, parochia in baronia Ballymoe (County Roscommon) in finibus *Connhaicne Críche mac Ercae*; vid. tabulam p. 177, annot. 5. Cunga, nunc anglice *Cong* (Barony Ross, County Mayo). Quid sibi velit illud de sacro toties oblato, non perspicimus. Colganus vertit: « et ut antiquarii referunt ad septimum quemque sulcum totius illius tractus qui est inter *Benn-Garadh* et *Cunga*, S. Patricius et S. Benignus celebraverunt missam. » Cf. *Vitam S. Patricii* ap. STOKES, *Lives of Saints from the Book of Lismore*, p. 15, lin. 516-17: *Iss ed dorimel ind eolaig co nderna (Pátraic) aifrenn cacha sechtmad imaire doneoch imrula i Mumain*; anglice reddit Stokesius, p. 160: « The wise reckon that he celebrated mass on every ridge which he passed over in Munster. » — (3) Cf. *Comm. praeuv. num.* 66. — (4) *Reddit Colganus*: « Territorio autem ipsis consecrato tanta immunitas est concessa, quod ab omni tributo, regia exactione et publica contributione sit liberum et exemptum; et quasi hor-

16. Commoratus est Patricius dies quadraginta D in eo loco quem consecravit et benedixit, omnesque circumcirca populos baptizavit. Ibi adhuc habetur locus tabernaculi sedisque Patricii (1). Comperimus etiam apud scriptores rerum antiquarum, Patricium et Benignum missae sacrificium obtulisse ad septimam lineam e culmine Garudh ad Conga (2); ubi communi consensu constitutum est sanctis saeptum cum asylo, ea lege videlicet ut apud sanctos futura esset largitorum resurrectione. Is est hortus Patricii in Connacia (3). Neque licet ulli domino vel ministro in Hibernia aut scrupulum tributi, aut arationis, aut fori, aut aliud quidquam ab iis hominibus exigere, nisi Patricio et eius heredi (4). Peculiaris est Patricio et Benigno gens Niatui, uti diximus, et praeterea *Connhaicnenses* omnes.

17. Benignus quidem iure vindicat sibi primitias lactis per Connaciam et reliquam medietatem Conn-i (5); hoc est: primum quemque genitum vitulum et agnum in singulis domibus, et primam oxygalam primumque butyrum in singulis familiis. Quippe Benignus effudit in Connaciam et reliquam Medietatem Conni vas felicitatis, scilicet sputum Patricii per tempus *Quadragesimae* (6), quadraginta dies et quadraginta noctes, in *Cruachan Aighle* (7). Benignus enim, cui fuerat commissum a Patricio vas in quo collectum fuerat sputum per illud temporis spatium ut effunderet in *Medietatem Mogh-i*, cum in campum dictum *Maenmogh* (8) pervenisset, obvertit se versus *Medietatem Conni* et *Connaciam* (quippe in Connacia habebat Benignus latifundia et praedia), effunditque vas felicitatis in eorum fines, nempe in *Medietatem Conni*. Etenim arbitrabatur praeter naturam factum fuisse, si quod in eorum finibus collectum fuerat, ad aliam gentem esset translatum. Ideo unus Benignus ex omnibus sanctis Hiberniae

F tus vel horreum in Connacia habeatur. » In nostra interpretatione intellege regionis incolas immunes esse ab onere arandi agros cuiusquam, neque posse in iudicium vocari nisi coram Patricio et eius successore. — (5) *Mediam Hiberniae partem* quae ad septemtrionem vergebat; reliqua insula dicebatur *medietas Mogh-i*. — (6) *Varia prodigia patrata per salivam celticorum sanctorum* collegit PLUMMER, *Vitae Sanctorum Hiberniae*, t. I, p. CLXXVIII (de saliva hominis ieiunantis, annot. 5); *Id.*, *Bethada Náem n'Érenn*, t. II, p. 349. — (7) *Illius ieiunii quadragesimalis antiquissimum auctorem* habemus *Tirechanum*, quem ceteri scriptores sequuntur. Nusquam tamen nisi apud *Gadelicum nostrum* reperimus S. Benignum Patricii tunc fuisse socium; sed non ita procul a culmine montis strues est lapidum dicta *altare Benigni*, si findendum est W. C. BORLASE, *The Age of the Saints* (Truro, 1893), p. 46; is auctore Iohanne O'DONOVAN in nescio quo opere (forsitan typis non mandato, cf. BORLASE, op. c., p. 76, annot. 1), refert peregrinos esse solitos septies illud altare Benigni circumire. Is nomen nondum extinctus esse videtur, etsi nomen altaris Benigni reticet qui tradidit *Order of the Croaghpatrick Station* ap. JOHN HEALY, *The Life and Writings of St. Patrick* (Dublin, 1905), p. 654. *Mons Cruachan Aighle* ille est qui nunc dicitur *Croagh Patrick*, anglice *the Reek* (Barony Murrisk, County Mayo). — (8) *Maenmogh* campus haud procul a *Loughrea* (County Galway).

Dlighid.

A

Dlighid Benen fochraic lachta ²
 — gili gartu ³ —
 baistiud macradh diri ⁴ abbad
 — caini ⁵ smachta. —
 Tailcenn coimsech, uad ro toimsed ⁶
 — gile ruine ⁷ —
 o Leim Lara co Druim Snamá ⁸
 Gab <|> a Liune ⁹.
 O Drobháeis <co> lind Beind Gulbain
 — cáine rota ¹⁰ —
 co lind Luimnigh Murusc Eogain
 — fedba, fótu. —
 O síl Eoghain, clainne ¹¹ . . .
 fonnaib, finib,
 logh a sgribind dirim dligidh,
 dlighidh Beneon ¹².

B

Espoc Connacht ba he Benen
 — curi ratha —
 ba gem rothu ¹³ . . .
 ba cenn Macha.
 Cathach Cruaiche ¹⁴ tren ro dichuir
 fine demhnu,
 orguin in drúadh i mmúr tenedh
 tighe Temhra.
 Sechis Patraic i Sliabh Cruaichi
 — dichur digla, —
 amail mac Nun seichis Moysi
 i sliabh ¹⁵ Syna ¹⁶.

ius habet repetendi primitias lactis Medietatis VITA
 Conni et omnium quae ibi aguntur exordia. Quod GADELICA
 perhibet hoc carmen :

Vindicat sibi (1) Benignus primitias lactis. *De Benigno*
 — Candor generositatis — *carmina*
 Abbatum est pueros baptizare. *duo.*
 — Splendor auctoritatis. —
 Potens est Tailcheann (2), qui mensus est
 — Albitudo mysterij —
 E Léim Lara ad Druim Shnáma (3)
 Gabhal Liune (4),
 E Draobhaois (5) ad lacum de Benn Gulbain (6),
 — Pulchrae viae —
 Ad lacum de Luimneach (7), Muireasc Eoghain
 — Silvae, agri. — [(8)
 E semine Eoghani, gente . . . (9)
 E terris eius et familiis,
 Praemium eius rei scribendae, quod tantum est
 [ut enumerari non possit,
 Benignus sibi vindicat (10). E
 Vindicat sibi.

Episcopus Connaciae fuit Benignus,
 Exercitus gratiae (11),
 Fuit gemma gratiae . . . (12)
 Fuit caput (Ard)machae.
 Bellator fortis de Cruach (13) qui fugavit
 Tribum daemonum.
 Excidium druidae in cella ignea
 Palatii Temoriae.
 Secutus est Patricium in montem Cruach
 — Ultionis expulsio, — Cf. Exod.
 Sicut filius Nun secutus est Moisen 24.
 In montem Sinai.

² beneficium gloss. fochraic lachta manu corr. —
³ Dlighid Benen fochraic lachta fer ol ne (né
 corr.) comact gili gartu cod.; suppressimus f.
 o. n. c. quae verba neque metro conveniunt ne-
 que sententiae, quod quidem perspicimus. Pri-
 mum gloss. corr. gartu : gamoin, sed delevit
 gamoin et scripsit clú. — ⁴ dualg no dleachta-
 nas gloss. diri manu corr. — ⁵ caini corr. —
⁶ toimhsed corr. — ⁷ ruine corr. — ⁸ Lára, Shná-
 ma corr. — ⁹ Gabla liune corr. — ¹⁰ róta corr.

— ¹¹ versus mutilus. — ¹² Corr. expunxit dlighid
 Beneon et scripsit parvam d post dirim dligidh,
 ita ut legendum esset : O síl Eoghain clainne | fon-
 naib finib | logh a sgribind | dirim dligidh. |
 D <|ghid. > Suspiciamus verbum clainne, quod
 reliquo versui non est consonum, irrepsisse e glos-
 semate scripto in exemplari super vocem síl. —
¹³ ratha gloss. rothu manu corr. — ¹⁴ Cruaiche F
 cod. — ¹⁵ sleibh cod. — ¹⁶ ante corr. Syn.

(1) Non advertit Gadelicus noster se duo carmi-
 na ceterum ignota pro uno descripsisse (cf. supra,
 p. 181, annot. 4). Rerum summam ita latine refert
 Colganus : « Unde universa Connacia a fluvio
 Drobhaois usque ad Muresc-Eogain, iuxta Lum-
 nechum, et a loco qui Leim-lara dicitur usque ad
 Druim-Snamha in regione Gabhal-liuin conse-
 cravit (S. Patricius) S. Benigno eiusque successo-
 ribus, lacticianorum, vitulorum, agnorum idque
 generis animantium mandans primitias persolve-
 vere quotannis, ut postea Connactensium tutela-
 ris et episcopus sit habitus. » — (2) S. Patricii
 cognomen, qui gentium illarum terras mensus
 esse et discipulis fertur. In hoc et sequenti
 tetrasticho diffinit scriptor Connaciam. — (3) Lo-
 cus Léim Lara dictus ubi esset non comperimus ;
 Druim Snámha, nunc Drumsna, in parochia Ross-
 orry, baroniae Clanawley (County Fermanagh),
 HOGAN, op. c., p. 369, col. 1. — (4) Gabhal Liune,
 nunc Galloon parochia (Baronies Coole, Clankelly
 et Knockninny, County Fermanagh). — (5) Flum-
 en, nunc anglie scriptum Drowes. — (6) Benn
 Gulbain, nunc Binbulbin in parochia Drumcliff
 (Barony Carbury, County Sligo). Lacus forsitan
 hic intellegitur Drumcliff Bay. — (7) Lind Luim-
 nig seu Loch Luimnig, ostia fluminis Shannon,
 HOGAN, op. c., p. 491, col. 1 et p. 508, col. 1. —

(8) Muireasc Eoghain regio, nobis ceterum ignota,
 hinc videtur sita esse haud procul a Limerick. —
 (9) Versus mutilus. — (10) Hic in gadelico carmine
 iteratur vox dlighidh. Cf. p. 181, annot. 4. —
 (11) An intellegendum « heros gratiae » ? —
 (12) Forsitan initio scriptum erat rothne, pro
 ruthne, ruihne, quae sincera est forma gen. sing.
 vocis ruthen, ruihen ; ut latine reddi posset
 « gemma radians ». Excidit huius versus pars
 posterior ; quid autem haec fuerit, incertum. Con-
 icere licet cum d. v. C. Plummer, mormhac
 Seiscnein vel mormhac Sescnen, id est « magnus
 filius Sescniani ». Quae verba cum iis quae pro-
 xime antecedunt sono, metro, allitteratione ap-
 tissime consentiunt et forsitan exciderunt ex
 homoeoteleuto ; occurrunt enim iterum post
 quartum tetrastichon. — (13) Fama est S. Pa-
 tricium, tempore ieiunii illius in monte Cruach-
 an Aighle (supra, p. 182, annot. 7) daemo-
 nes ex Hibernia fugasse ; cuius rei gestae ho-
 norem vindicat Gadelicus noster et Benigno,
 quippe qui Patricii in eo ieiunio comes indi-
 viduus fuerit. Et Colganus in sua paraphrasi pro-
 lixe de daemonibus fugatis, Trias Thaumaturga,
 p. 203-204. Adverte et in Anglia salvam homi-
 nis ieiunii haberi efficacem ad serpentes occiden-
 dos (quos ex Hibernia profugos egisse ferunt
 Fersat

VITA
GADELICA

Cf. Matth.
4, 2.
Cf. 3 Reg.
19, 8.

Fersat cethraça aine — ba soireid,
ba firt calma —
amail Iesu im mbeinn Choreb ¹⁷
is mac Amra.

Fisidh Fóttla — ili ranna —
ba cain ¹⁸ Eire ¹⁹.
Ba mind oighe, . . .
ba dind ²⁰ leire ²¹.

Mormhac Seisnein, ba cuin²², tesmailt²³,
ba bind, rosglic, ba cing espoc.
Epscop Connacht.

Ieiunium servarunt dies quadraginta — per facile D.
Erat strenuum miraculum, — [erat (1)
Sicut Iesus in monte Horeb
Et filius Amra.

Sapiens Hiberniae — disticha multa (2) —
Pulchra (3) erat Hibernia.
Is erat diadema virginitatis, . . . (4)
Erat arx diligentiae.

Magnus filius Seisneani, pulchri erant mores
[eius (5).
Erat canorus, acutus oculi (6), erat bellator
[episcopus.
Episcopus Connaciae (7).

*Psalle-
rium
Casselense
a Benigno
scriptum.*

18. Roptar dimdaigh a braithre deisiumh
fan mballan ana do dortadh fa leith Cuind, 7
Patraicc d' iaradh a dhorthadh fo Leith Mogha.
It iat roptar dimdaigh deissiumh, Eoghanacht Cai-
sil 7 clana ¹ Ailiolla Uluim *ocus* Leth Mogha
arcena. Conidh do dhichur na diomdha sin ro
búi dia braithribh i leith fris ro scriobh Benen
Psaltair Caisil, 7 dorad sídhe rath righ Caisil 7
an dlechtanus 7 in cis dlegait as cech tír. Ro
scriobh innte dano dlígedh 7 dlectanais righ
nErend arcena. Dlighidh immorro Benen mor-
chuairt Eoghanacht ar an adhbhar sin. Is e
immorro dlectanus Beneoin don morchuairt dligh-
es comarba Patraicc a hEirind, amhail innisít
na senchusa, .i. cuairt Connacht uile, *ocus* gach
tres pinginn a hEirind uile arcena, la taebh a
dilís fadéin ara mhorsaethar dosomhsin ó Pha-
traicc. Ar is tre Benén iar fir ro ghabhsat fir
hErend hiris creitimb, uair is *edh* atrubhrattar
fir hErend ri Patraicc, na creitfítis co creit-
edh an taird-ri ro búi forra .i. Laeghaire mac
Neill; 7 ní ro creit *sen* co *facaidh* ² Benen do
techt slan asin tigh teneadh. O ro creit immorro
in rí, ro creitsít fir Erend ina deaghaidh.

*Benigni
iura in
tribum
Eoghan-
achta*

*et in uni-
versam
Hiberniam.*

18. Indigne tulerunt fratres eius, vas felicitatis effusum esse in Medietatem Conni, quod Patricius voluerat effundi in Medietatem Moghi. Erant autem qui in Benignum indignati sunt Eoghanachta Casselenses (8) et posteri Aillili Ólom et ceteri homines de Medietate Moghi. Itaque, ut mitigaret iram fratrum suorum in se, scripsit Benignus Psalterium Casselense (9) diffinitivumque dona regibus danda et vectigalia et tributa quae iis e singulis agris debebantur. Discipulis insuper et tributa iuraque regum Hiberniae. Quam ob causam Benignus habet ius maioris visitationis in terra Eoghani. Benigno proprium est ius maioris visitationis quod sibi vindicat Patricii heres ex Hibernia, utarrant rerum antiquarum scriptores, nimirum visitatio Connaciae universae et insuper tertius quisque denarius ex universa Hibernia, praeter ea quae Benigno ipsi debentur propter arduos labores quos Patricius ei commisit peragendos. Nullum quippe dubium est quin per Benignum homines Hiberniae fidem acceperint; etenim dixerant Patricio homines Hiberniae, nunquam se ad fidem Christi venturos nisi prius credidisset rex qui ipsis imperabat. Is tum erat Laegaire filius Nialli; hic vero non credidit donec vidit Benignum e domo ignea salvum egredientem (10). Ex quo autem credidit rex, crediderunt homines Hiberniae post eum.

C

¹⁷ an leg. Choreib? — ¹⁸ an leg. cáin? — ¹⁹ Eiri cod. —
²⁰ mullach gloss. dind manu corr. — ²¹ creidimh no
craibhteacht gloss. leire manu corr. — ²² cuin cod.

— ²³ clú nó iomradh gloss. tesmailt manu corr.
18. — ¹ claud corr. — ² nota in marg. prima
man.

S. Patricium), J. A. H. MURRAY, *A New English Dictionary*, t. IV, part. I (Oxford, 1901), p.91, col. 3, i. v. Fasting. Atqui serpentino aspectu daemones fugatos a Patricio nonnulli crediderunt. — (1) Versus misere pessumdatus et una saltem syllaba longior. Forsitan corrigendum: Fersat cethraça aine soireid, id est « Quadraginta dierum ieiunium servaverunt »; seu potius: Fersat aine cethraça aidheche, id est « Ieiunium servaverunt quadraginta noctes. » — (2) Vel « divisiones multae »; duplex enim sententia vocum hibernicarum, neque facile dicas utra magis conveniat. — (3) Pulchra, si legis *cain*; felix, si legis *cáin*. — (4) Excidit hulus versus pars altera; quae quid fuerit, non est operae pretium conicere. — (5) Nisi forte *cuin* scriptum est pro *ciun*, *ciuin*, ut intellegendum sit « mites erant mores eius ». — (6) Nisi forte intellegendum est « sapiens dictus ». — (7) Vid. supra, p. 181, annot. 4. — (8) *Eoghanachta Caisil*, tribus et regio sita circum urbem Casselensem. Cf. Comm. praev. num. 14. — (9) De scriptis D. Benigni quae feruntur, Comm. praev. num. 72-76. — (10) Vid. supra cap. 6 et Comm. praev.

num. 41-44. Quae hic narrantur ita in sua paraphrasi explicat COLGANUS, *Trias Thaumaturga*, p. 205, col. 1: « Cognati S. Benigni, ut populus Eoganiae Casselensis, Olildiana progenies et alii Momonienses, audito praedicto eius facto non parum offensi et contra virum Dei indignati dicuntur. S. autem Benignus ut istam offensam aliquo grato dilueret obsequio, famosum illud chronicon quod Psalterium Casselense nuncupatur, inchoavit et composuit, in quo non solum totius Hiberniae monarcharum sed specialiter regum Momoniae acta, iura, praerogativae et successio conscribuntur. Et hinc S. Benigno eiusque successoribus totam Momoniam visitandi concessa est facultas. Et ex eis quae S. Patricii successoribus a toto regno debentur, S. Benigno eiusque successoribus tertia pars et insuper annua totius Connaciae visitatio specialiter designatur. Ratio insuper specialis qua proceres totius regni in tantam Benigni observantiam inclinati sunt dicitur esse quod populus et proceres fidem Christi a S. Patricio primo praedicatam recusaverint amplecti, donec prius viderent suum regem in Christum credentem » cet.

19.

A 19. Fect do Lucchaidh mac Laeghaire, .i. do righ Erend, co rocht co hAchadh Farcha, co tarla dó imadall do tabairt ar Patraicc 7 ar a shámh-adh dar éis Patraicc. Co tainic Benen dia saigidh conice an inud sin .i. ard-espoc Erend Benen an tan sin 7 ard-comarba. Atrubhairt Benen ri Lucchaidh cidh ma tartais imadhall ar Phatraic 7 ar in ecllais. Rosfreacair immorro Lucchaidh, 7 iss edh ro raidh: «Ind edh rop ail no rop doigh latsa, a Beneoin, co tuccainn si duiti cuttrama cadusa 7 donti ro búí romhat .i. do Phatraicc.» Is edh ro raidh Benen frisiumh: «Ni fhuil cumang ele accamsa, acht tocebat mo rusca suas dochum nimhe in conair¹ dochum mo tigerna.» Is annsin tarlaiced farcha teinntighe dona nemhdaibh hi cend in righ, conidh i ro marb; conidh de ata Achudh Farcha. Ro moradh ainm Benen 7 Patraicc don firt sin.

20. Tri bliadhna immorro 7 coice fichet rop hi aes Beneoin, amhail fogabhar isna handalaibh. B Ar is .i. m. bliadhna ropa slan dó an tan ruccad, go Patraicc .i. iar tiachtain Patraicc dar muir fó ceftóir, 7 tri fichit bliadhna do Patraicc ic baistedh 7 ic forcetal fer nErend. Se bliadhna decc do Sechnall i comarbus Patraicc, ocus deich mbliadhna do Shenchonán, ar is he rosgabh inatt Sechnaill, ocus .x. mbliadhna aile do Benen hi comarbas Patraicc. Conidh tri bliadhna ar cétt sin uile.

21. It iat innsin¹ immorro ní dia fhertaibh Beneoin conice sin; 7 araidhe isat uaite do ilibh, mine tisadh fein doridisi hi ccolainn, no mine tisadh aingel in Coimdedh dia fhaisneis i nderna Dia do fhertaibh ocus do mhiorbalaibh for Beneoin. Ba fer cumacht <ach> tra in fer so hi fhertaibh 7 hi miorbalaibh. Ba haint-ech, ba hennac, ba eirnedech, ba hairbittnech, ba failidh i tiomnaibh De, ba cobhsaidh, ba humhal, ba dilgadach, dereach; ba comar coisrecta cuir Críost 7 a fhola a chrídi 7 a menma; ba slanucchadh cecha tuaithe 7 cecha ecaisi cosa roiched Benen a briathra 7 a forcetal. Nocha lamhuhd demon beith fora ioncaibh cech conair no teighedh. Ba díochur de ceftaidhe as cech airecht a aiged d' faicsin ara muine². No icadh lucht gacha tedhma 7 gacha galair sodeitbir na suaice huile ro bui ann. Uair ro ba sai ecna 7 crabhaidh, 7 ro ba súi berla 7 breithemhnasa. Ro ba saí senchusa 7 fessa. Rob uasal-epsoc 7 ro ba mac oighi 7 rob ard-chomarba Patraicc fo hErend 7 fo Albain. O tainic tra gusna deighionchu do Benen,

19. Quodam tempore venit Lughaidh filius Laegairei, rex Hiberniae, in locum dictum Achadh Farcha (*agrum fulminis*) (1) visitavitque Patricium et congregationem eius post eum. Advenit obviam ei in eum locum Benignus qui tunc erat archiepiscopus Hiberniae et praecipuus heres <Patricii> (2), rogavitque regem cur Patricium et ecclesiam visitasset. Respondit Lughaidh: «Num vis, Benigne, aut exspectas me tibi eundem honorem exhibere quem decessori tuo Patricio exhibebam?» Dixit ei Benignus: «Nullam aliam potestatem habeo quam ut suspiciam in caelum ad Dominum meum.» Tunc lapso e caelo fulmine igneo in caput regis, interfectus est. Unde nomen Achadh Farcha. Quo prodigio amplificata est jama Benigni et Patricii.

Lughaidh
regis
arrogantia
plectitur.

20. Vixit autem Benignus annos tres supra centum (3), ut ex Annalibus colligitur. Octavum enim annum agebat cum ductus est ad Patricium qui tunc primum ad litus appulerat. Patricius autem Hibernos baptizavit instituitque annos sexaginta. Deinde Seachnall heres fuit Patricii annos sedecim; tum Seanchonán annos decem (is enim Seachnallum exceptit); postea Benignus heres fuit Patricii annos decem. Qui fiunt anni centum et tres.

Benigni
vitae
chronon-
taxis.

21. Hactenus (4) igitur de prodigiis quae Benignus patravit, etsi pauca tantum rettulimus e multis. Etenim si singula explicare velles, aut ipsum in carnem redire oporteret, aut angelum Domini manifestare quae signa miraculaque fecerit Deus in gratiam Benigni; adeo in huiusmodi rebus virtus eius enituit. Sed et praeclarus exstitit continentia in victu, morum integritate, assiduitate orandi, reverentia; insigni gaudio in exsequendis Dei mandatis, constanti animo simul et summis; pronus ad ignoscendum et largitate effusissimus. Fuit mens illius et animus sanctum quoddam sacellum Christi corporis et sanguinis. Salutem attulerunt Benigni verba et instituta populis ecclesiisque omnibus ad quos pervenit. Illius causa non audebat diabolus partes infestare quas ille visebat. Vel aspexisse vultum eius satis erat ad expellendam discordiam e quocumque coetu populi propter gratiam eius. Satis medebatur cuivis pesti et morbo virtutis eminentia quae illi inerat, quippe qui insignis esset doctrina, pietate, iuris eloquio et prudentia (5); neque historiarum eruditionisve fuit ignarus,

Epilogus.

19. — ¹ conair corr.

21. — ¹ innsin add., ead. man. ut videtur. —

² (a. m.) *delevit corr.*

(1) Achadh Farcha in baronia Slane, County Meath, HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 6, col. 2, i. v. Achad Archa; p. 8, col. 2, i. v. Achad Farcha; p. 9, col. 1, i. v. Achad Forcha. — (2) Cf. p. 170, annot. 3. Id vix fieri potuit nisi prodigio quodam chronologico: Lughaidhum enim obiisse tradunt Annales alii alio anno, sed omnes sexto post Christum saeculo, multis annis post S. Benignum; cf. Comm. praev. num. 17-25. Ceterum eadem narratio de Lughaidho fulmine perempto legitur in Tripartita, Stokes, *The Tripartite Life*, t. I, p. 60; COLGAN, *Trias Thaum-Novembris Tomus IV.*

turga, p. 128, col. 1, et in plurimis aliis Patricianis scriptis; at semper traditur Lughaidh a S. Patricio ipso morte punitus, nusquam mentione facta Benigni nisi a Gadelico nostro. — (3) Cf. Comm. praev. num. 81. — (4) Totum hoc caput locis communibus fere constat. — (5) Iuris prudentium sermo a vulgari cotidianoque plurimum aberat. Haec quidem de S. Benigni legali scientia. Quae sequuntur de historicis eius scriptis videntur significare Psalterium Casselense; in hoc enim codice multa habebantur de Hiberniae antiquitatibus. Cf. Comm. praev. num. 14, 72.

VITA
GADELICA
Monaste-
ria et ec-
clesiae
a Benigno
conditae.

iar fertaibh *ocus* miorbalaibh, iar nionnarbadh demon a hEirind 7 iar nionnarbadh idhal 7 aracht ri laimh Patraicc, iar fotuechadh cell 7 ecclaise (i. recles dó hi ffarradh Arda Macha i. Magh-eter-da-glais, *ocus* ceall ele i mBrethnaibh, 7 cell ele i nGlenn Chorpraidhe i tuaiscert Luachra Dedhadh *ocus* a primh-cell hi Conmacne Connacht i. i ndun Lugaith meic Niatach), o ro comhfoigsigh uair a eitsectha, amhail atrubhramar, arroet corp Críost o Iarlaithe³ mac Treana meic Feic meic Imchuda meic Bresail meic Sírchadha mic Fiatach Find (ar is e ro fer tota hEirend hi comarbus Patraicc dara eisiumh) *ocus* ro faidh a ainim dochum nimhe isin tres bliadhain ar .c. a áeisi. Atat a tãisi hibus isna talmendaibh co nooir 7 airmitin, co fertaibh 7 mirbhallaibh; ata immorro a ainim amhail grein isin cathraigh nendha. *Ocus* cidh mor a onóir 7 a gloir colléic, bidh mó a gloir i lló bratha, an tan bias, immaile re a ticcerna i. nóeph Patraic, ic breith breithe for toradh a procepta .i. B for feraibh Erend. Biaidh immorro mac Seiscnein⁴ i naentaibh muintire nimhe .i. eter aingliu 7 archaingliu, i noentaibh hiruphin 7 saphin, i noentaibh apstal 7 discipul Íosu, i naentaibh meic Maire Oighi, is i nóentaibh as uaisle cech náentaibh, i naentaibh na náemh Trinoide uaisle, Athar 7 Meic 7 Spiritail Naemh. Ailim trocaire Dé usail uile-chumachtaigh, tria ernaiithe 7 impidhe noemh Beneoin, ro isam ro airiltin-gem, ro aittrebbam i naentaibh sin huile in secula⁵ saeculorum. Amen. Finis.

³ verbis o I. lineam subduxit corr. et scripsit in marg. Jërlathei genus. — ⁴ Seiscnein ex Seic-

C

(1) I. e. incorrupta virginitate.— (2) Magh eter da Ghlais (alias Magh etir di Ghlais), nunc Magheraglass, in parochia Kildress (Barony Upper Dunganon, County Tyrone). De quo monasterio breviter et erudite W. REEVES, *The Life of St. Columba*, p. 154, annot. S. Benignum a Patricio praefectum esse scholae Ardmachanae tradit Douglas HYDE, *A Literary History of Ireland* (London, 1899), p. 134-35, ap. Hugh GRAHAM, *The Early Irish Monastic Schools* (Dublin, 1923), p. 26. Hi autem quos auctores secuti sint, nescimus. Ceterum, locus dictus Tulach Bennain (id est Collis Benigni) situs, ut videtur, in Momonia, memoratur in Vita S. Finiani de Duleng in codice Salmanticensi, fol. 89 b, ap. COLGANUM, *Acta Sanctorum Hiberniae*, p. 11, col. 2 et ap. DE SMEDT et DE BACKER, *Acta Sanctorum Hiberniae ex codice Salmanticensi*, col. 229. Ad quem Benignum id nomen referri censendum sit, incertum. — (3) Hic subindicari videntur Glastoniensia figmenta, de quibus cf. Comm. praev. num. 83-86. — (4) Gleann Chor-

nobilis episcopus, filius virginitatis (1), praecipuus Patricii heres, tum in Hibernia, tum in Albania. Ubi autem accessit Benignus ad finem vitae suae, post signa et miracula patrata, post daemones ex Hibernia depulsos, post idola et simulacra deorum, Patricio iuvante, eversa; post monasteria et ecclesias conditas (haec sunt: cella eius de Magh eter da Ghlais, quae pertinet ad Ardmacham (2), et aliud monasterium in Britannia (3), et monasterium in Gleann Chorbraidhe in partibus septentrionalibus Luachair Deadhaidh (4), et praecipuum monasterium in Comhaicne Connaciae, in oppido Lughaidhi (5) filii Niatui), post haec, inquam, omnia cum supremus, uti diximus, dies appropinquaret, corpus Christi accepit ab Iarlaitheo (6) filio Triani, filii Fiaci, filii Iomchaidhi, filii Breasali, filii Siorchaidhi, filii Fiatus Fionn (*albi*) (nam is est Iarlaitheus qui, totius Hiberniae populi summo consensu, heres Patricii factus est (7) post Benignum) animamque efflavit anno aetatis tertio supra centesimum. Adhuc inter homines eius reliquiae (8) servantur cum honore et reverentia, fulgentque miraculis et prodigiis; anima vero in caelesti civitate lucret sicut sol. Cuius quamvis magnus sit nunc honor et gloria, tamen et maior erit in die iudicii, dum iudicabit cum domino suo (id est cum sancto Patricio) fructus praedicationis suae, homines Hiberniae. Erit autem filius Seiscneani inter caelicolas, inter angelos et archangelos, una cum cherubim et seraphim, cum apostolis et discipulis Iesu, cum filio Mariae virginis, una cum illa omnium nobilissima unitate, Trinitate sanctissima, Patre et Filio, et Spiritu Sancto. Imploro a misericordia summi Dei omnipotentis, precibus et intercessionibus sancti Benigni, ut nos quoque eo perveniamus et cum illis omnibus habitare mereamur in saecula saeculorum. Amen. Finis.

nein corr. prim. man. — ⁵ saecula cod.

F

praidhe i tuaiscert Luachra Deadhaidh, nunc Glin (Barony Shanid, County Limerick), HOGAN, *Onomasticon Goedelicum*, p. 441, col. 2, i. v. Glenn Corbraighe. — (5) Vid. pag. 178, annot. 8, et Comm. praev. num. 63-70. — (6) Hic alius est ab Iarlaitheo Tuamensi de quo cap. 12. Vid. Comm. praev. num. 79. Stemma hoc Iarlaithei cum plerisque genealogis consentit: *Genealogiae Regum et Sanctorum Hiberniae*, ed. P. WALSH, p. 83. De utroque Iarlaitheo COLGAN, *Acta Sanctorum Hiberniae*, p. 307-310; O'HANLON, *Lives of the Irish Saints*, t. II, pp. 481-84, 485; t. VI, p. 200-212. — (7) Consentium in hoc nomine codices Catalogi successorum Patricii ap. H. J. LAWLOR and R. I. BEST, *The Ancient List of the Coarbs of Patrick*, p. 319. Cf. Comm. praev. num. 77-79. Unus tamen codex subiecit partem priorem stemmatis S. Iarlaithei Tuamensis. De titulo *ard-chomharba*, vid. p. 170, annot. 3. — (8) Reliquiae S. Benigni ceterum sunt ignotae, neque tanti faciendae est haec sententia Gadelici nostri, praesertim in loco communi.

A

D

II. S. BENIGNI VITA LATINA

AUCTORE IOHANNE TINMUTHENSI

E codice Musei Britannici Cotton. Tiberius E. I (= 1), collato codice bibl. Bodleianae Tanner 15 (= 2) et Nova Legenda Anglie typis edita a Winando de Worde, fol. 36. Cf. Comm. praev. num. 8-9.

De sancto Benigno episcopo et confessore.

Benignus, suadente Patricio, prope Glastoniam considit.

B

Fons eius precibus scaturit.

C

1. Sanctus enim Benignus, in regimine pontificali transactis feliciter in Hibernia annis multis, quadam nocte¹ soporatus per angelum admonetur patriam suam relinquere et, voluntaria peregrinatione suscepta, deserti secreta petere. Mari igitur prospere transito, Glastoniam veniens sanctum Patricium invenit, qui ei dixit: « Proficiscere, mi frater, baculo tuo contentus, et cum ad locum a Domino tibi² predestinatum ipso ducente perveneris, quocumque solo fixo baculo tuo ipsum virescere, florescere³ et frondescere videris, ibi tibi habitandum et habitaculum preparatum noveris. » Qui comitante quodam puero nomine Pincio profectus, per nemorosa et paludosa loca gradientes, ad quandam insulam (1) nomine Ferramere⁴ pervenerunt; et fixo ibi baculo, virescere frondes et flores producere cepit. Illis enim temporibus fluvius, quem nunc ibidem defluere cernimus, non tunc defluebat, sed diebus singulis penuriam aque nimiam vir Dei cum puero paciebatur. Et cum die quadam puer, aquam ei humeris de longe baiulans, in itinere dormiret, hostis malignus vasculum aufere abscessit. Evigilans puer et merens, protinus cum lachrymis in hanc vocem prorupit dicens: « Heus, » inquit, « tibi loquor, quicumque meum furatus es⁵ vasculum; en te per Deum celi adiuro, quem meus magister beatus⁶ Benignus adorat, in quem credit ac fideliter servit, ut illud michi festinanter restituas. » Nec mora, vas eius ulterris secum demon retinere nequivit, sed dicto citius restituit et cachinnando aufugit. Quod audiens sanctus Benignus, prostrato in terram toto corpore, cum precibus ad Deum devotas fudisset, angelus Domini, pennis fulgentibus alas habens flammeoque aspectu irradians, apparuit ei dicens: « Constans esto, serve Dei; exaudite sunt orationes tue. Mitte puerum tuum Pincium ad orientalem celle tue plagam, ubi terram baculo tuo percutiens, fontem perhennem abunde⁷ manare videbit. » Perrexit ergo puer ad locum a viro Dei designatum et, cum terram baculo percussisset, fons ingens statim erupit, a quo usque nunc magnum et latum fluvium⁸ crevisse videmus.

1. —¹ om. 2. —² l. t. a. D. 2. —³ f. v. 2. —⁴ Ferramen (?) 2. —⁵ f. e. m. 2. —⁶ (quem beatus) paene deleta 1. —⁷ abundare 1. —⁸ statim add. 2.
2. —¹ a. e. 2. —² (n. t.) om. 2. —³ homo add.

(1) Hanc haud procul Glastonia esse sitam ex iis quae mox dicuntur perspicuum est; cf. Comm. praev. num. 84, ubi de inventionem reliquiarum et translatione Glastoniam. — (2) Inepte BARRING-GOULD and FISHER, *Lives of the British*

2. Vir Dei Benignus (2) solus in obscuro noctis silentio ad ecclesiam sancte Marie in Glastonia orandi gratia ire solebat. Cumque nocte quadam per pontem quem fecerat transiret, vidit quandam demonem turpissimum, aspectu terribilem, obviam sibi venientem. Ad quem sanctus propius accedens, hiis verbis eum alloquitur¹ dicens: « Quid, » inquit, « hic stas, cruenta bestia? Cui insidiaris? Cui hic expectando dampnum gestis inferre? » Cui demon ait: « Te hic expecto, edentule senex, te decipere cupio. » Ad quem sanctus: « Dominus, » inquit, « michi est adiutor; non timebo² quid faciat michi³ vel⁴ dicat malignus. » Et hec dicens, leva eum apprehendit manu et baculo, quem dextera gestabat, diutissime verberavit; et in quandam profundissimum puteum precipitavit; qui ultra non comparuit. Ex illo enim tempore usque in hodiernum diem nullus ad puteum illum ausus est accedere, quoniam fertur ibi fundum penitus non inveniri. Et⁵ ad Glastoniam pergens sanctus, facta ibi oratione solita, ad cellam rediit. Ieiuniis et orationibus assiduus vacans, supremam⁶ vite sue horam cotidie suspectam habuit. Cum⁷ igitur finem suum divinitus imminere cognovisset, vocatis discipulis suis, horam qua ab hoc seculo migraturus erat innotuit. Elevatis tandem in celum⁸ oculis, inter manus eorum⁹ felicem animam ad supernorum civium beatitudinem tertio nonas novembris emisit¹⁰.

3. Anno autem domini millesimo nonagesimo primo (3) elevatum est corpus eius sanctum de terra et ad Glastoniensem ecclesiam delatum. Illo vero die abbas, unum de ossibus sanctis arripens et signum crucis super populum cum eo faciens, nonnullos diversis languorum cruciatus¹ vexatos sanitate recepta letari fecit, et ceci quidam atque contracti optatam salutem consecuti sunt. Et plurimi cerei in manibus populi a vento et turbine prius extincti per merita beati Benigni ipsa hora divinitus sunt accensi. Plurimi etiam colubros et diversa dolorum genera visceribus² habentes, palam vidente populo, evomuerunt. Tanta etenim curationis gratia in illo loco erat ostensa, ut vix debilis quisquam aut egrotus ad tumbam sancti veniens absque sanitate recepta discederet.

2. —⁴ om. 2. —⁵ sed 2. —⁶ supremam 1. —⁷ sum errore rubricatoris 2. —⁸ (e. t. i. c.) paene deleta 1. —⁹ illorum 2. —¹⁰ (emisit) paene del. 1.
3. —¹ (l. c.) langoribus 2. —² sic codd.

Saints, t. I, p. 205, edisserere volunt ea quae hic narrantur et censent ludos S. Benigno exhibitos a quopiam nebulone cui res in perniciem versa sit. — (3) De tempore quo haec acta sunt, cf. supra, p. 169, annot. 10.

Daemon vapulat.

Cf. Ps. 117, 6.

Benigni obitus.

Miracula in corporis translatione et postea patrata.

4.

*Monachi
cuiusdam
impie dicta
plectuntur.*

4. Frater quidam longa infirmitate decoctus a fratribus rogatur¹ ut sanctum Benignum pro salute sua exoraret; qui ita respondit: « Re enim² vera, sicut michi prodesse non valet, ita nec michi nocere³ potest. » Cumque sopori membra dedisset, apparuit ei sanctus Benignus, candidis vestibus ornatus, qui quasi indignans sic eum affatur: « Quid nunc tibi, » ait, « de Benigno servo Dei videtur, frater? Quid tibi de duobus credi⁴ potissimum sit, an cum⁵ sanctis in regno gaudet, vel cum impiis in penis torquetur? » Et cum ille⁶ respondere non auderet, comminando hoc intulit sanctus: « Cum secreta Dei iudicia humane fragilitatis ingenio comprehendi nequeant, cur michi derogasti? Quare me blasphemare voluisti? Ecce enim graviorem quam

hactenus passus es infirmitatem et molestiam D invitus sustinebis, eo quod verbis inanibus michi irridendo detraxisti. Ceteri quoque quos me in⁷ derisum habuisse cognosco, illum⁸ maxime qui dentem meum furto abstulit, nisi penitentiam agendo respuerint, penis cum impiis amaris se torqueri cognoscant. » Hiis dictis, alapam ingentem in faciem eius dedit. Et mox expergefactus a sompno, quem ante despererat tunc timere et venerari cepit; diris tamen correptus febribus per totum annum liberari nequivit. Quod cum per ordinem abbas et fratres audissent, dens a fratre receptus in locum suum restituitur, et laudes et gratie ab omnibus Deo et sancto eius referuntur (1).

*Dens
Benigni
surreptus
restituitur.*

4. —¹ rogatur corr., prius rogat (?) 1. —² et-enim 2. —³ non add. 2. —⁴ crede edit. —⁵ om.

2. —⁶ ita edit.; illi 1, 2. —⁷ om. edit. —⁸ sic codd.

(1) Unus codex Tiberius E. I refert orationem S. Benigni, in margine inferiore, prima manu: « Omnipotens sempiterna Deus, qui mirabiliter fulges in electis tuis, quos te habitatore glorificare voluisti, concede nobis quaesumus, beati Benigni ita depositionem venerari ut eius suffra <gan-

tibus meritis templum tuum mereamur fieri >. » Mutilum apographon nobis supplevit v. cl. T. R. Gambier Parry ex *The Sarum Missal*, ed. J. Wickham Legg, operam conferente eodem T. R. Gambier Parry (Oxford, 1916), p. 318, in festo S. Bertini abbatis.

DE S. PAPPO POST PRITEN

CONFESSORE IN CAMBRIA

SAEC. VI

*Memoria
S. Pappo
quo die
indicta.*

1. S. Pappo rex et confessor, cognomine Post Priten (1), id est latine columen, firmamentum, praesidium Pretaniae (2), memoratur V id. nov. tum in calendario Cambrensi, quod se descripsisse dicit Eduardus Williams, alias bardico nomine Iolo Morganwg, e codice manu scripto circiter annum 1500 (3); tum in calendariis quae praefixa sunt nonnullis fastis cynrice impressis saec. XVIII; tandem in Llyfr Plygain, qui bis editus est an. 1618 et 1633, et in opere Allwyd neu Agoriad Paradwys i'r Cymrv, quod in usum catholicorum cynrice scientium typis mandatum est Leodii an. 1670 (4).

2. E qua stirpe fuerit ostendunt antiquae genealogiae cynricae, quae si ad normam criticam editae fuissent (5), forsitan ad ipsa initia saeculi V nos satis tuto perducerent. Et re quidem vera de sanctis illis quorum Acta periere, si unquam scripta fuerunt, stemma plerumque nobis servatum est, quod haud scio an tota illorum historia sit. Nobis conandum est ut in tam opaca silva aliquid perspiciamus.

*Eius
prosapia,*

Primo igitur in cod. Musei Britannici Harleiano 3859, de quo iam diximus (6), traditur fuisse Pappo map Ceneu map Coyl Hen (7). In hoc eodem fonte atavi S. Pappo nominatim recensentur usque

*quam alii
aliunde
deduxerunt,*

(1) Nomen et cognomen ita scriptum invenimus in cod. Harl. 3859, exarato, si auctoribus nostris fides tribuenda est, circiter an. 1100. Hunc edidit post W. F. Skene vir cynrice scientissimus J. Loth, *Les Mabinogion*, ed. 2, t. II (Paris, 1913), p. 326-48. At recentiore aetate vix unquam scribitur nomen nisi Pabo; cognomen autem alii aliter exhibent: Prydain, Prydein, Prydyn, Bryd-, cet. Antiquiorem modum servare maluimus. — (2) Pretaniam dicimus, pro verbo Priten, ad similitudinem graeci nominis τῶν Πρετανικῶν νήσων. Cf. d'ARBOIS DE JUBAINVILLE, *L'Île Prélatique*, in *Revue Celtique*, t. XIII (1892), p. 398-403; cui assenserunt vv. cl. Alfred HOLDER, *All-celtischer Sprachschatz*, t. I (Leipzig, 1893), col. 552, et nuper J. Loth in *Revue Celtique*, t. XXVI (1915-16), p. 123. Nostrum non est proprios fines regionis indicare cui praesidium fuisset Pappo rex; adeo incertum est, et qua aetate hoc cognomen nomini Pappo adiectum sit, et quo tempore verbum cynricum Priten usurpari coeptum sit non iam de universa Britannica insula, sed de illius tantum parte

boreali. Ceterum praeter Pappo regem, alii etiam fuerunt cognomine Post Priten insigniti. Adis Baring-Gould et Fisher, *The Lives of the British Saints*, t. I, p. 38, annot. 3, qui locos duos afferunt e poetis antiquis. Huic etiam simillimum est cognomen illud Post Cad Ynys Prydein, i.e. columen, firmamentum, praesidium insulae Pretanicae, quod legitur inter Triades insulae Pretanicae in Libro Rubro de Hergest. J. Loth, *Les Mabinogion*, t. c., p. 258 (ipsam editionem hic Bruxellis non habemus) et in *The Myvyrian Archaeology of Wales*, ed. altera, p. 407, col. 2, num. 71. At verba Post Cenedl (ibid., p. 400, col. 1 et 2, num. 4) interpretanda esse videntur potius « fons et origo generis seu gentis ». Haec ut ostendamus S. Pappo cognomen, quod in carminibus non est insolitum, sonitu potius quam sensu valere. — (3) Edw. Williams, *Iolo Manuscripts*, p. 152. — (4) Baring-Gould et Fisher, t. c., pp. 67, 68-69, 75; t. IV, p. 39. — (5) Quod opus qui perfecit indicesque plenos confecerit, is de cynrica hagiologia meritis erit optime. — (6) Vid. supra annot. 1. — (7) J. Loth, ad